

Ion DUMINICA

MARIA DRĂGAN
cântăreață de muzică populară
(1947–1986)

Chișinău – 2007
CEP USM

CZU
D xx

Ion DUMINICA, *dr. în politologie*

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

ISBN

© Ion DUMINICA, 2007
© CEP USM, 2007

TURTURICA

Amărâtă turturică,
O! sărmana, vai de ea!
Cât rămâne singurică
O! sărmana, vai de ea!
Zboară tristă prin pustie
O! sărmana, vai de ea!
Mai mult moartă decât vie.
Cât trăiește tot jelește
Cu alta nu se-nsoțește
Trece prin pădurea verde,
Dar ea pare că n-o vede.
Zboară, zboară până cade
Și pe lemn verde nu șade,
Iar când stă câteodată,
Stă pe ramură uscată
Ori se pune pe o stâncă
Și nici bea, nici nu mănâncă.
Unde vede apă rece,
Ea o tulbură și trece,
Unde vede-un vânător
Către el se duce-n zbor.

Poezie populară,
culeasă de **Vasile ALEXANDRI**

INTRODUCERE

Era luna august a anului 2006. În urma reorganizări guvernamentale a instituțiilor de cercetare științifică, în cadrul Academiei de Știință a Moldovei a apărut un nou Institut – **Institutul Patrimoniului Cultural**. Fiind șeful grupului „**Etnologia romilor**” am primit de la noua conducere a institutului prima însărcinare oficială: *„În legătură cu organizarea unei conferințe științifico-practice dedicate aniversării a 15 ani de independență a Republicii Moldova, să pregătesc o comunicare științifică despre comunitatea romilor moldoveni”*. Deoarece conferința avea să fie desfășurată la Biroul de Relații Interetnice sub genericul „**Republica Moldova – casa noastră comună**”, am fost rugat să nu ating aspecte negative, să trec peste problemele specifice cu care se confruntă comunitatea romilor din Republica Moldova (sărăcie, șomaș, nivelul scăzut de școlarizare, migrație etc.). Această rugămintă cordială nu m-a supărat, dat fiind faptul, când vine vorba de romi, despre binele lor în societate se vorbește puțin, numai doar la evinamente oficial-festive. Totuși, fiind un cercetător științific tânăr, pe parcursul perioadei de doi ani de investigații, am adunat un material factologic divers despre romii noștri, mai mult axat pe aspecte istorice. Dar nicăieri nu s-a scris despre personalitățile de etnie romă din Republica Moldova. Și nu din pricina că ele nu ar fi existat. Adică, ceva despre ele s-a auzit, dar nimeni nu a dezvăluit contribuția adusă de aceste personalități rome culturii noastre naționale moldovenești. Astfel, acest eveniment festiv mi-a oferit o șansă să descriu biografia și aportul socio-cultural adus poporului moldovenesc, doar de unele dintre aceste personalități. Prima personalitate descrisă a fost **Ștefan al VIII-lea Răzvan**, un domnitor Țigan, cu filiație incertă, ajuns pe tronul Țării Moldovei în 1595. A doua personalitate a fost compozitorul moldovean de etnie romă **Eugeniu Coca** (1893-1954), fiu de lăutar, născut în s.Cureșnița, raionul Soroca. Iar a treia personalitate selectată a fost..., a fost **Maria Drăgan**.

Aici se cere o introducere mai pronunțată. Pe parcursul multiplelor deplasări în comunitățile de romi, și conversând cu liderii romi din urbe și sate, am auzit să se vorbească între ei, despre o cântăreață de-a lor care cânta foarte frumos, din inimă. Această cântăreață era **Ma-**

ria Drăgan, care, din spusele romilor, numai fiind printre romi își dezvăluia originea la acest neam, bogat în talente muzicale, dar la nivel oficial ea nu-și afișa apartenența țigănească. Aspectul exterior, părul pronunțat brunet, era la fel relevant pentru această supoziție neformală. Totuși, în perioada sovietică, apartenența națională era un criteriu total subiectiv, principalul document care o „certifica” era pașaportul. Dar din spusele romilor, cei care nu doreau să fie înscriși „țigani”, erau impuși să fie toată viața – **țigani**, iar cei care se declarau **romi/țigani** – erau înscriși în pașapoarte ca moldoveni, ucraineni, bulgari, etc.; această categorisire subiectivă era o normă oficială. Plecând de la aceste date culese din popor, am încercat s-o descopăr pe cântăreața de muzică populară – **Maria Drăgan**. Investigând puținele informații plasate în presa periodică autohtonă am constatat că soarta ei era la fel dominată de un element specific comunităților de romi – **marginalizarea**. Însă, comunicarea mea a avut o conotație pozitivă, vizavi de soarta acestei cântărețe. Unicul reproș adus autorităților era lipsa oricăror înregistrări realizate cu această voce fenomenal-unică. Zadarnice au fost încercările mele să cumpăr un disc, sau măcar o casetă cu înregistrarea cântecelor sale. În acele clipe m-a învăluit un val de invidie pentru cei care au ascultat-o pe viu, și o supărare nedirecționată pe cei care au asistat nepăsători la dispariția înregistrărilor sale.

Primul semn de întrebare a apărut după ce am prezentat comunicarea. Colegii mei de institut, care se ocupă cu investigarea artei naționale, mi-au reproșat că **Maria Drăgan – nu a fost niciodată țigancă**. Această confuzie etnică m-a incitat. Am aflat de la colegi, că ultima persoană carea stat de vorbă cu **Maria Drăgan**, la baștina ei, a fost jurnalistul **Gheorghe Budeanu**. După ce i-am adresat a câta oară aceeași întrebare devenită pe parcurs pentru mine retorică, dacă a fost sau nu **Maria Drăgan** țigancă, dumnealui a rămas uimit: „**În ce sens?**”. L-am rugat să citească comunicarea mea prezentată la conferința științifico-practică. Dumnealui a fost binevoitor și a studiat referatul, punând semne de întrebare în dreptul reperelor țigănești ale biografiei cântăreței, introduse: „*Special fără nici un temei. Comunicarea este interesantă, dar de unde ai luat tu, că **Maria Drăgan** a fost țigancă. Numai asta-i mai lipsea. Nu destul că a fost învinuită pe nedrept că avea patima paharului și lipsă de caracter, dar tu o faci*

și țigancă...” Zadarnice au fost intențiile mele să-i lămuresc că faptul de a fi „**țigancă**” a **Mariei Drăgan**, este în viziunea mea o prioritate, prin aceasta, ea devine un reper notoriu pentru comunitatea romilor, a fi țigan ca **Maria Drăgan**, înseamnă să posezi un talent înnăscut, un talent unical, care a fost puțin valorificat de băștinași. Zadarnice sunt, deocamdată, pentru opinia publică afirmația că a fi țigan este o mândrie, mai mult conotația de „țigan” este asociată cu un „borfaș smecher”, cu care sunt speriați copiii înainte de culcare. Dar ultima frază a distinsului publicist, mi-a turnat jăratec pe suflet, și m-a lăsat în acel moment fără nici o replică: *„Ție îți convine ca țigan s-o faci și pe **Maria Drăgan** țigancă. Voi țiganii vă folosiți de talentul ei pentru a vă face publicitate neamului vostru!”*. După ce m-am liniștit, am revenit în sălile Bibliotecii Naționale și am studiat mai atent biografia acestei regretate cântărețe. Și mi-a apărut ultimul semn de întrebare care mă frământă încontinuu...

Eu cred totuși, că nici moldovenilor nu le convine și nici nu le pasă, că Maria Drăgan a fost moldoveancă. Cum se poate de lămurit faptul, că această cântăreață talentată, a rămas de izbeliște, neajutorată o mare parte din viața ei? Ba mai mult, și după moartea ei nimeni nu-și bate capul să editeze un disc cu puținele ei imprimări salvate accidental? Această cântăreață talentată s-a mândrit ea oare de faptul că a fost moldoveancă? Și cum de le convine moldovenilor, că unii artiști „*faini și culi de nimic*” să beneficieze de „*totul la Superlativ*”, și altele ca **Maria Drăgan**, **Angela Păduraru** și **Tamara Chițaniuc** să nu aibă nimic nici când au trăit ultimele clipe din viață, și nici după moartea lor. Moldovenilor le este străin sentimentul de mândrie națională și de aceea eu cred că aceste artiste nu meritau să se nască moldovence. Păcat de talentul lor, neprețuit și ignorat o perioadă îndelungată de timp. De aceea, vocile lor nu sunt auzite nici la un post de radio. Ele, pur și simplu au fost date uitării, iar odată cu ele și cântecele lor. Salvarea vine de la țigani... În loc de la...

Maria Drăgan – cântăreață de muzică populară (23. 08.1947, com. Bălăurești, pl. Nisporeni, jud. Lăpușna – 6.10.1986, sat. Bălăurești, r-nul Nisporeni). Și-a descoperit vocea singură. Muzicală până la superlativ, Maria poseda virtuți artistice înnăscute. Dispunea de ureche muzicală absolută, care i-a permis să învețe cântece într-un timp record. Cântecele le auzea de la oamenii satului, pe la nunți și petreceri. Azi unul, mâine altul până când își alcătui un „repertoriu” personal. Nu avea nevoie nici de scenă, nici de spectatori. Muncind de zor în grădină, pe parcursul zilei își cânta toate melodiile pe care le știa, de-i mersese vestea în sat. Se opreau câte odată gospodarii satului s-o asculte și se minunau, de unde o fi știut țigăncușa asta mică atâtea cântece. Trecură anii. Maria creștea dar nu se despărțea de cântecele copilăriei, păstrându-le cu dragoste ca pe cele mai dragi amintiri. Participa la cercurile de activitate artistică de la clubul sătesc. Având o voce melodioasă și puternică, Maria se impune mai întâi în fața spectatorilor din satul său natal, apoi au urmat diplome și mențiuni la festivalurile raionale ale artiștilor amatori, iar mai apoi și la cele republicane.

După absolvirea școlii medii din Bălăurești (1964), Maria vine să cucerească publicul din Chișinău. Primul care a audiat și a apreciat capacitățile tinerei soliste a fost **Isidor Burdin**, conducătorul artistic al Ansamblului de tineri din cadrul Școlii muzicale „**Ștefan Neaga**”, el i-a și propus Mariei să cânte în colectivul său. Pe urmă după finisarea studiilor (1965), **Maria Drăgan** a evoluat în taraful vestitului lăutar **I. Burdin** de pe lângă Casa de Cultură din sectorul Buiucani (Chișinău), plecând împreună cu el într-un turneu în Italia. Revenită în țară, în 1966 Maria Drăgan a trecut cu succes concursul organizat de Filarmonica de Stat din Moldova, fiind angajată în calitate de solistă în Ansamblul de muzică populară „**Mugurel**”. Tânăra colectiv era condus de talentatul viorist **Valeriu Negruță**, la alcătuirea repertoriului se evidenția prin erudiție **Isidor Burdin**. Cu timpul colectivul a obținut o mare popularitate. Concertele sale cucereau prin virtuozitate, prin optimismul muzicii populare moldovenești. Totodată, piesele sale sugerau că viața are nu numai început, că nu poate exista bucurie fără durere și viceversa, dezvăluind din plin farmecul cântecului țigănesc. Aici s-au dezvăluit posibilitățile și s-au conturat trăsăturile portretului artistic al **Mariei Drăgan**, care a devenit unul din

cei mai originali interpreți a cântecului popular moldovenesc și a romanelor vechi. Repertoriul **Mariei Drăgan** în această perioadă de plină ascensiune în promovarea cântecelor populare moldovenești (doina, cântece lirice și de glumă, bocete, strigături și romane) este format din piesele: „*Eu la joc, mama la joc*”, „*Cine nu-i de veselie*”, „*Țiganul vesel*”, „*Vai sărmana turturică*”, „*Toarce, lele, toarce*”, „*Lume, lume, soro lume*”, „*Leliță Ioană*”, „*Doina*”, „*Foaie verde bob năut*”, „*Cioca boca la fereastră*”, „*Hop, lele, hop*”, „*Miorița*”, „*Ciocârlia*”, „*Mă usuc ca frunza-n vânt*” etc. **Maria Drăgan** s-a bucurat de un succes enorm nu numai pe scenele republicii, în cadrul Săptămânii artei și culturii moldovenești în Ungaria (1967), Maria culege succese frumoase în fața unui public îndrăgostit de dânsa. Iar floarea prinsă în părul ei răvășit, de culoarea corbului, simboliza dragostea ei accentuată de cântec și de viață, veșnica ei primăvară sufletească. Vocea ei imprima expresia sufletului său, setos de libertate, în afara tuturor clișeelelor aparente în această perioadă. A fost mereu tânără deoarece pe parcursul vieții sale scurte nu a agonisit nimic: nu a știut de vile, de bijuterii, de cristaluri, porțelanuri, unicul lucrul de care se bucura era vocea sa, pe care o dăruia comprehensiv ascultătorilor, fără a cere nimic pentru ea.

În anul 1974 printr-o hotărâre volitivă „de sus”, Ansamblul de muzică populară „**Mugurel**” aflat în culmea popularității este desființat, **Maria Drăgan** fiind nevoită să se „reprofileze” în cântăreață de estradă, decizie fatală pentru talentul său înnașcut pentru promovarea folclorului moldovenesc. Urmează un șir de încercări nereușite de a se regăsi în noua postură, alături de colective noi, cu care are relații nu tocmai călduroase. În perioada 1972-1974 este solistă a **Ansamblului de Estradă al Filarmonicii de Stat** din Chișinău; 1975-1976 este solistă a Orchestrei de Muzică Populară „**Lăutarii**”*(informație neconfirmată documentar), apoi la restaurantul **Beciul vechi** și la **Palatul Sindicatelor**. Însă nu pentru a cânta în restaurante a fost născută Maria. Datorită vocii sale, **Maria Drăgan** s-a ridicat prin forțe proprii până au copleșit-o succesele răsunătoare. Frumoasă și iubitoare, plină de idei nobile, conștientă, pioasă, discretă, plină de tact și o mare dragoste de viață, **Maria Drăgan** avea o voce mistică, de o valoare universală, care depășea imensitatea lumească, specifică numai strămoșilor ei de etnie romă. Inteligența sa interioară nu a reușit să exploateze suficient vocea sa fermecată. Coborâtă demonstrativ

de pe scenă, în plină ascensiune profesională, **Maria Drăgan** s-a prăbușit. Boala progresa în acest corp tânăr, care nu a gustat din plin dragostea publicului setos de vocea ei. Neînțelegerea din partea aproapelui a ucis în ea dragostea înălțătoare. Și visurile ei s-au spulberat odată cu stingerea ei, acolo unde s-au înfiripat, la baștină, alături de o mamă bătrână și bolnavă.

Tot ce a rămas în urma ei sunt doar amintirile. Mai sunt și fonogramele, ce s-au păstrat ca prin minune, pe rafturile colbăite ale arhivei Radioteleveziunii naționale, fonograme ce de acum 20 de ani își așteaptă rândul la un disc. Talentul dispărut prematur poate fi reînviat doar prin cântecele sale. Pe tărâmul promovării cântecului popular românesc au fost trei Marii: munteanca **Maria Tănase**, olteanca **Maria Lătărețu** și basarabeanca **Maria Drăgan**. Având o soartă la fel de vitregă ca și a poporului său, **Maria Drăgan** a fost și rămâne pe nedrept uitată, spre deosebire de celelalte două Marii, care sunt prezente și astăzi în orice colț al țării. **Maria Drăgan**, dotată cu toate calitățile naturale ale artistului, rămâne a fi expresia cântecului popular, ea întruchipă firea basarabencei ce a fost inegalabilă în cântec, ceea ce multora nu le-a convenit, străduind dintr-o invidie nepământească s-o marginalizeze, văzând în ea o potențială pretendentă la cântecul de vârf. Cred că astăzi a sosit timpul când putem să valorificăm din plin acest talent uitat pe nedrept, uitare ce izvorăște din indeferența specifică oricărei personalități. E o trăsătură a noastră, națională, de a nu prețui omul cât e în viață, de a-l plânge frumos după moarte. Ori, pentru **Maria Drăgan**, mai rămîne loc de uitare...

În 1988 la studioul *Telefilm-Chișinău* este realizat filmul documentar „**Vai, sărmana turturică...**”, consacrat soartei **Mariei Drăgan** (scenariul **Iurie Balan**, regia **Vlad Druc**). În 1998 sculptorul **Ion Zderciuc** realizează un monument funerar din piatră de Cosăuți, ce are forma unei cruci treflate, instalat pe mormântul **Mariei Drăgan**, în cimitirul satului Bălăurești, r-nul Nisporeni. În prezent, o stradă din sectorul Ciocana al mun. Chișinău, precum și străzi din or. Nisporeni și Călărași poartă numele **Mariei Drăgan**.

Ion Duminica // Chișinău, 21 august 2006

Aceasta a fost comunicarea mea prezentată în cadrul conferinței, ce a stârnit mai multe semne de întrebare, care necesită răspuns. În plus, urmează a fi reparate mai multe neclarități în ceea ce privește cariera artistică a **Mariei Drăgan**, cel puțin în baza documentelor păstrate. Oricum, nu aş încerca să dezvălui adevărul absolut vizavi de soarta acestei cântărețe și n-am cum, căci fiecare își are propriul său adevăr pentru sine și pentru public, dar cel puțin unele momente din cariera ei necesită a fi elucidate, pentru a nu se repeta inexactitățile ce s-au conturat în timpul vieții sale, precum și după moartea sa. Cel puțin nu am vrut să învinuesc pe cineva de moartea ei, pentru că nimeni nu a vrut moartea sa, cel puțin doar s-a dorit ca ea să dispară din inima ascultătorilor „infideli” deprinși cu schimbările impuse de „sus”. Dar „vina” **Mariei Drăgan** este că ea și-a pus în prim-plan cariera artistică și nu, ca un om normal, să aibă grijă de o liniște spirituală izvorâtă din buzunarul său propriu. În plan material, **Maria Drăgan** nu a beneficiat de succesul său enorm revărsat într-o perioadă scurtă de timp. Ceea ce m-a frapat și mi-a trezit un interes deosebit a fost combinarea inexplicabilă dintre un talent desăvârșit și o carieră plină de tragism a unei artiste, care prin soarta ei a spus totul despre atitudinea față de valorile artei naționale atât din partea oficialităților, cât și din partea poporului. Ceea ce se încearcă să se facă în acest domeniu este lăsat pe umerii firavi ai entuziaștilor lipsiți de orice susținere tehnico-logistico-materială. Reieșind din datele problemei, eu cred că ceva s-a făcut în țara asta pentru a păstra un firicel de cultură în noi, dar se putea și mai mult. Vinovatul de această situație stă în fiecare din noi, care se deprinde ani și ani de-a rândul să se mulțumească cu puținul. Ori când vine vorba de **Maria Drăgan**, eu nu pot să tac, cu toate că nu am auzit cântecele sale până a scrie această carte, am înțeles un lucru – dacă o să avem în continuare o asemenea atitudine față de valorile noastre naționale, riscăm să le pierdem și toată arta noastră va deveni una virtual-artificială, fără rădăcini pământești. De-aș fi scriitor, aş scrie un roman despre această cântăreață, de-aș fi regizor aş filma o melodramă autentică venită din viață și nu din invenții virtuale. Dar sunt deocamdată un cercetător științific, care a dorit să-și repare propria greșală: printr-o conviniență oportună propriei sale etnii a „făcut-o” pe **Maria Drăgan** – țigancă?!

1. A fost Maria Drăgan țigancă?

Este o întrebare care a priori nu are un răspuns afirmativ. Țiganilor poate le-ar conveni ca Maria să fie din neamul lor, în schimb moldovenii care pe parcursul timpului au avut parte de mai multe talente muzicale, nu valorifică la justa valoare tezaurul folcloric lăsat de acești rapsozi ai neamului. Ei se bucură cu prezentul, nu cunosc trecutul, ascultă „*ce este la modă acum*”, fără a ști că au avut talente muzicale mult mai prețioase. Și artiștii sunt folosiți la maximum numai atunci când sunt în plină ascensiune artistică a carierei lor muzicale, în schimb, la final ei sunt pe nedrept dați uitării, lipsiți de orice atenție atât la nivel guvernamental, cât și de confrății lor de pe scenă. Având în vedere repertoriul cântăreței **Maria Drăgan**, precum și modul ei de interpretare a cântecelor populare și romanțelor, eu cred că, de fapt, **Maria Drăgan a fost româncă**. În general, folclorul nu are hotare, și cu toată străduința autorităților sovietice de a pune hotar geografic cu sârmă ghimpată în lunca Prutului, **Maria Drăgan** a fost unica cântăreață basarabeancă care zdruncinat aceste bariere formale. Născută la Bălăurești, în inima codrilor și la hotar cu vecinii de același neam, **Maria Drăgan** a fost unica cântăreață de muzică populară din Basarabia sovietizată care a cântat românește. Repertoriul ei era format dincolo de Prut, și deoarece cântecele nu au hotare, datorită **Mariei Drăgan** ascultătorii noștri au auzit pe viu tezaurul folcloric românesc. Aceste cântece și romanțe nu puteau fi recenzate și stilizate de autorități, deoarece ele erau autentice și „populare”. Deoarece acest hotar impus a fost unul artificial, cântecele venite de dincolo își găseau locul lor în inima ascultătorilor moldoveni. Acest stil interpretativ autentic românesc a stat multora ca un „junghi sub coaste”, și de aceea s-a încercat de nenumărate ori să fie oprimată această „*priveghetoare a plaiului natal*”. După marginalizarea forțată a artistei, nimeni nu a mai încercat să promoveze în Republica Moldova cântecul popular românesc. Toți au continuat și au început să cânte moldovenește, așa cum le convenea autorităților sovietice. Astfel, **Maria Drăgan** a fost unica româncă care a cântat românește în Basarabia, româncele prin cântările sale făcea să tresară inima moldovenilor. Pe semne, atunci, unora nu le-a plăcut în acest spațiu să fie sau să se simtă români...

2. Unde și când a cântat Maria Drăgan?

Cariera artistică a **Mariei Drăgan**, la fel ca și viața ei personală este plină de inexactități și de perioade sumbre, care cu greu pot fi dezvăluite din lipsa unor informații adecvate. Personal am încercat să sistematizez unele informații plasate haotic și fără un discernământ documentar. După mai multe încercări de a găsi unele informații oficiale despre cariera artistică a **Mariei Drăgan**, am constatat că arhiva **Filarmonicii de Stat** se află în cadrul **Palatului Național**, fiind transferată în 1995 Întreprinderii de Stat „**Organizația Concertistică și de Impresariat „Moldova-Concert”**”. Datorită bunăvoinței personalului Secției de cadre de acolo am putut să reconstitui cariera artistei în perioada 1966-1974. De fapt, **Maria Drăgan** a început să cânte încă fiind elevă la Școala medie din localitatea de baștină (sat. Bălăurești, r-n Nisporeni), fiind implicată activ în cadrul Ansamblului artistic de amatori a Casei de cultură. După terminarea studiilor incomplete (8 clase), a lucrat un an la colhoz, în calitate de legumicultor. În 1964-1965 este studentă la Școala muzicală „**Ștefan Neaga**” din Chișinău. În anii studenției scurte **Maria Drăgan** a cântat în cadrul Ansamblului artistic de amatori „**Alunelul**” de pe lângă Casa Tineretului din sectorul Frunze (Buiucani), or. Chișinău, sub îndrumarea conducătorului artistic **Isidor Burdin**. Deoarece și-a pus în prim plan să devină cântăreață profesionistă, în 1966 **Maria Drăgan** a ales cariera artistică în detrimentul studiilor. Astfel, primul document oficial găsit de mine în urma realizării unei investigații minuțioase o plasează pe **Maria Drăgan** în cadrul **Ansamblului de estradă a tineretului** din cadrul **Filarmonicii de Stat**.

Ordinul Nr. 731,
Filarmonica de Stat din Moldova, 17 decembrie 1966,
or. Chișinău

p.1. *De a inmatricula tov. **Drăgan Maria Anastasie** din 1 noiembrie 1966, în calitate de interpretă a cântecelor populare moldovenești, în cadrul **Ansamblului de estradă a tineretului** cu o salarizare lunară de 79 rub., până la tarification.*

Directorul Filarmonicii de Stat din Moldova, **A. Fedco**

În cadrul acestui ansamblu, care și-a început repetițiile încă din luna octombrie 1966, devenit odată cu debutul artistic în cadrul **Filarmo-**

nicii de Stat la 14 ianuarie 1967 - **Ansamblu de muzică populară „Mugurel”** - au fost primiți, după desfășurarea unui concurs republican, interpreții **Anastasia Istrati-Cojoc**, **Vasile Marin** și **Maria Drăgan** veniți din colective artistice diferite (Capela corală „Doina”, Teatrul de Operă și Balet „A.S. Pușkin”, Școala de muzică „Ștefan Neaga”). **Valentina Cojocar** și **Ion Bass** s-au alăturat ulterior acestui ansamblu, găsimu-și un loc aparte în cadrul acestui colectiv artistic omogen, aflat sub conducerea tânărului viorist **Valeriu Negruți**.

Cariera ulterioară a artistei **Maria Drăgan** poate fi reconstituită cu exactitate după următoarele documente oficiale:

**Ordinul Nr. 302,
Filarmonica de Stat din Moldova,
19 mai 1971, or. Chișinău**

În conformitate cu scrisoarea Nr. 29-47 a Ministerului culturii URSS din 6 aprilie 1970; scrisoarea Nr. 05-07-80 a Ministerului culturii RSSM și decizia Comisiei de tarificare a Filarmonicii de Stat din Moldova,

Ordon:

De a conferi din 1 iunie 1971 categoriile de tarificare și salariile de rigoare următorilor artiști ai Filarmonicii: ...

Ansamblul de muzică populară „Mugurel” – Drăgan M. A. – categoria a II-a, solistă cu salariu de bază 150 rub.

Directorul Filarmonicii de Stat din Moldova, **A. Fedco**

În virtutea succesului său interpretativ în fața publicului, **Maria Drăgan** primește primul avertisment neoficial din partea autorităților, care cu o mână au oferit un supliment material la salariu, iar cu alta i-au tras o palmă rece, încercând să-i îngrădească vocea de o recunoaștere internațională. În această perioadă, Compania de înregistrare unională „**Melodia**” a lansat pe piața internă și externă un disc ce a imprimat piesele muzicale a Ansamblului de muzică populară „**Mugurel**”. În cadrul acestui disc, au lipsit doar... vocile **Mariei Drăgan** și a lui **Vasile Marin**. Cauza acestei lipse inoportune tezaurului folcloric național, nu o poate explica nimeni. Pur și simplu „cineva” nu a dorit să înregistreze aceste două voci inedite, ce propovăduiau o cultură interpretativă „străină” moldovenilor – piese muzicale lipsite de optimismul realismului sovietic – venită de la români, o națiune con-

siderată atunci, în mod artificial diferită de moldoveni. Însă, cu toate că anume aceste piese se bucurau de un succes inexplicabil în inimile băștinașilor, discul Stereo 33 C 04665-6 conținea următoarele piese:

„**Mugurel**” – Ansamblu de muzică populară,
conducător artistic **Alexandru Vacarciuc**

1. **Hora lăutărească** – **I. Raizman**, vioară (aranjament muzical **I. Nenița**)
2. **Doina** – **B. Rudenco**, nai (aranjament muzical **B. Rudenco**)
3. **Bătuta** – **B. Rudenco**, nai (aranjament muzical **B. Rudenco**)
4. **Sârba** – **A. Vacarciuc**, acordeon (popular)
5. **Moldovă dragă** – **A. Istrate**, solist-vocalistă (muzică populară, versuri – **S. Ghimpu**)
6. **Așa juca mama mea** – **A. Istrate**, solist-vocalistă (popular)
7. **Badea-l meu e moldovan** – **A. Istrate**, solist-vocalistă (popular)
8. **M-am găsit astăzi de joc** – **A. Istrate**, solist-vocalistă (popular)
9. **Foae verde și-o sipică** – **A. Istrate**, solist-vocalistă (popular)
10. **Săltăreața** – **A. Vacarciuc**, acordeon (popular)
11. **Hora și Bulgăreasca** – **A. Vacarciuc**, **V. Eșanu**, acordeon (popular)
12. **Mândră-mi ești frumoasă țară** – **I. Bass**, **V. Cojocaru**, soliști-vocaliști (muzica **I. Bass**, versuri **A. Ciocanu**)
13. **Cântec de dragoste** – **V. Cojocaru**, solist-vocalistă (muzica **A. Vacarciuc**, versuri **P. Cărare**)
14. **Măi Gheorghită, puiule** – **V. Cojocaru**, solist-vocalistă (popular)
15. **Spune-mi bade** – **V. Cojocaru**, solist-vocalistă (popular)
16. **Foae verde lin pelin** – **V. Cojocaru**, solist-vocalistă (popular)

Ordinul Nr. 636,
Filarmonica de Stat din Moldova, 25 octombrie 1972,
or. Chișinău

p. 5. *De a elibera din funcția exercitată, solist-vocalista Ansamblului „Mugurel” tov. Drăgan M.A., începând cu 25 octombrie 1972, și de a o transfera în funcția de solist-vocalistă a Orchestrei de estradă din Moldova, cu salariu de bază 150 rub., în conformitate cu tarificarea de rigoare.*

Directorul Filarmonicii de Stat din Moldova, **A. Fedco**

Din păcate, această decizie oficială, luată pripit, nu oferă detalii despre cauza efectuării acestui transfer absurd, care a impus-o pe cântăreața de muzică populară **Maria Drăgan** să interpreteze cântece de estradă. Ori-cum, acest transfer a apropiat pe o perioadă scurtă două talente interpretative inedite a plaiului moldovenesc: **Ion Suruceanu** și **Maria Drăgan**. Distinsul solist de estradă, după plecarea silită în plină ascensiune artistică din formația lui **Mihai Dolgan** – „Noroc” (1970) era interpretul **Orchestrai de estradă „Bucuria”**, a cărei fondator și prim conducător artistic a fost în perioada 1956-1963 **Șico Aranov**. După cum a menționat **Ion Suruceanu**, în ianuarie 1972 această orchestră (**Bucuria**) a fost desființată, deoarece conducătorul artistic al acesteia **Valentin Ivanov** a fost eliberat din funcție. Zadarnice au fost eforturile compozitorului **Valentin Dânga**, de a reface orchestra, rămasă în aceeași componență, în afară de conducătorului ei. Prin **Ordinul nr. 9, din 18 martie 1972** – **Ion Suruceanu**, este angajat din **16 februarie 1972**, în calitate de solist-vocalist al **Orchestrai de estradă din Moldova**, conducător artistic a căreia a fost numit **Constantin Pavliuc**. Venită la sfârșitul anului 1972 în orchestră, **Maria Drăgan** s-a acomodat cu greu noului ei repertoriu și stil interpretativ, în schimb și-a făcut doi noi prieteni: dansatorul – **Valentin Strungaru** și solistul – **Ion Suruceanu**. Însă această Orchestra de estradă nou formată, fără o denumire distinctă, nu a avut parte de o activitate prodigioasă îndelungată. La 2 ianuarie 1974 **Orchestra de estradă din Moldova** a fost desființată, definitiv, artiștii ce făceau parte din ea au fost nevoiți să-și caute un nou loc de muncă. Astfel, **Ion Suruceanu** a plecat la **Orchestra de stat a Radioteleviziunii moldovenești**, fiind angajat în calitate de interpret de muzică ușoară. Iar **Maria Drăgan...**, a avut parte de o soartă mult mai nefastă, cariera ei avea să evolueze într-o fază de plină ascensiune-decadență.

Ordinul Nr. 671,
Filarmonica de Stat din Moldova, 29 decembrie 1973,
or. Chișinău

p. 2. *De a efectua transferul solist-vocalistei tov. **Drăgan M.A.**, din cadrul **Orchestrai de estradă din Moldova**, începând cu 26 decembrie 1973, prin angajarea ei în calitate de solist-vocalistă în componența **Ansamblului de muzică populară „Mugurel”**, cu salariu de bază de 150 rub., în conformitate cu tarificarea.*

Directorul Filarmonicii de Stat din Moldova, **M. Murzac**

Iată, încă o decizie oficial-inoportună, ce a influențat cardinal soarta și evoluția carierei artistice a **Mariei Drăgan**. Aflându-se în culmea carierei sale profesionale, **Maria Drăgan** a fost transferată într-un colectiv artistic ce se afla într-un declin direcționat de autoritățile sovietice. În 1974, „**Mugurel**”-ul nu mai era ca cel din 1966. Succesul nemărginit de care s-a bucurat acest colectiv la începutul activității sale, a produs o invidie obscură în cadrul partocrației locale. În primul rând au fost schimbați conducătorii acestui colectiv, care inițial era o structură omogenă, iar pe parcurs a devenit un cuib de intrigi neîntemeiate, parcă special favorizate de funcționarii Ministerului culturii. **Valeriu Negruță** a plecat din colectiv în 1970, lăsând postul de conducere acordeonistului **Alexandru Vacarciuc**. La rândul său, **A. Vacarciuc**, simțind o atitudine neloială din partea autorităților față de colectiv din cauza unei discipline profesionale scăzute a unor membri a acestuia, a fost nevoit să plece din colectiv în toamna anului 1973. Astfel, **Maria Drăgan** a venit la începutul anului 1974 într-un alt colectiv artistic, aflat sub conducerea lui **Mircea Oțel**, o persoană certată cu diplomația din cauză că nu suferea cenzura și ordinele formulate ultimativ de autorități. Cu toate acestea, anume în acest an **Maria Drăgan** pregătește un nou repertoriu destul de bogat și variat, care a îmbogățit vădit tezaurul folcloric a culturii naționale. Din păcate, acest repertoriu bogat în piese muzicale originale nu a fost pe deplin realizat, el a avut o perioadă destul de scurtă de promovare. Ba mai mult, majoritatea pieselor nu au fost înregistrate din lipsă de timp și intenții obscure a nomenclaturiștilor, care respingeau cu ardoare tot ce era românesc în acest spațiu. **Maria Drăgan** aflată în culmea carierei sale artistice a fost în mod brutal coborâtă de pe scenă, fiind nevoită mult prea devreme să-și oprească avântul. Datorită unei decizii odioase, publicul autohton a pierdut un mare talent, care se naște poate o dată la o sută de ani. Ce a stat de fapt la baza acestei hotărâri venite volitiv de sus, care a fost motivul real din cauza căruia a fost desființat „**Mugurel**”-ul nu știe nimeni (în continuare voi relata unele versiuni), dar versiunea oficială a fost:

**Ordinul Nr. 411,
Filarmonica de Stat din Moldova, 7 august 1974,
or. Chișinău**

În conformitate cu Ordinul nr. 404 al Ministerului culturii din RSSM, din 5 august 1974, cu privire la *„Desființarea Ansamblului de muzică populară „Mugurel”*

Ordon:

Având în vedere nivelul scăzut al repertoriului artistic și disciplina nesatisfăcătoare de muncă prestată în colectiv, în conformitate cu articolul 38 p. „A” a Codului Muncii din RSSM, a elibera din funcție cu achitarea unui ajutor material în mărimea unui salariu semilunar, începând cu 7 august 1974, următoarele persoane:

1. **Oțel M.V.** – artist de orchestră, conducător artistic – viorist
2. **Baltaga V.H.** – artist de orchestră – viorist
3. **Botgros N.D.** – artist de orchestră – viorist
4. **Ceaiuc A.P.** – artist de orchestră – viorist
5. **Chiaburu G.P.** – artist de orchestră – viorist
6. **Eșanu V.G.** – artist de orchestră – acordeonist
7. **Hotin V.V.** – artist de orchestră – viorist
8. **Goraș F.S.** – artist de orchestră – clarnetist
9. **Platon G.N.** – artist de orchestră – țambalagiu
10. **Pocitari L.V.** – artistă de orchestră - vioristă
11. **Vieru P.M.** – artist de orchestră – contrabasist
12. **Selivestru G.N.** – artist de orchestră – trompetist
13. **Litvac M.I.** – artist de balet
14. **Țucanova V.V.** – artistă de balet
15. **Botgros (Bejenari) L.D.** – solist-vocalistă
16. **Drăgan M.A.** – solist-vocalistă
17. **Cojoc (Istrate) A.I.** – solist-vocalistă
18. **Marin V.Ș** – solist-vocalist
19. **Șvedenco E.I.** – responsabil de costumele scenice

Directorul interimar
al Filarmonicii de Stat din Moldova, **G. Galustian**

„Cariera” ulterioară a **Mariei Drăgan** a intrat în faza unui declin continuu. Din relațiile colegilor ei (fără a avea un suport documentar), am aflat că **Maria Drăgan** a evoluat o perioadă scurtă de timp

în formația „**Lăutarii**” (1975-1976). Apoi, în 1977 revenind de la spital unde parțial s-a „lecuit” de tuberuloză, a cântat în restaurantul „**Beciul vechi**”. Din relatările colegului ei, **Vasile Marin**, în perioada 1978-1979 **Maria Drăgan** a cântat împreună cu el în Colectivul artistic de amatori „**Ciocârlia**”, la Palatul Sindicatelor, unde conducător artistic a fost **Valeriu Negruță**. Anume în această perioadă criza psihologică a **Măriei Drăgan** s-a aprofundat vădit, patima paharului a învăluit-o definitiv. Fără nici un suport moral din partea celor apropiați, Maria nu percepea pe deplin ce se întâmplă în jurul ei. Cauza era banală prin absurd, dintr-o cântăreață de muzică populară profesionistă, **Maria Drăgan** a fost forțat transformată într-o artistă amatoare. Comentariile aici sunt de prisos. A mai rămas să fie pus ultimul acord în soarta acestei talentate cântărețe. După cum a menționat **Vasile Marin**, colectivul urma să plece înainte de Olimpiadă (Olimpiada din Moscova, 1980) într-un turneu în capitala Ucrainei, la Kiev. În ziua plecării, în autobus lipsea numai **Maria Drăgan**. După ore de așteptări zadarnice, autobusul a plecat s-o ia pe Maria de acasă. Însă odată ajunși la ușa cămeruței, **Valeriu Negruță** împreună cu **Vasile Marin** au găsit-o pe Maria într-o stare fără de stare... La întrebarea de ce ea nu a venit la Palat pentru a pleca în turneu, ea a răspuns: „*Mă scuzați, eu am uitat...*” De atunci au uitat toți de ea. Astfel **Maria Drăgan** a fost nevoită să se retragă la baștina ei, trăind într-o casă gata de a fi dărâmată, alături de o mamă bătrână și bolnavă.

3. De ce a fost desființat „Mugurel”-ul?

În plină ascendență a socialismului dezvoltat, când cu arta conduceau de obicei numai persoane ideologizate până la refuz și străini de durerea neamului moldovenesc, la cârma **Filarmonicii de Stat** se aflau niște oameni cu un deosebit simț și responsabilitate pentru valorile culturii naționale, fiindu-le dragă moștenirea folclorică, tot ce face parte din spiritualitatea noastră autohtonă. Primul se numește **Alexandru Fedco** director pe atunci, al doilea – muzicologul, **Gleb Ceaicovschi-Mereșanu**. Ei au fost cei care nu au dat uitării: „*Cine suntem?; De unde venim?; Încotr-o trebuie să mergem?*“. Datorită lor propagarea cântecului popular s-a desfășurat o perioadă îndelungată pe meleagurile noastre cu scopul valorificării și păstrării tradiției populare orale. Unul din colectivele muzicale, care a jucat un rol deosebit în propagarea cântecului popular a fost – **Ansamblul de muzică populară „Mugurel”** – care s-a constituit în toamna anului 1966 în cadrul **Filarmonicii de Stat din Moldova**. La început „**Mugurel**”-ul nu se bucura de o mare popularitate, însă treptat tinerii soliști-vocaliști ai „ansamblului de estradă a tineretului” păseau cu siguranță pe urmele interpreților renumiți de peste Prut (**Ioana Radu, Maria Tănase, Gică Petrescu** ș.a.), preluând stilul și repertoriul lor. Tânărlul colectiv era condus de talentatul viorist **Valeriu Negruți**. La alcătuirea repertoriului se evidenția prin erudiție **Isidor Burdin**. Cu timpul colectivul a obținut o mare popularitate. Concertele sale cucureau prin virtuozitate, prin optimismul muzicii populare moldovenești. În virtutea faptului că unele elemente au fost preluate de la „fratele mai mare – **Fluieraș**“, totuși stilul de interpretare al tinerilor artiști avea un caracter mai „împrospătător“. Piesele lor nu erau stilizate de cenzura timpului, fiind preluate în varianta originală și sugerau că viața are nu numai început, că nu poate exista bucurie fără durere și viceversa. Toate vetrele stramoșești a plaiului moldovenesc au fost colindate de membrii ansamblului, unde i-au aplaudat pe dirijorul orchestrei **Valeriu Negruți**, țambalagiul **Petrică Dabija**, vioristul **Liusic Rozman**, violistul **Ion Ciobanu**, acordeonistul **Alexandru Vacarciuc**, taragotistul **Sergiu Cojoc**, contrabasistul **Vasile Chilcic**, inconfundabilele interprete a cântecului popular **Maria Drăgan, Valentina Cojocar, Anastasia Istrati** și solist-vocaliștii **Vasile Marin** și **Ion Bass**. Toți ei cântau cu o mare conștiinciozitate, pose-

dau voci melodioase, energice, piesele lor erau primite cu strigături pline de ardoare. Fiecare atrăgea publicul prin specificul său: **Maria Drăgan** – prin vocea ei puternică și armonioasă revărsată în române; **Valentina Cojocaru** – prin energia ei tinerească; **Anastasia Istrate** – prin originalitatea stilului său interpretativ; **Vasile Marin** – plin de entuziasm, s-a distins printre solistii „**Mugurel**”-ului prin farmecul cântecului țigănesc, în care exprima durerea omului, și în doine ce redau dorul; **Ion Bass** – ne-a făcut să rămânem surprinși de farmecul melodiilor bulgare și găgăuze. Tot cu această orchestră s-au afirmat pe scena profesionistă un șir de interpreți și instrumentiști deveniți peste ani cunoscuți publicului nostru. Printre ei și **Nicolae Botgros**, **Lidia Bejenaru**, **Boris Rudenco**, **Gheorghe Macarov**, **Mircea Oțel**, **Vasile Eșanu**, **Ion Nenița** ș.a. – artiști ce au completat repertoriul orchestrei cu melodii și cântece de pretutindeni ale folclorului basarabean. Mai apoi conducerea orchestrei este preluată de **Alexandru Vacarciuc**, instrumentist și dirijor, care și-a adus aportul personal la extinderea repertoriului folcloric, dincolo de orice barieră de limbă și neam.

Succesul enorm de care beneficia în ascendență din partea publicului autohton, a fost un factor distructiv pentru „**Mugurel**”. În primul rând, artiștii sunt cei mai mult expuși celor trei patimi: setea de glorie, ispita materialistă a capiatalului bănesc acumulat și puterea de a manipula cu sufletul publicului. Cu toate că în acea perioadă nu existau cluburi de fani ai artiștilor, nu voi greși în afirmație, spunând că în anii 1968-1973, fanii „**Mugurel**”-ului au devenit majoritatea populației autohtone. Unde se deplasa Ansamblul „**Mugurel**”, sălile erau arhipline, aplauzele erau neconținute, oamenii simpli veneau la concert ca la o sărbătoare, starea de lirism aprofundat a publicului era brusc schimbată într-o veselie nemărginită. Astfel, publicul ușor trecea dintr-o stare în alta, de la lacrimi de durere la bucurie exaltată. Acest succes nu avea cum să placă partocrației locale, care ducea lipsă de încredere din partea băștinașilor, adepții socialismului dezvoltat de tip moldovenesc erau învăluiți de un formalism mecanic. Spre deosebire de artiști, funcționarii de partid nu au găsit cheia potrivită pentru a dirija cu sufletul oamenilor simpli de la țară. Dar nomenclaturistii au găsit o posibilitate destul de eficientă de a diminua din succesul artiștilor moldoveni. S-a recurs la introducerea unui sistem de departajare strictă a artiștilor pe baza „meritelor” lor, cu

anexarea unui complex întreg de privilegii (locuință, acces fără de rând la procurarea diferitor produse, mărirea salariului, etc.). Astfel, visul fiecărui artist era să devie cu orice preț și cât mai curând „Artist emerit” și ulterior – „Artist al poporului”. Pentru aceasta majoritatea lor era gata să realizeze diferite servicii „în folosul partidului și poporului sovietic”. Nu voi specifica ce servicii erau „nevoiti” să presteze acești artiști, dar în mare parte ei au fost contaminați de „*Virusul lingușirii serviabile*”.

Maria Drăgan nu a vrut și nici nu avea cum să fie contaminată de această boală. Ea avea imunitate. Baștina a cultivat în sufletul ei sentimentul de mândrie. Pentru că așa sunt codrenii – mândri și setoși de libertate, ei detestă orice supușenie docilă. Maria a avut de ales dintre două căi: să supravețuiască prin serviabilitate față de regim sau să să-și păstreze demnitatea cu prețul carierei, imaginii și vieții sale ulterioare. Ea a ales calea a treia – să se refugieze la baștina ei, ca de altfel și strămoșii ei, s-a retras în inima codrilor, fiind obosită de mediocritatea indeferenței totale ce o înconjura în oraș. Ceea ce nu a vrut să facă ea, au făcut colegii ei. Bârfele și sindrofiile, programate să distrugă din interior acest colectiv, și-au îndeplinit cu exces de zel misiunea. Cei care s-au împotrivit să devină lingăii regimului autoritar, au fost marginalizați, bârfiți și scoși de pe traseu. Talentul nu se lua în considerație, cultura națională a fost invadată de lingăi care erau ușor promovați. Succesul trebuia planificat și controlat. Formațiile artistice – „**Noroc**” și „**Mugurel**” – care au generat dintr-un nucleu comun (**Ansamblul de estradă al tineretului**), nu puteau să fie încadrate în planificarea socialistă. Ele se bucurau de un succes enorm, care nu putea fi lămurit „pe linie de partid”. Cu toate că „**Noroc**”-ul a beneficiat de un conducător talentat și onest – **Mihai Dolgan** – ce a format un colectiv puternic cu o disciplină rigidă, formația de estradă aflată în top a fost desființată în baza unor provocatori introduși cu o misiune specială în public să distrugă „morala comunistă în rândul tineretului”. La „**Mugurel**” acești provocatori au fost băgați în interiorul colectivului. Ei aveau misiunea să diminueze talentul interpretativ al soliștilor printr-o disciplină profesională ce lăsa de dorit. În perioada turneielor acești „artiști” organizau deschis „sindrofii alcoolizate” care nu puteau fi stăvilit de conducătorii colectivului, schimbăți rând pe rând. Cel mai mult a pățit de acești „misionari” **Maria Drăgan**: pentru că nu era căsătorită spre deosebi-

re de colegele ei de scenă, pentru că nu a fost apărută de colege și nici de colegi, pentru că în colectiv nu erau bărbați, ci „lingăi” care își făceau datoria de partid și chiar dacă nu toți erau „lingăi” ceilalți erau neputincioși și indeferenți. „**Mugurel**”-ul a fost desființat în baza mai multor provocări organizate. Nimeni nu s-a împotrivit acestei decizii odioase, toți și-au găsit locul lor în scenă. Membrii colectivului au fost antrenați în cadrul întrecerii socialiste pentru a primi titlul onorific și odată cu el satisfacere spirituală în baza pricopsirii materiale. Numai **Maria Drăgan** prin comportamentul său libertin a încercat să protesteze contra acestui regim parțial autocratic. Și s-a ales numai cu bârfe. Odată cu cântecele au dispărut și meritele sale. Talentul său innăscut a fost îngropat de viu în pământul bogat de oameni săraci. Ulterior, în anii '80 a reapărut un nou „**Mugurel**” pe scenă, menit să promoveze cântecul popular. Dar acesta era un alt „**Mugurel**”, un „**Mugurel**” fără de **Maria Drăgan** nu mai este „**Mugurel**”, ca și „**Lăutarii**” fără de **Nicolae Sulac**...

4. Cine a cauzat Mariei Drăgan sfârșitul tragic al carierei sale muzicale?

Baștina **Mariei Drăgan**, fondată de răzeși pe malul Prutului, pe renumita moșie Poicești, la 20 km de orașelul Nisporeni – localitatea **Bălăurești** – este atestată pentru prima dată la 28 decembrie 1425. Pe parcursul istoriei ea a avut mai multe denumiri – Valea Rangului, Pâncești, Bereașa. În 1772 satul și moșia din Bălăurești trecură în stăpânirea lui **Iordache Iamandi**. Cu începerea războiului împotriva Porții Otomane și apropierea armatelor ruse, în 1768 locuitorii s. Bălăurești se evacuează dincolo de Prut. Abia în 1812, când înțeleaseră că frontiera pe Prut se instalează pentru multă vreme, băștinașii făcură cale întoarsă la vatra strămoșească. Recensământul din 1817 înregistrează aici un „*sat de răzeși pe moșie răzășească*” cu 47 de gospodării țărănești, 2 preoți, un diac și un dascăl. În 1859 cele 114 gospodării din Bălăurești întruneau 267 de bărbați și 265 de femei. La începutul sec.XX Bălăureștii rămâneau un sat mic în comparație cu localitățile vecine. În 1910 satul întrunea doar 230 de gospodării, care mai păstrau 500 *desetine* de pământ și 386 de *nadeluri*. În septembrie 1922 autoritățile române au repartizat plugarilor de aici 1.112 hectare de teren arabil. *Dicționarul statistic al Basarabiei*, editat în 1923 la Chișinău, confirmă: „Bălăurești. Volosti Zberoaia. În 1809 s-a ridicat în lemn biserica „Sf. Nicolae”. Clădiri-350. Locuitori: bărbați 970, femei 1050, total 2020. 10 mori de vânt. Școală primară mixtă, biserică ortodoxă, agent sanitar, poștă rurală, primărie”. După războiul din 1941-1945, în Bălăurești a fost organizat kolhozul „Grănicerul sovietic” care a ființat până în primăvara anului 1998, când s-a transformat dintr-o gospodărie colectivă în proprietăți individuale țărănești. O perioadă bună de timp, când în fruntea gospodăriei colective s-a aflat agronomul-economist cu studii superioare **Varvara Ignat**, Bălăureștii se situau pe un loc de frunte în raionul Nisporeni. Specializat în cultura cerealiilor, ramura tutunăritului, legumicultură, viticultură și creșterea animalelor, kolhozul de aici obținuse o rentabilitate de peste 50 procente. În 1968 producția globală depășise 1,4 mln. ruble, fondurile indivizibile 1,6 mln. ruble. În localitate se construise o frumoasă clădire administrativă, un club, un punct medical, un centru comercial. Oamenii câștigau bine și erau îndestulați cu de toate. Dar în toamna anului 1980 **Varvara Ignat**,

învinuită de comitetul raional de partid Nisporeni că a îndrăznit să-l înmormânteze pe tatăl ei cu preot, încălcând moravurile și normele etice sovietice, a fost destituită din funcția de președinte și gospodăria începu să decadă repede. În ultimul deceniu al sec. XX pământul revine în posesiunea țăranilor, dar problema e că ei nu mai au cu ce să-l lucreze. În 1999 pe teritoriul (19,5 km²) localității Bălăurești, sunt amplasate 692 de gospodării cu o populație de 2126 de oameni, dintre care: 991 bărbați, 1135 femei. Satul dispunea de 1340 hectare de teren agricol, drumuri 11,2 km, 604 de case, 42 fântâni, o brutărie, o cooperativă agricolă „Bălăurești”, 5 magazine, 4 cantine și cafenele, o baie, un punct medical, o grădiniță de copii, o școală română, o casă de cultură, o instalație de cinema, 3 biblioteci, un oficiu de telecomunicații, un stadion.

De aici a pornit cântăreața de muzică populară **Maria Drăgan**, venind cu 17 ani formați la sat, în căutarea succesului la oraș. Aici pe malul Prutului, **Maria Drăgan** a primit o educație conservatoare și în același timp nelipsită de romantism. În viziunea ei, oamenii de la oraș trebuiau să fie ca la sat, lipsiți de invidie, cu o atârnare prietenească față de vecini, dornici de a face bine celor apropiați și bucurându-se de succesele lor. Ea nu credea că cineva din invidie poate să dorească sau să-ți facă rău. Fiind o fire deschisă, vedea lumea numai în culori deschis-pronunțate, avea un suflet mare ce percepea cu al șaselea simț muzica, cu o voce neîntâlnită până atunci. Natura a înzestrat-o cu un talent rafinat, lipsind-o de un pragmatism realist. Orașul a înghițit și a distrus romantismul din ea. Găsindu-și vocația vieții sale în lunca Prutului din satul său natal, ea a fost nevoită s-o piardă în jungla urbei. Majoritatea colegilor ei, precum și unii jurnaliști au învinuit și continuă să învinuiască pe nedrept baștina **Mariei Drăgan** de moartea ei. Pentru mine cea mai relevantă în acest sens a fost destăinuirea consăteanului ei, **Ion Terguță**. Scrisoarea sa pierdută în arhiva redacției ziarului „**Vocea Poporului**”, a fost găsită prin minune și astfel apărut în această mărturisire deschisă o întrebare lipsită până azi de un răspuns categoric. Cine de fapt este de vină de moartea **Mariei Drăgan**?

Nu voi relata toate scornirile iscate pe marginea acestui subiect. Cel mai neplăcut pentru consătenii **Mariei Drăgan** este faptul că majoritatea acestor supoziții neîntemeiate se axează asupra faptului, că **Maria Drăgan** a murit din cauză că satul a respins-o și nu i-a oferit un

loc de lucru, astfel ea a murit ... de foame sau și mai nou – de mâna fratelui său. Este clar în orice situație vinovatul real dă vina pe altcineva, numai nu pe dânsul. În perioada când **Maria Drăgan** se afla neajutorată de nimeni la oraș, fiind nevoită să lupte cu singurătatea într-o cămeruță de 7 metri² (în căminul **Filarmonici de Stat**, bul. Renașteri 25/2), atunci de toate viciile sale era învinuită ea însăși, iar când s-a refugiat la baștina ei, satul nu i-a acordat atenția cuvenită, lăsând-o să moară în sărăcie. De sărăcie au murit alți artiști sau din invidie, numai nu **Maria Drăgan**, pentru că Dumnezeu a înzestrat-o cu un talent nepământesc, ea posedând asemenea voce ce venea din suflet, nu avea cum să aibă un spirit acumulativ, spre deosebire de alții. Ea și-a dedicat viața pentru cântec și nu a trăit din cântec, pe Maria nu avea cum s-o intereseze banii acumulați în urma interpretărilor sale. Ea nu a cântat niciodată pentru bani, spre deosebire de alții. Ea a făcut numai bine celor din jur, nu a refuzat pe nimeni niciodată. Și această calitate i-a adus numai invidie, bârfele au început treptat s-o demoralizeze, pe zi ce trecea **Maria Drăgan** se sătura de atmosfera unei concurențe neloiale, instituită în sfera culturii naționale de nomenclatura de partid. Venind din sat fără să încerce patima paharului și fumul de țigară, aici la oraș, luându-se după moda timpului, pentru a deveni o orășeancă veritabilă ea fost nevoită să guste din amarul acestor patimi. Altfel, era făcută de boema artistică orășenească – „*Țăranca-moldovanca, ne curit i ne piot i nalevo ne idieot. Scucotișce!*”. Și Maria s-a lăsat dusă de valul artistic monden al urbei, pierzându-și originalitatea rurală învăluită de prospețimea codrilor. E adevărat că omului nu-i poți da nimic cu de-a sila, numai să-iiei cu forța. În cazul **Mariei Drăgan**, ospitalitatea orășenească a primit-o cu un pahar de vin și o țigară aprinsă, din păcate, nimeni nu știe măsura acestei ospitalități. N-a știut-o nici Maria. Nici nu avea cum s-o știe, pentru ea toate aceste oferte se părea că vin din inimă, ea a crezut că ele nu pot să-i facă nici un rău, deoarece colegii care organizau aceste sindrofii, îi vor numai binele. Este o mare diferență dintre faptul cum a plecat **Maria Drăgan** din sat, cum a primit-o orașul și în ce stare ea s-a reîntors acasă. Satul evident, nu a recunoscut-o. Pentru că aici s-au păstrat aceleași obiceiuri conservatoare, care fac față neamului nostru – femeia este femeie, iar bărbatul trebuie să fie bărbat. Primul lucru care și-a pierdut **Maria Drăgan** în oraș a fost demnitatea unei țărance din inima codrilor. Cu toate că Maria

și-a păstrat mândria unei codrence, totuși ea a devenit o femeie neajutorată, care nu și-a găsit dragostea adevărată, lipsită de susținerea unui bărbat, suferind de faptul că nu era acceptată de prieteni și colegi. La baștină, slăbiciunile ei, nepotrivite unei femei de la sat, nu au putut s-o readucă pe **Maria Drăgan** în albia vieții. Ea și-a trăit ultimele clipe din viață fiind uitată și părăsită de colegii ei. Consătenii o compătimeau dar nu aveau forța necesară s-o ajute, prea mult rău i s-a făcut la oraș. Fiind lipsită de scenă, Maria a mai căpătat în urma unei depresii psihologice puternice și boala transmisă genetic la toate rudele ei – tuberculoza. Cu toate că se putea trata, Maria nu mai vedea sensul de a mai exista într-o asemenea atmosferă creată în jurul ei. Mi-ar plăcea și mie să cred că pe **Maria Drăgan** au băgat-o în mormânt securiștii, întoduși cu o misiune specială în entourageul ei. Însă KGB-ul aici în Moldova a avut puțin de lucru, invidia și discordia confrăților de pe scenă le-a ușurat vădit misiunea. Pentru că la noi, artiștii, odată ajunși pe culmea carierei sale profesionale, încearcă cu toate mijloacele posibile să nu permită colegilor să se bucure de același succes. Ca nu cumva, cineva, vreo dată să-l dea jos și pe dânsul. Despre o solidaritate artistică aici nu s-a auzit și nici în prezent nimic nu se aude. Vai de capul celui care s-a poticnit de îmbrâncelea colegilor, nimeni nu va încerca să-i dea o mână de ajutor. Pentru că artiștii din Moldova trebuie să se descurce singuri, fără a aștepta un ajutor de nicăieri. Astfel, **Maria Drăgan** a murit de o boală grea și incurabilă, specifică poporului moldovenesc – **Indeferența**.

5. Care au fost realizările comunității în memoria Mariei Drăgan?

Îndată, după moartea cântăreței **Maria Drăgan**, toată opinia publică din societatea restructurată a conștientizat lipsa acestui talent inedit. În ochii celor ce nu i-au simțit lipsa în timpul vieții, a apărut un bocet tăgăduitor plin de regrete și reproșuri reciproce. Comunitatea jurnalistică învinuia colegii ei de ansamblu că au impus-o să devină dependentă de pahar și că ea din lipsa susținerii colegiale a avut parte de o dragoste nepărtinită de unii dintre membrii ansamblului. Colegii ei de scenă respingeau aceste atacuri directe prin argumentări cu iz profund de egoism și indeferență justificată, spunând că de fapt nimeni nu i-a turnat cu de-a sila paharul în gât, **Maria Drăgan** singură și-a făcut păcatele cu mâna ei, fără o direcționare externă. Ei, colegii, majoritatea își aveau familiile lor proprii, nu aveau timp de pierdut în reeducarea Mariei și nu aveau nici o șansă să-i schimbe soarta, ea trebuia singură să aibă grijă de dânsa. Așa cum ei și-au găsit propriul drum în scenă, trebuia și **Maria Drăgan** să și-l croiască singură, fără ca să aștepte un ajutor din partea cuiva. Și de fapt nimeni nu a vrut să-i facă nici un rău. Până la urmă taberele au ajuns la un consens: „*De moartea Mariei Drăgan este vinovat satul ei, pentru că a prigonit-o, dojenit-o și a lăsat-o să moară neajutorată*”. Luându-și câte o bârnă din ochi dar rămânând cu piatra în suflet, elucidând păcatele pe care le-a avut **Maria Drăgan**, fiecare a încercat în felul său să participe la comemorarea celei mai pronunțate victime a artei autohtone. Unii au încercat să facă ceva puțin, dar din inimă, iar alții s-au avântat ca leii pentru a se pricopsi cu ceva capital în urma acestei comemorări, dar au căzut ca baliga. Pentru că nu orice lucru frumos vine din inimă. Din păcate cineva se gândește și la propriul său stomac, întrebându-se: „*Da ce are să am eu de la asta... sau de la dânsa?*”. Unii zic că tot ce s-a făcut în memoria **Mariei Drăgan** nu se merită, ba mai mult, s-a făcut prea multe pentru o cântăreață care a fost... Nu pot pronunța aceste cuvinte. O fi fost, dar vorba ceea, cine în viața asta e lipsit de păcate? Au avut și alte popoare artiștii lor: americanii pe **Elvis Presley** și **Marilyn Monroe**; francezii pe **Edith Piaf** și **Ives Montaigne**, germanii pe **Marlen Dietrich**, românii pe **Maria Tănase**, dar nicăieri nu se scoate în față păcatele ce le-au făcut aceștea după culise, în afara scenei. Pentru că aceste nume au

devenit niște simboluri în memoria poporului și cu toate încercările de rigoare a „presei galbene”, pe prim-plan apare talentul acestor artiști. Numai la noi ca la nimeni, când vine vorba de **Maria Drăgan** mai mult se știe ce făcea ea după ce se îmbăta, cu cine și de câte ori s-a culcat, dar puțini de fapt cunosc ce talent a posedat această cântăreață, fiind mai mult intoxicați de bârfele ce s-au încheștat în jurul ei. Și nu au cum s-o cunoască, pentru că odată cu moartea **Mariei Drăgan** a dispărut și vocea ei. Nimeni nu a încercat să înregistreze un disc cu cântecele ei, motivul fiind că puține înregistrări ale ei s-au păstrat. Oare de ce? Și cine a „avut grijă” de faptul, ca să nu fie înregistrate cântecele cu vocea ei, iar puținele capodopere păstrate să dispară. Dar nu cu bârfe intoxicate în memoria poporului trebuie să rămână această cântăreață, ea merită mai mult. Câte ceva în acest domeniu s-a încercat de realizat, o mai rămas și oameni cu suflet pe acest plai mioritic. Însă efortul lor rămâne zadarnic atâta timp cât vocea ei nu va fi auzită, nici pe disc și nici la un post de radio. Asta nu înseamnă că tot ce s-a făcut, nu este important. Totuși, rămân la părerea că un cântăreț trăiește atât cât vocea lui este auzită, moartea survine odată cu dispariția cântecelor sale. De aceea americanii spun cu mândrie că „*Elvis trăiește!*”, el nu a murit ci pur și simplu s-a „retras”. Din păcate, pe semne, dj-ii locali nu pot să perceapă nici un beneficiu material în urma punerii pe post a vocii **Mariei Drăgan**, nu are cine să le plătească pentru asta. În prezent, **Maria Drăgan** trăiește numai de două ori în zece ani: odată cu comemorarea morții sale, atunci când anul se termină în cifra 6 (cine își mai amintește când ea a murit – **6 octombrie 1986**) și a doua oară la aniversarea nașterii sale, când anul se termină cu cifra 7 (**23 august 1947** – Ziua de naștere a **Mariei Drăgan**). Mai există și unele abateri plăcut neplanificate, venite din inimă, care suplinesc golul memoriei slabe față de meritele scenice pe care le-a avut această regretată cântăreață de muzică populară. Cu toate că **Maria Drăgan** mai stă la cineva ca un nod în gât, pentru vocea sa incomparabilă cu nici un talent autohton, memoria ei a fost împrăștiată de următoarele activități:

- I. 1988 – la studioul „Telefilm-Chișinău” este montată pelicula documentară color în 2 acte „**Vai sărmana, turturică**”, despre soarta tragică a talentatei cântărețe de muzică populară – în regia lui **Vlad Druc**, scenariul este semnată de **Iurie Balan**, imaginea **V. Burlacenco**.

- II. 1989, februarie – Serată artistică dedicată memoriei artistei **Maria Drăgan**. Locul desfășurării: Palatul „**Octombrie**”, Chișinău. Cu banii adunați la serată se planifica instalarea unui monument funerar la mormântul cântăreței, dar ulterior urma acestor bani a dispărut odată cu desființarea URSS-ului.
- III. 1992, în municipiul Chișinău, sectorul Ciocana apare strada **Maria Drăgan** (ex-Entuziaștilor), ulterior străzi cu același nume apar la Nisporeni și Călărași. Interesant este faptul, oare câți locuitori a acestor străzi cunosc astăzi cine a fost – **Maria Drăgan**?
- IV. 1997 – la Biblioteca Publică Orășenească din Nisporeni apare o culegere bibliografică dedicată **Mariei Drăgan**. În același timp apare o scurtă biografie a cântăreței în **Calendarul bibliotecarului**, editat la Biblioteca Națională „**Vasile Alexandri**” din Chișinău.
- V. 1998 – sculptorul **Ion Zderciuc** realizează cu sprijinul financiar al Fundației Culturale „**Nordul Moldovei**” un monument funerar, în forma unei cruci treflate, instalat la 10 octombrie 1999 la baștina regretatei cântărețe. Materialul folosit este *Piatra de Cosăuți*, șlefuită. Pe postament sunt gravate numele și anii de viață a cântăreței, precum și o inscripție semnificativă:
*„Ascultând muzica **Mariei Drăgan**, descoperă-ți capul,
Căci stai la o masă cu zei”.*
- VI. 1999 – cu sprijinul financiar al Fundației Culturale „**Nordul Moldovei**”, jurnalistul **Gheorghe Budeanu** publică niște amintiri mărturisite despre **Maria Drăgan** – „**Vai, sărmana turturică...**” – de colegii ei de scenă, precum și de rudele sale.

În același an compozitorul și interpretul de muzică folk, **Licu Gonciar** imprimă la firma *Muzic Master* cu sprijinul financiar al aceleiași fundații, o casetă audio „**Vai sărmana turturică**”, înregistrând 10 piese muzicale, ceea ce constituie doar o parte din cântecele salvate a **Mariei Drăgan**. Această înregistrare ce durează...doar 26 de minute și conține următoarele piese muzicale:

1. **Vai sărmana turturică** (popular) – înr. 1969
2. **Cine nu-i de veselie** (popular) – înr. 1969
3. **Cioca-boca la fereastră** (popular) – înr. 1969
4. **Hop, lele, hop** (popular, aranjament muzical **Dumitru Blajin**) – înr. 1967

5. **Toarce, lele, toarce** (popular, aranjament muzical **Dumitru Blajin**) – înr. 1972
6. **Doina** (popular, aranjament muzical **Dumitru Blajin**) – înr. 1967
7. **Vino bade** (popular) – înr. 1967
8. **Eu la joc, mama la joc** (popular) – înr. 1969
9. **Leliță, leliță** (popular) – înr. 1967
10. **Foae verde bob năut** (popular) – înr. 1967

Producător al fonogramelor – Compania de Stat „**Teleradio-Moldova**”; Design-ul casetei – **Ion Buza**. Totodată, în prezent în cadrul fonotecii radioului național al IPNA „**Teleradio-Moldova**”, pe lângă aceste zece cântece, s-au mai păstrat două piese, care nu s-au înregistrat în această colecție: 1. **De-ar fi după mine bade** (popular). 2. **Veniți acasă mamă, tată** (muzica **Marian Stârcea**, versuri **Maria Tofan-Bâlici**).

VII. 2001, 20-22 iulie, s. Bălăurești. **Ministerul Culturii al Republicii Moldova, Centrul Național de Creație Populară, Direcția Județeană de Cultură Ungheni** – organizează la vatra regretatei interprete – Festivalul-concurs republican a cântecului folcloric „**Vai sărmana turturică**” în memoria cântăreței **Maria Drăgan**, Ediția I.

Scopul festivalului:

Promovarea interpreților cântecului folcloric de diferite specii: doină; cântece bătrânești; istorice; baladice; eroice; înstrăinare; ursită; dragoste; de joc; de glumă; de pahar.

- Perfecționarea măiestriei artistice de interpretare respectând stilul și caracterul autentic al zonei folclorice.
- Depistarea pieselor de port valoroase.
- Îmbogățirea repertoriului interpreților cântecului folcloric.

Participare:

În cadrul Festivalului vor participa cântăreți amatori care vor respecta condițiile regulamentului și vor trece concursul etapei județene. Interpreții vor evolua în cadrul preselecției și al concursului conform categoriilor de vârstă:

Categoriile: „A” – 16-35 ani
 „B” – 36 și mai mult

Desfășurarea festivalului:

Festivalul-concurs se desfășoară în două etape.

Etapa I: Direcțiile județene de cultură au organizat preselecția soliștilor vocali de comun acord cu Centrul Național de Creație Populară.

Etapa II: Se va desfășura la 20-21 iulie 2001 în incinta Căminului Cultural din satul Bălăurești, județul Ungheni.

Criteriile de apreciere:

- autenticitatea repertoriului;
- măiestria artistică de interpretare;
- respectarea zonei folclorice;
- ținută scenică;
- portul popular;

Programul

21 iulie

Ora 9³⁰-10³⁰ – „În memoriam” **Maria Drăgan**

Ora 10³⁰-11⁰⁰ – Inaugurarea festivalului

Ora 11⁰⁰-17⁰⁰ – Evoluarea concurenților

22 iulie

Ora 17⁰⁰ Spectacolul de gală a laureaților

În recital:

1. **Nicolae Glib** – Artist al Poporului din Republica Moldova
2. **Anastasia Istrate** – ordinul „Meritul civic”
3. **Vasile Marin** – Maestru în Artă
4. **Iustina Scarlat** – Maestru în Artă
5. **Nicolae Paliț**
6. **Virginia Moraru**
7. **Silvia Grădinaru**
8. Orchestra de muzică populară „Mugurel” – dirijor **Ion Dascăl** – Artist emerit

VIII. 2003, 19-20 iulie 2003, s. Bălăurești. Ministerul Culturii al Republicii Moldova, Centrul Național de Creație Populară, Direcția Județeană Cultură Ungheni, Primăria Bălăurești. Festivalul-concurs republican al interpreților cântecului folcloric „**Maria Drăgan**”, ediția II.

Participă:

1. **Anișoara Dogot**, s. Horești (Ialoveni)
2. **Iulia Cristescu**, s. Colonița (Chișinău)
3. **Tatiana Vicol**, s. Mitoc (Orhei)
4. **Diana Vîrlan**, or. Orhei
5. **Ludmila Băietoiu**, s. Petrunca (Glodeni)
6. **Claudia Postu**, s. Romanovca (Leova)
7. **Vlad Zagoreanu**, s. Căpriana (Strășeni)
8. **Maria Bagrin**, s. Sadîc (Cantemir)
9. **Angela Malai**, s. Manta (Cahul)
10. **Tatiana Martin**, s. Ochiul Alb (Drochia)
11. **Olesea Stratulat**, s. Vărzărești (Nisporeni)
12. **Andrei Crețu**, s. Bălăurești (Nisporeni)
13. **Elena Goncareenco**, s. Șîșcani (Nisporeni)
14. **Galina Zagoreanu**, s. Căpriana (Strășeni)
15. **Maria Coptu**, s. Pîrlița (Ungheni)
16. **Ludmila Boț**, s. Pîrlița (Ungheni)
17. **Ludmila Cibotaru**, or. Căușeni
18. **Aurica Cibotaru**, or. Căușeni
19. **Ion Cernei**, or. Căușeni
20. **Anișoara Tatarov**, or. Căușeni
21. **Rodica Druță**, s. Cobîlea (Șoldănești)
22. **Elizaveta Mămăligă**, s. Todirești (Ungheni)
23. **Ion Grosu**, s. Zăbriceni (Edineț)
24. **Anișoara Butuc**, s. Cîrpești (Cantemir)
25. **Rodica Buhnă**, s. Iargara (Leova)

În recital:

1. **Maria Sarabaș** – Maestru în Artă
2. **Nicolae Cibotaru** – Maestru în Artă
3. **Felicia Bojii** – deținătoarea a Premiului Mare la festivalul-concurs republican „**Vai sărmana turturică**” ediția I, 2001

Acompaniază:

Orchestra de muzică populară „**Mugurel**”, director artistic – **Ion Dascăl**

Juriul Festivalului:

1. **Ion Dascăl**, dirijor al orchestrei de muzică populară „**Mugurel**”, Artist emerit, președintele juriului
2. **Dumitru Cambur**, șeful Direcției Activități în teritoriu și Biblioteci la Ministerul Culturii
3. **Iustina Scarlat**, director C.N.C.P., Maestru în Artă
4. **Nicolae Cibotaru**, interpret de muzică populară, Maestru în Artă
5. **Veta Ghimpu-Munteanu**, redactor-prezentator la Compania „Teleradio-Moldova”
6. **Anastasia Istrate**, interpretă de muzică cultură
7. **Pavel Popa**, șeful direcției „Folclor” la C.N.C.P., Maestru în Artă
8. **Victor Ghilaș**, cercetător științific coordonator la Institutul Studiul Artelor al Academiei de Științe a Moldovei, doctor în muzicologie
9. **Silvia Grădinaru**, specialist principal la C.N.C.P., interpretă de folclor
10. **Marin Melnic**, șeful Direcției Județene Cultură Ungheni
11. **Ana Zănoagă**, specialist la Direcția Județeană Cultură Ungheni, secretara juriului

Premianții festivalului:

1. Aurica Cibotaru – **Premiul I**
2. Ion Cernei – **Premiul II**
3. Vlad Zagoreanu – **Premiul II**
4. Claudia Postu – **Premiul III**
5. Maria Bagrin – **Premiul III**
6. Rodica Buhnă – **Premiul III**

- IX.** 19-21 august 2005. Cea de-a III-a ediție a Festivalului-concurs național al interpreților cântecului folcloric „**Maria Drăgan**” s-a desfășurat, la Bălăurești, Nisporeni, satul de baștină al cântăreței de muzică populară. Coordonatorul principal al festivalului a fost **Silvia Grădinaru**, specialist principal la CNCP, interpretă de folclor. La această ediție au fost descoperite, ca și în anii trecuți, noi talente tinere, care au venit cu cântece autentice ale neamului nostru. Marele premiu a fost oferit **Marianei Dobzeu**, premiul I l-a obținut **Anișoara Dogot**, pe

locul II s-a situat **Rodica Buhnă**, iar pe locul III **Vlad Zagoreanu** și **Ana Bușilă**. Ceilalți participanți au beneficiat de mențiuni și premii din partea rudelor **Mariei Drăgan**, a primarului satului Bălăurești dl **Gheorghe Bătrânu** ș.a. Festivalul a fost organizat de **Centrul Național de Creație Populară (CNCP)**, **Ministerul Culturii și Turismului** în colaborare cu secția raională cultură din Nisporeni și cu primăria Bălăurești.

Program:

19 august

10.00 – deplasarea concurenților în s. Bălăurești

14.00 – repetiție cu grupul de acompaniment

20 august

14.30 – depunere de flori la mormântul **Mariei Drăgan**

16.00 – Deschiderea Festivalului – Concurs

21 august

11.00 – repetiție cu orchestra

15.00 – înmânarea premiilor

– gala laureaților

– recital

Participă:

1. **Rodica Buhnă** – s. Iargara, Leova
2. **Andrei Crețu** – s. Bălăurești, Nisporeni
3. **Anișoara Dogot** – s. Horăști, Ialoveni
4. **Ana Bușilă** – s. Cigîrleni, Ialoveni
5. **Veronica Cernolev** – or. Telenești
6. **Viorel Mahu** – or. Chișinău
7. **Mariana Dobzeu** – s. Grozești, Nisporeni
8. **Natalia Ulian** – or. Chișinău
9. **Diana Vieru** – or. Chișinău
10. **Ana Balmuș** – or. Chișinău
11. **Mariana Procopii** – s. Hristici, Soroca
12. **Galina Zagoreanu** – s. Căpriana, Strășeni
13. **Claudia Postu** – s. Romanovca, Leova
14. **Iana Gorodișteanu** – s. Horodiște, Rîșcani
15. **Alexei Pînzaru** – s. Ialpujeni, Cimișlia

16. **Vlad Zagoreanu** – s. Căpriană, Strășeni
17. **Valentin Proca** – s. Bălăurești, Nisporeni
18. **Elena Nistoreanu** – or. Briceni
19. **Natalia Iliev** – s. Camenca, Glodeni
20. **Ludmila Cașu** – s. Borogani, Leova
21. **Svetlana Gafin** – s. Cușmirca, Șoldănești

În recital:

Nicolae Glib

Silvia Grădinaru

Acompaniază:

Orchestra de muzică populară „**Mugurel**”,
director artistic – **Ion Dascăl**

Juriul Festivalului:

1. **Nicolae Glib** – interpret de muzică populară, Artist al Poporului din Republica Moldova, președintele juriului
2. **Victor Ciobanu** – Direcția Politici Culturale în Teritoriu, Carte și Bibliotecă, Ministerul Culturii și Turismului
3. **Iustina Scarlat** – directorul Centrului Național de Creație Populară, Maestru în Artă
4. **Ion Dascăl** – dirijor al orchestrei de muzică populară „**Mugurel**”, Artist al Poporului
5. **Victor Ghilaș** – cercetător științific coordonator la Institutul Studiul Artelor al Academiei de Științe a Moldovei, doctor în muzicologie
6. **Oleg Volontir** – șef secție CNCP
7. **Silvia Grădinaru** – specialist principal la CNCP, interpretă de folclor
8. **Veta Ghimpu-Munteanu** – redactor prezentator la Compania Publică Națională „**Teleradio-Moldova**”, interpretă de muzică populară
9. **Dumitru Hasnaș** – șeful Secției Cultură Nisporeni

Este binevenită intenția organizatorilor de a desfășura acest concurs național odată în doi ani la baștina interpretei. În anul 2007 se preconizează organizarea celui de-al IV-lea Festival republican dedicat aniversării a 60 de ani de la nașterea **Mariei Drăgan**.

X. 2005. **Elena Bârsan**, studentă la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice (specialitatea *Canto popular*; Catedra „Istoria Muzicii și Etnomuzicologie”; Facultatea „Artă Instrumentală, Compoziție și Muzicologie”) își susține Teza de Licență: „**Interpreta de muzică populară Maria Drăgan: activitate, repertoriu**”. Conducătorul științific la tezei a fost dna **Svetlana Badrajan**, conferențiar universitar, doctor în studiul artelor. Opiniile colegilor de breaslă a **Mariei Drăgan**, expuse în cadrul tezei, prezintă un vădit interes public și merită menționate:

1. „*Cine nu-și amintește de **Maria Drăgan**? Unii ar trebui să roșească în fața noastră a tuturor, când se rostește numele ei. O spun sincer și răspicat: dintre interpreții de muzică populară, cea mai mare simpatie mi-a rămas anume față de ea. **Maria Drăgan** avea ceva sfânt în glasul ei, ceva de diamant, o prospețime ca roua pe iarba de la poalele codrului. Nemaipomenită voce! Folosea un dialect surprinzător de firesc, atrăgător și cult*” // **Iacob Burghiu**

2. „***Maria Drăgan** era una dintre marile noastre speranțe. În persoana ei Moldova avea să aibă o mare și serioasă cântăreață. Avea voce cu diapazon larg, timbru plin, colorit frumos. Iar pe lângă acestea – o formidabilă ținută scenică*” // **Dumitru Blajinu**

3. „*În scurta și tulburătoare-i biografie de interpretă, ne-a minunat pe toți cu talentul ei viguros, cu bunătatea-i sufletească ieșită din comun. Știa vre-o 500 de cântece*” // **Valeriu Negruți**

4. „*Era o țărancă, iar când apărea pe scenă era o regină. Era o regină a melosului popular din Moldova*” // **Vasile Goia**

5. „***Maria Drăgan** simțea fără greș consistența de sens a cântecului popular. Ea transforma fiecare melodie într-un monolog spectaculos, egal cu un spectacol integral după originalitatea sa, după forța dramatică, cea de compătimire și de previziune*” // **Tudor Apostol**

6. „*Cine cunoaște chiar și în linii mari biografia unor celebre cântărețe, cum ar fi **Edith Piaf**, **Maria Tănase**, **Maria Drăgan** și multe altele, nu a putut să nu rămână zguduît de existența lor marcată de dramatism*” // **Vlad Pohilă**

7. „***Maria Drăgan** întotdeauna a avut darul cântecului. Că ea s-a pierdut este vina noastră. Soarta **Mariei Drăgan** este o crimă de neuitat în cultura noastră. Eu cred că noi încă multă vreme nu vom avea o cântăreață ca **Maria Drăgan***” // **Maria Sarabaș**

8. „În pofida vicisitudinilor sorții, **Maria Drăgan** a fost totuși o fire eminamente optimistă, nutrind (adesea poate, tăinuită în adâncul sufletului) speranța că va putea reuși să revină pe tărâmul pasiunii și chemării sale. Boala nemiloasă a răpus-o însă înainte de a oferi șansa unei noi și veritabile clipe de grație” // **Gheorghe Budeanu**

9. „Cântecele **Mariei Drăgan** sunt puține, dar vestite. În ele aflai ceea ce pe atunci era interzis „ceva de dincolo de Prut”. Dar, pe timpurile celea, era greu să cânti ceea ce-ți dicta sufletul. Avea o voce ca lacrima, specifică unui spațiu pur românesc” //

Nicolae Sulac

10. „Era o țărăncuță foarte modestă și cumpătată, cum sunt aproape toate femeile din zona de codru a Nisporenilor. Manifesta o exigență deosebită în selectarea repertoriului. Avea o modulație deosebită a vocii, un fel original de a turna în tipare sonore cântecul popular. La sigur, nimeni nu mai avea o voce ca a ei” //

Tudor Colac

11. „A ars ca un chibrit. Unii spun că vocea ei a apărut și a dispărut ca lumina unui fulger pe bolta cântecului popular. Natura o înzestrăse cu voce, dar și cu o deosebită comportare scenică, și cu o frumusețe rară. Era veselă și prea bună cu lumea, s-o bei într-o lingură de apă, nu altă” //

Vasile Marin

Iată unele din realizările comemorative ale comunității, vizavi de fenomenul artistic al **Mariei Drăgan**. Aceste fapte binefăcătoare pentru păstrarea culturii și tradiției cântecului popular, merită să fie binecuvântate. Important să nu dăm uitării această soartă semnificativ-tragică, ce ne spune încă odată cine suntem noi de fapt. Nu vreau să învinuesc pe nimeni, dar cu tranziția care s-a abătut pe capul nostru, pentru a supraviețui reformelor de rigoare, încă neîncepute, noi deja, sau o parte din noi, s-au transformat în consumatori. Fiecare se gândește într-un mod parazitar la propriul său confort material. De aceea au și apărut o mulțime de piese muzicale pentru a accentua acest confort, începând de la „manele” și terminând cu „caramele” de tot felul, frumos dezgolate. Căntecele **Mariei Drăgan** nu și-au găsit locul lor pe undele ultra-scurte ale radioului și nici la televiziune nu apare chipul ei, pentru că conținutul cântecelor și chipul **Mariei Drăgan** nu se încadrează în formatul societății consumatorice contemporane. Căntecele **Mariei Drăgan** se ridică la un alt nivel de interpretare – viu și plin de esență – care acum e greu de atins de tinerele talente muzicale. Pentru mine, acum, sunt doar două vedete ale fenomenului muzical autohton – **Nelly Ciobanu** și **Nătălița Barbu** – pentru că ele au capacitatea să cânte pe viu; restul sunt doar niște zbânțuite care sunt jertfa *play-back*-ului, menite să ațâțe poftele fanilor dependenți de trupe cu „trupuri” accentuat-dezgolate. Capacitatea acestor „artiste” de a se ridica în topul preferințelor muzicale este direct dependentă de bârfele pe care ele își crează și cu care se „luptă”: cine și cu cine au fost văzuți ținându-se de mână sau lipindu-se pe buze; cine și cât mănăncă; câte operații și-a făcut să arate mai slab ca ștacheta; cine are costume scenice mai frumoase, și care a cheltuit mai mult pe ele și de unde le-a procurat, bla-bla-bla etc. „Caramellele” estradei naționale apar și dispar cu viteza vântului, pentru că atunci când vântul le fâlfâie fustițele și ele nu mai cu ce să „bucure” spectatorii, ele sunt pensionate, nu mai au ce dezgoli. Acestea sunt „grijile” show-bizului autohton. Diferența se face prin talent. Din păcate cei care îl au și cei care l-au avut sunt greu promovați și de multe ori uitați. Pentru că n-au capacitatea spirituală să se lanseze în topul bârfelor și nu dispun de resurse financiare pentru a-și înregistra un disc audio, fiind nevoiți să cânte ca **Maria Drăgan** – frumos și puțin – spre deosebire de alți care cântă mult și

aiurea. Adevăratele talente trec discernământul timpului, numai că din păcate, oamenii noștri au capacitatea proastă de a le uita. Această carte și-a propus scopul de a reaminti Noii Generații cine a fost **Maria Drăgan**, din mai multe unghiuri: al colegilor ei (care au mai rămas în țară și în viață), jurnaliștilor, consătenilor și al celor care promovează în continuare vocația sa – de a descoperi frumusețea folclorului nostru național. Numai că orice carte, are și ea un neajuns. În ea lipsește vocea **Mariei Drăgan**; voce care ar avea mai multe de spus vizavi de soarta sa. Și cel mai mult îi duc lipsa ascultătorii ei, care demult nu i-au auzit vocea nici la radio, nici la televizor și nici acasă, la gura sobei. Mai rămâne un mare gol de supliniți în memoria **Mariei Drăgan** – lansarea înregistrărilor sale pe piața muzicală, menite să diminueze consumatorismul din noi. De nu vom face acest lucru, riscăm să transformăm copiii noștri în fanații unei artificialități scenice venite din exterior, menite să le implanteze falsul cultural. Ori, cultura națională se menține pe talente înăscute ce și-au cizelat vocea în timp și nu pe vedete create ad-hoc, în baza capitalului financiar de care dispun sau care se învârt în jurul lor. **Maria Drăgan** va adormi în pace numai atunci când va fi reauzită vocea ei. Acum ea este nevoită să tresară din pricina bârfelor special create în jurul ei, numai ca să-i facă rău și după moarte. Oare cine se va îndura să-i liniștescă somnul **Mariei Drăgan**?

Bibliografie cronologică selectivă:

1. **Tudor. R.**, 1967. *Cale bună „Mugurel”!* // **Cultura**, 1 ianuarie, Chișinău
2. **Tărițanu V.**, 1969. *Tot focul inimii e-n cântec* // **Zorile Bucovinei**, 8 martie, Cernăuți
3. **Ceacovscaia L.**, 1969. „Mugurel” – cântec de primăvară // **Chișinău. Gazetă de seară**, 9 iunie
4. **Stelaru V.**, 1969. *Lăstarii „Mugurelului”* // **Viața satului**, 14 octombrie, Chișinău
5. **Colac T.**, 1970. *Privighetoarea plaiului natal* // **Viața satului**, 1 mai, Chișinău
6. **Mironov F.**, 1970. *Vatra cântecului meu...* // **Femeia Moldovei**, nr.11, 1970
7. **Ciobanu C.**, 1971. *Cîntecele Mariei Drăgan* // **Viața satului**, 23 octombrie, Chișinău

8. **Mircea S.**, 1972. *Dezvăluind sufletul cîntecului* // **Chișinău. Gazetă de seară**, 3 ianuarie
9. **Cuzuioc I.**, 1974. *Cîntecele Mariei Drăgan* // **Chișinău. Gazetă de seară**, 8 februarie
10. **Budeanu Gh.**, 1986. *Maria Drăgan: „Lume, lume, soro lume...”* // **Literatura și arta**, 30 octombrie, Chișinău
11. **Apostol T.**, 1988. *Destinele lor se aseamănă cu stelele* // **Chișinău. Gazetă de seară**, 27 august
12. **Morăraș M.**, 1988. *Un nume la netrecut – Maria Drăgan* // **Viața satului**, 10 septembrie, Chișinău
13. 1988. *Și rămas-a cîntecul, cîntecul-descîntecul* [Grupaj de materiale] // **Literatura și arta**, 13 octombrie
14. **Ciciulina E.**, 1989. *Vai sărmana turturică* // **Chișinău. Gazetă de seară**, 10 februarie
15. **Manole A.**, 1989. *Vai sărmana turturică* // **Viața satului**, 5 septembrie, Chișinău
16. **Pripa M.**, 1994. *Exponatele îi reînvie chipul* // **Femeia Moldovei**, nr.3, Chișinău
17. **Terguță I.**, 1994. *E zi de duminică* // **Vocea poporului**, 29 aprilie, Chișinău
18. **Manole A.**, 1995. *Maria Drăgan* // **Noi**, nr.4, Chișinău
19. **Mîrza I.**, 1995. *Vai sărmana turturică* // **Literatura și arta**, 2 noiembrie, Chișinău
20. **Buzilă S.**, 1996. *Drăgan Maria*, în: **Interpreți din Moldova. Lexicon enciclopedic (1460-1960)** // Chișinău: ARC
21. **Belicov S.**, 1996. *La o aniversare* // **Moldova literară**, 24 iulie, Chișinău
22. **Manole A.**, 1996. *Maria Drăgan – cumpănă cîntătoare* // **Literatura și arta**, 1 august, Chișinău
23. **Bujor D.**, 1996. *De cîte ori să ne deplîngem soarta?* // **Messenger**, 18 octombrie, Chișinău
24. **Rusu Nicolae Gh.**, 1996. *Orchestra de muzică populară „Mugurel” la 30 de ani* // Chișinău: **Universul 25**.
25. 1997. *Maria Drăgan (1947-1986)*, în: **Calendarul bibliotecarului 1997** // Chișinău: Biblioteca Națională „V. Alexandri”
26. 1997. *Maria Drăgan (1947-1986)*. **Bibliografie** // Nisporeni: Biblioteca publică orașenească

27. **Movilă B.**, 1997. *Drăgan Maria*, în: **Chișinău. Enciclopedie** // Chișinău: **Museum**
28. **Butnaru V.**, 1997. *Anul Mariei Drăgan* // **Flux**, 3 ianuarie, Chișinău
29. **Belicov S.**, 1997. *Luminînd continuu* // **Moldova literară**, 23 iulie 1997, Chișinău
30. **Ghimpu-Munteanu V.**, 1997. *Vai sărmana turturică* // **Țara**, 29 iulie, Chișinău
31. **Făguraș M.**, 1997. *Al ei cântec, proaspăt ca izvorul* // **Dialog**, 27 noiembrie, Chișinău
32. **Vișnevschi E.**, 1997. *Maria Drăgan: „De s-ar găsi cineva să-mi citească inima...”* // **Pămînt și Oameni**, 10 decembrie, Chișinău
33. **Manole A.**, 1997. *Maria Drăgan* // **Literatura și arta**, 25 decembrie, Chișinău
34. **Budeanu Gh.**, 1999. *Vai, sărmana turturică... [Amintiri mărturisite despre Maria DRĂGAN]* // Chișinău: **ATELIER**
35. **Buzilă S.**, 1999. *Drăgan Maria*, în: **Enciclopedia interpreților din Moldova** // Chișinău: **ARC, Museum**
36. **Nicu V., Țopa T.**, 1999. *Bălăurești*, în: **Localitățile Republicii Moldova**. Vol. 1 A-Bez // Chișinău: Agenția Națională de Presă „Moldpres”
37. **Movilă B.**, 2000. *Drăgan Maria*, în: **Femei din Moldova. Enciclopedie** // Chișinău: **Museum**
38. **Bârsan E.**, 2005. *Interpreta de muzică populară Maria Drăgan: activitate, repertoriu. Teză de Licență* // Chișinău: **Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice**
39. **Caciuc A., Volontir O., Dascăl G.**, 2006. *Mugurel. Orchestra de muzică populară. 40 ani de la înființare (1966-2006)* // Chișinău: **Tipografia Centrală**

**Treisprezece interviuri
și un reportaj
realizate cu diferite personalități
din Republica Moldova,
ce dezvăluie fenomenul
Mariei Drăgan
în cultura națională**

Maria SARABAȘ:
„Biserica din sufletul nostru a fost mai puternică...”

Eu am știut dintotdeauna că suntem români

- Dragă Maria Sarabaș, s-a mai scris, s-a mai vorbit despre viața dumneavoastră. Veniți din Sudul în care basarabenii parcă au jăratec sub tălpi și cuiburi de priveghetoare în suflet. Ce insulă exotică e asta? Copilând, ce imagine de acolo, de pe malul câșlițean al Prutului, ați înmagazinat-o în memorie pentru toată viața și chiar pentru dincolo de viață?

Lângă casa noastră din Câșlița-Prut fusese cândva o bisericuță din lemn. Sovieticii au dărâmat-o. Țin minte doar o cruce de piatră rămasă pe locul acela. De Paște sau de Florii, partea noastră de sat făcea hore lângă acea cruce. Acum îmi dau seama că biserica din sufletul nostru a fost mai puternică decât coarnele și coada neagră a cotoșitorilor.

- E adevărat că v-a ajutat să vă instalați la Chișinău Vasile Zagaevschi, actualmente funcționar la Ministerul Culturii?

Da. Și-i mulțumesc mult. Dumnealui mi-a făcut viză de reședință la un cămin al constructorilor și mi-a oferit șansa să lucrez ca educatoare la o grădiniță de copii. Paralel, colaboram cu „Veselia”, ansamblu de cântece și dansuri dirijat de **Dumitru Blajinu**. Era prin anul 1968. Mulți părinți se mândreau că își aduc copiii la grădinița **Mariei**

Sarabaș. Dar picii nu mă ascultau și eu aici strigam, aici cântam, aici îi cuprindeam și îi pupam. Eram și eu o minte de copil de nouăsprezece ani. Într-o zi mi-au telefonat de la ministerul Culturii și m-au întrebat dacă n-aș dori să merg în Franța cu Ansamblul „**Alunelul**”, care pleca la Jocurile Olimpice de la Grenoble. Sigur că am acceptat. **Dumitru Blajinu** s-a făcut foc: „*Fetișo, ori umbli de colo-colo, ori ești solistă la mine!*” M-am dus, căci pentru mine era o șansă să vizitez Franța, era un eveniment. Acum pleacă peste hotare oricine dorește, mai ales dacă își găsește un sponsor. Și, de obicei, găsesc non-valorile, care fac culturii noastre o imagine proastă.

- **Ce studii muzicale are Maria Sarabaș?**

Am vrut să fac studii la Conservator. Rectorul de pe atunci, Suslov, mi-a spus că ar fi mai potrivit să susțin examenele la dirijor de cor, dar un profesor, **Leonid Savici**, m-a sfătuit că nu are nici un rost, deoarece acolo se studiază *canto clasic* și riscam să-mi stric vocea. După anul patru, am trecut la fără frecvență, căci mă invitase **Nicolae Sulac** în „**Lăutarii**”, unde am lucrat 3 ani.

- **Spuneți undeva că nu ați făcut înregistrări timp de vreo 13 ani, din cauză că vi se imputa accentul pur românesc. Ce-i cu cântecul acela oltenesc?**

La Sud, în zona Bugeacului, s-a menținut folclorul autentic, tradițiile neamului. Și cântecul, și dansul de aici diferă de cele din alte zone, cum ar fi Țaul, Camenca, Orhei sau Hâncești. Eu cânt tot ce îmi place – cântece bănățene, oltenești, muntenești. Probabil, sârbele oltenești sunt cele mai frumoase. De ce să nu le cânt, dacă toate sunt ale neamului nostru?

- **Ce atitudine aveți față de poluarea folclorului de către unii autori?**

La origini, folclorul tot a avut un autor. Folclorul clasic este anonim pentru că, pe vremuri, nu se făceau înregistrări, fonotecă radio sau TV.

- **Întrebându-vă, ne-am referit la cântece de soiul „Fa Marie cu bariz”...**

Din păcate, mulți autori de texte și interpreți au coborât la nivelul prost al consumatorilor de cântece. Dar eu nu mi-am permis așa ceva niciodată – cântece de mahala – nici pe la cumetrii, nici pe la nunți. Unii, însă, acoperindu-se cu teza expusă de dumneavoastră, puneau stavilă unui folclor autentic. Așa, **Vanda Zadnipru**, de la Radio, mi-a interzis să cânt „*Foaie verde ca alunul*”, asemuindu-l cu „*Este ora*

unu, unu...” Dar mie mi-a plăcut foarte mult „*Foaie verde ca alunul*”, l-am învățat de la maică-mea. Are mai multe variante. Țin minte, când l-am cântat prima dată la Palatul Sindicatelor, colegul dumneavoastră, **Anatol Gondi**, s-a ridicat aplaudându-mă în picioare. Sigur că au fost făcute multe păcate și în muzica populară. S-au cântat multe cântece care elogiau partidul, colhozul etc. Evident e că noi trebuie să păstrăm, să ocrotim folclorul autentic.

- **Nu vedeți că civilizația vine ca un tăvălug și peste folclorul nostru?**

Până la civilizație noi mai avem de mâncat mămăligă, dar adevărat este că asupra folclorului nostru se abate un mare pericol. Astăzi există țări în care folclorul a dispărut sau au un folclor artificial, scos pe scene numai cu anumite ocazii. Am participat, în Franța, la un festival de folclor internațional. Să mă ierte francezii, dar ceea ce au prezentat ei mi s-a părut un folclor fals, departe, ca esență, de cel din țara noastră.

- **Ce țară? Fosta URSS?**

Eu am reprezentat Republica Moldova. Vreau eu sau nu vreau. Eu știu că sunt româncă. Și francezii cunosc foarte bine soarta noastră. De aceea mă susțineau când le spuneam că regret dezbinarea românilor și că pledez pentru Unire. Și zâmbeau cu ironie, văzând cum unii colegi de-ai mei se eschivau de la subiectul discuției. Poluarea folclorului se face pe diferite căi. Bunăoară, când eu cânt o horă de la Sud, cum ar fi „*Mândră-i hora de la Prut*”, nu înțeleg de ce orchestra începe să mă acompanieze lăutărește, ca Țiganii de la Soroca. Pe mine asta mă enervează, îmi vine să le dau muzicanților cu microfonul în cap. La noi sunt niște oameni fanatici care, peste tot, nu văd o altă armonie decât pe cea lăutărească. Lăutarii noștri au o mare influență asupra studenților de la „**Șt. Neaga**”, de la „**Ciprian Porumbescu**”. Au să mă gătuie Țiganii după interviul ăsta...

- **Deci, Țiganii-lăutari sau lăutarii-țigani au influențat folclorul nostru? E o temă despre care nu s-a prea vorbit la noi.**

Sigur că l-au influențat. Pe vremuri, numai Țiganii erau lăutari. Umblau cu scripca din sat în sat, ca să-și câștige de pâine. Unii aveau anume acest scop: să mănânce și să bea. Erau batjocoriți de multe ori. De atunci a rămas vorba că muzicantul nu-i om gospodar.

Tăcerea Mariei Drăgan a fost dureroasă

- Dar unii interpreți de-ai noștri nu fac azi același lucru, umblând de la o nuntă la alta?

Eu, personal, de multe ori mă simt umilită atunci când cânt la o nuntă cu un public lipsit de cultură. Dar ce să-i faci? Cum să trăiești? Astfel, la nunți este terfelită autoritatea unor interpreți de certă valoare. Ei cântă lângă cocina cu porci, în frig și în praf, deseori toată noaptea cu picioarele pe ciment. Nunta la moldoveni trebuie să fie un spectacol în care își găsesc toți locul de cinste pe care îl merită.

- Cât i se plătește Mariei Sarabaș la o nuntă?

Depinde de gospodar. Dacă la o nuntă mi se dau 100 de dolari, la alta nu mă aleg cu nimic. Nunul mare nu vrea să plătească și gata, găsește motive câte vrei. Ba că microfonul n-a sunat bine, ba că s-a îmbătat dobarul. Or, el nu vrea să știe că eu am suportat de zece ori mai multe prejudecii morale când am fost nevoită să accept o atare colaborare. Gospodarul nu înțelege că nunta e cel mai frumos spectacol din viața tinerilor care se căsătoresc. Iar spectacolul se ține pe muzică. Fă-l să fie frumos, să fie un adevărat act de cultură. Dar, la noi această mentalitate este bolnavă. Se cheltuie mult pe bucatele care apoi sunt aruncate, dar se plătesc prost muzicanții profesioniști care fac această sărbătoare.

- Ați cunoscut-o pe Maria Drăgan?

Am cunoscut-o pe când ea cânta la „Mugurel”, iar eu la „Lăutarii”. Dar degrabă am plecat în concendiu de maternitate și n-am putut s-o ajut cu nimic. Mai apoi, prin 1983-84, am început să ridic vocea la diferite consilii artsistice, la Filarmonică, insistând să fie readuși în scenă interpreții de la „Mugurel”, care erau bârfiți prin coridoare. M-am revoltat și le-am spus într-o adunare: *„E foarte ușor să critici interpreții, dar ce ați făcut voi ca să creșteți un interpret? De ce îi lăsați să se zăpăcească?”*. Eu, bunăoară, n-am știut care cântece se potrivesc stilului meu de interpretare. Le-am făcut pe toate intuitiv. Așa procedează mulți interpreți. **Maria Drăgan** totdeauna a avut darul cântecului. Că ea s-a pierdut, este vina noastră. Atunci am reușit să-l conving pe **S. Lunchevici**, Dumnezeu să-l ierte, să-l angajeze pe **Vasile Marin**, ca să poată obține o pensie. Iar pe Maria, **Nicolae Botgros** a adus-o la Filarmonică. Era vreme de vară, cald de crăpau

pietrele. I-au organizat un examen la care trebuia să particip și eu, ca secretar al consiliului artistic. Cum aş fi examinat-o pe **Maria Drăgan**? N-am vrut s-o intimidez și am ascultat-o de după ușă. Mai apoi, când am întâlnit-o afară, am întrebat-o ce mai face și i-am zis să revină, să încercăm să facem ceva. Ea, probabil fiind indignată și supărată pe viață, nu mi-a răspuns nimic. Tăcerea ei a fost dureroasă pentru mine. Ca și cum mi-ar fi dat o palmă. Nu trebuia să mă bag în sufletul ei taman atunci... Eu cred că noi încă multă vreme nu vom avea o cântăreață ca **Maria Drăgan**.

- **Credeți că putem vorbi de o generație de interpreți populari bine pronunțată la sfârșitul anilor '60 ai sec. XX?**

Sigur că da. E singura generație bine pronunțată: **Nicolae Sulac, Veronica Mihai, Tudor Negară, Nina Ermurachi, Larisa Arseni, Zinaida Julea, Angela Păduraru, Anastasia Istrati, Maria Drăgan, Vasile Marin...** Aceștia au fost și rămân adevăratele valori ale cântecului nostru poular. Această generație este durerea, dar și mândria noastră. Și regret nenorocul celor care au început să se afirme odată cu mine.

- **Întrezăriți o generație mai tânără, bunăoară, ca în literatura optzecistă?**

Cred că se desemnează în perspectivă, dar cu talente firave. Îmi plac mult **Adriana Ochișanu** de la „Lăutarii”, **Cristina Pintilei** din orchestra lui **Gheorghe Banariuc**, la „Folclor” o văd foarte bună pe **Mihaela Ciutac**, o apreciez pe **Ileana Gheorghică** de la „Mugurel”, în orchestra „Fluieraș” sunt două tinere talente, dar trebuie să mai crească. Aceste fete mai au nevoie de timp, ele nu pot concura cu **Zinaida Julea** sau **Nicolae Glib**.

- **De ce, în viața culturală de la noi, anume interpreții de muzică populară sunt măcinați de invidie și ceartă între ei?**

Nu pot explica fenomenul. Eu mă împac foarte bine cu colegii mei și-i iubesc cu sinceritate, am scris despre majoritatea dintre ei. Totuși, unii soliști nu mă cred că țin la ei ca la niște frați. Eu totdeauna am tins spre o colaborare amicală, dar și spre o concurență sănătoasă. Fiecare interpret vrea să-l biruie pe celălalt, vrea să aibă mai mult succes. Succesul, însă, nu-l poți fura, numai publicul poate să ți-l dea. Dar există și pe scena cântecului popular anumite interese. Dacă un dirijor vrea să te promoveze, te promovează, dacă nu, îți minima-

lizează talentul. Este foarte obijduitor când dirijorul promovează numai ceea ce dorește el. Eu nu pot suporta așa ceva și mă arunc în apă chiar dacă nu știu a înota, după care rămân cu nimic, fără surse de existență. Mă revolt când văd că la spatele meu se fac lucruri murdare. Bunăoară, mi se spune: *„Prezintă programul, căci tu vorbești mai frumos, o să cânte alcineva. E târziu deja și degrabă pleacă”*. Cum să taci? **Cum să apar în scenă și să nu cânt!?**

Gheorghe BUDEANU // FLUX.
Cafeaua de Vineri, 28 martie 1997

Ion SURUCEANU:
**„Un interpret ar trebui să plece din scenă ca un sportiv,
când lumea îl mai dorește”**

Fisier biografic

S-a născut la 9 septembrie 1949, în satul Suruceni, județul Chisinau. Este mezinul într-o familie cu trei copii. În 1964, vrând să devină un sportiv profesionist, a susținut admiterea la Colegiul de Cultura Fizică și Sport, dar, sfătuit de ceilalți doi frați, s-a dezis de sport în favoarea artei. La Școala „Ștefan Neaga” a studiat fagotul. Ca interpret, a aparut în scenă în 1968. Este Artist emerit (1985) și Artist al poporului (1990).

**Toata lumea, de la Prut până la Kamceatka,
cânta „de ce plâng chitarele”**

- Domnule Suruceanu, generația tânără de azi nu știe cum s-a produs lansarea dumneavoastră în scenă. Îi spuneți?

Am avut o lansare norocoasă. Important e că spectatorul m-a luat de bun chiar de la început. În 1968, eu mergeam deja în turnee cu formația „Noroc”, vestită nu numai la noi, dar și în toată URSS. În „Noroc” era și **Ștefan Petrache**. Peste vreo jumătate de an, într-un turneu prin Ucraina, direcția Filarmonicii din Donețk i-a propus lui Petrache să rămână acolo, ca să-și creeze o formație proprie. I-au

propus și un salariu mai mare. Ștefan a fost de acord, dar peste o altă jumătate de an a revenit la Chișinău, unde **Mihai Dolgan** nu l-a mai acceptat și el s-a angajat la „*Bucuria*”.

- **Este adevărat că, pe atunci, formația „Noroc” era una dintre cele mai vestite în fosta Uniune Sovietică?**

Da-a-a-a! „*Noroc*” era cea mai populară formație vocal-instrumentală. Concuram, în Uniunea Sovietică, cu „*Poiușcie ghitarî*” din fostul Leningrad. Aveam prioritate pentru că noi cântam în română, ceea ce-i facea pe spectatori să creadă că suntem străini. Nu mai vorbesc de melodicitate. Mai melodist ca **Mihai Dolgan** nu era nimeni în acele timpuri. Începuiți-vă că toată lumea, de la Prut și până la Kamceatka, cânta „*De ce plâng chitarele*”, „*Primăvara*”, „*Cântă un artist*”... Într-un an, am fost invitați să concertăm în capitala spirituală a URSS, Leningrad. Ansamblul „*Poiușcie ghitarî*” era plecat în Siberia. În loc de 20 de concerte, programate, am avut 45. Sălile mari erau arhipline cu spectatori. De aceea spun că am avut o lansare norocoasă în scenă.

- **Cine v-a chemat la „Noroc”?**

- Pe când eram student, ne-am dus să susținem un concert la Școala Muzicală „**Eugen Coca**”. Am interpretat 4 cântece, două dintre care erau „*Ai trecut iar pe strada mea*” și „*Nu-ți șade bine când plângi*” ale lui **Temistocle Popa**, din repertoriul lui **Dan Spătaru**. „*Noroc*” era întors la Chișinău, avea repetiții și operatorul de sunet al formației, vrând să mai câștige un ban, adusese aparatul său pentru concertul de la Școala „**E. Coca**”. Peste vreo 4 zile, **Mihai Dolgan** vine la școala noastră, mă găsește și-mi spune că operatorului Ilușa i-a plăcut cum am cântat, iar formația „*Noroc*” are nevoie de un interpret. Am rămas flatat, pentru că noi, tinerii, ne uitam atunci la **M. Dolgan** ca la Dumnezeu. M-a invitat la Filarmonică. M-am dus, am cântat iarăși „*Nu-ți șade bine când plângi*”. Dolgan zice: „Cum te cheamă?” Îi răspund: „Nelu, așa îmi zic părinții”. După ce s-a sușotit cu cei din Consiliul artistic, îmi zice: „Dar n-ai vrea să fii Ion?”. Am înțeles că-s acceptat. Mai târziu, Dolgan mi s-a destăinuit: „N-au vrut, bandiții, să rămâi cu numele Nelu, pentru că sună prea românește”. Am uitat și de școală. Mama credea că sunt un student disciplinat, dar, când am invitat-o la concertul în care evoluam în premieră, la 1 mai 1968, a rămas trăsnită. Peste 2 săptămâni, când m-am dus

acasă, ea mai era supărată: „Dragul mamei, abia ieri am terminat pilulele. M-a durut capul după concertul vostru. Acea-i muzică? De ce te legi cu răii?”. Ea era deprinsă cu muzica populară, cu țambalul, cu vioara, dar noi am ieșit în scena flocoși, cu tobe, chitare, lumini. Și Dolgan vroia ca sunetul instrumentelor să prevaleze în scenă.

Desființarea „Noroc”-ului a fost o tragedie pentru noi

- De ce a dispărut „Noroc”-ul?

N-a dispărut, am fost desființați. În 1970. Cred că și noi purtam o vină. În acel an, spre vară, am avut o perioadă de repetiții de trei luni. Am pregătit un program nou. Direcția Filarmonicii ne-a propus un turneu prin Ucraina. Când am început să concertăm cu noul program, spectatorii parcă își ieșeau din minți. La Cernăuți, au sfârșit Teatrul de Vară. La Vinița, am cântat în Palatul orașenesc de vară, într-o sală cu acoperiș, sub care erau un fel de construcții speciale, din metal, pentru proiectoare. În timpul concertului, un tânăr de vreo 20 de ani s-a dezbrăcat gol-goluț, s-a urcat pe una din acele construcții metalice și se dădea huța chiar deasupra lui Dolgan. La Hmelnițk, concertul a fost programat într-o sală cu 2 mii de locuri, împrejmuită cu un gard de scândură. După primele acorduri, vreo 8 mii de tineri au rasturnat gardul și au pătruns înăuntru. La Odesa, spectatorii fără bilete au sfârșit cu răngi de metal și au făcut o poartă ilegală într-un zid de piatră cam cum e cel de la Stadionul Republican din Chișinău. Se urcau pe copaci. Veneau cu tromboane, cu trompete, cu saxofoane. Doamne ferește, ce se facea, mai ales când interpretam „*Cântă un artist*” sau „*De ce plâng chitarele*”! Toate aceste întâmplări au făcut ca despre „Noroc” să se vorbească la plenara Comitetului Central al Partidului Comunist din URSS, precum că, la Chișinău, există o formație muzicală care contravine programului de educație ideologică a tineretului. Tocmai când **Ivan Ivanovici Bodiul**, prim-secretar al Partidului Comunist din Moldova, se întorcea acasă de la acea plenară, la Chișinău sosise „*Mondial*”, o formație superbă din România. La Teatrul de Vara, unde a concertat „*Mondial*”-ul, miliția călare a avut conflicte cu spectatorii. Aceasta l-a pus pe gânduri și pe Ivan Ivanovici, care a înțeles că activitatea noastră trebuie să fie interzisă. A fost o tragedie pentru noi.

- **Din aceeași cauză a fost desființat și „Mugurel”-ul?**

„Noroc” și „Mugurel” au apărut dintr-un singur colectiv - de muzică ușoară și populară - în 1966.

- **Și „Noroc”, și „Mugurel” au renăscut sentimentul național, românesc, în inimile basarabenilor. De ce nu se vorbește anume în acest sens despre acea pleiadă de interpreți?**

Pentru că nici atunci nu ne băteam cu pumnul în piept. Prin cântecele noastre, noi am fost mari profesori de limba română. Dacă vrei să știi, artiștii din „Noroc” nu au oferit nici o dată autografe cu litere rusești. Frații noștri, rățășiți prin URSS, se mândreau cu aceasta. În anii '60, în Moldova s-a întâmplat o izbucnire spirituală. Ma închin în fața răposaiilor **Tamara Ciobanu**, **Gheorghe Eșanu**, de la care am învățat câte ceva, dar, tot sincer o spun, până la noi nu s-a cântat românește. Iertați-mi această nemodestie. Cu adevărat românește a început să se cânte odata cu apariția în scenă a unor tinere talente ca **Ștefan Petrache** și **Maria Drăgan**. Atunci am început să ne întoarcem la adevăratele valori spirituale ale neamului nostru, ceea ce a făcut și **Maria Tănase**, și **Ioana Radu** în dreapta Prutului. Eu, fiind îndrăgostit de muzica lui **Dan Spătaru**, cântam, involuntar, exact ca el. Până la urmă, am coborât vocea cu o octavă mai jos.

- **De ce? Cum s-a întâmplat?**

Ca să existe și vocea lui **Suruceanu**. În 1984, răposatul **Petre Teodorovici** îmi spune că a scris niște muzică pentru Teatrul „*Vasile Alecsandri*” din Bălți și mă roagă să fiu eu interpretul. Dar mi-a pus o condiție: să cânti cu vocea ta. El știa că, în cercuri restrânse, la petreceri, cânt altfel, dar cum ies pe scenă, gata!, par al doilea **Dan Spătaru**. Am acceptat propunerea lui **Teodorovici**, dar cu condiția că acele cântece să nu fie difuzate la radio. Pe naiba, cumătrul Petrea nu s-a ținut de cuvânt. Chiar a doua zi le-a difuzat. De atunci, nu mai cânt ca **Dan Spătaru**.

- **N-ați avut probleme cu regimul pentru cântecele românești?**

Era interzis să interpretezi în scenă cântece de-ale compozitorilor români. Eu le cântam în sălile de dans, printre prieteni. Prima piesă, cu care am susținut examenul și la Filarmonica – „*Nu-ți șade bine când plângi*” -, am cântat-o în cabinetul directorului artistic. Și atât. Dar prima piesă cu care am avut scandal mare a fost a unui compozitor francez și se numea „*Soția prietenului meu*”: „Pe tine nu te pot iubi/ Oricât de mult aș vrea s-o fac...” Toți mi-au sărit în cap: e ro-

mânească. Le-am explicat că și textul, și melodia le aparțin francezilor. Da, o cânta **Alexandru Jula** din Galați, dar de ce nu aș cânta-o și eu? În 1980, **Dan Spătaru** a venit la Chișinău, la concertul „*Melodii druzei*”, cu un grup de artiști din Cuba, Vietnam, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria. I-am dus la Milești, în subsolurile cu vinuri. Atunci am luat de la **Dan Spătaru** cântecul „*Drumurile noastre*”. La Filarmonică iar m-au întrebat: „De ce insiști mereu cu românismul?” Mi-am amintit îndată ce mi-a spus Dan: „E o piesă iugoslavă, compozitor e **Alexandru Coraci**”. Așa luptam noi pentru orice cântec.

- Dar cum se întâmpla că, tot pe atunci, Maria Drăgan, bunaoară, interpreta cântece din repertoriul Ioanei Radu?

Numai din considerentul că folclorul este fără hotare. Dar avea și ea probleme. Am încercat să cânt „*Țărâncuța*”. În 1974, am relansat „*In grădina lui Ion*”. Când m-au întrebat a cui este, am răspuns că-i populară. Așa făcea și Maria.

- „In grădina lui Ion” e un cântec prin care ați vrut să spuneți ceva din viața dumneavoastră?

Nu-u-u-u-! Cântecul l-am ascultat la Orhei. Îl interpreta un evreu. Mi-a plăcut și l-am inclus în repertoriul meu.

Trăiți acum cu frumusețea lui Lucinschi!

- Rușii credeau că sunteți un interpret italian, dar unii dintre moldoveni v-au numit, în 1994, în timpul campaniei electorale, Suruceano - interpreto agrariano. De ce?

Noi, interpreții, suntem căutați și, cât de cât, plătiți numai în campaniile electorale. Altfel, nu ne mai putem hrăni. Spectatorul ne dorește, dar el e sărac, săracul. Atunci, social-democrații lui Nantoi m-au solicitat să merg cu ei în campania electorală primii, dar peste două săptămâni... Dar nu, am să vă spun mai întâi ce s-a întâmplat la serata mea de creație din 1993, când am devenit pensionar. Atunci i-am invitat și pe **Mircea Snegur**, și pe **Petru Lucinschi**. **Andrei Sangheli** era plecat în deplasare. Unul din sponsori mi-a dăruit un covor. Am spus: „E bun covorul, dar pentru el mi-ar mai trebui o cameră...” Stând alături, domnul **Snegur** m-a întrebat: „**Unde locuiești?**”. I-am răspuns că am un apartament cu trei odai și de mult mă chinuiesc să fac ceva ca feciorul meu să aibă casa lui. „Ne vom gândi”, a spus dumnealui și, peste un timp, m-a chemat și mi-a pro-

pus apartamentul în care locuiesc acum și despre care se vorbea că mi l-a dat **Sangheli**.

- Era un fel de arună pentru a-i susține pe agrarii în parlamentare?

- Nu cred, dar, până la urmă, așa s-a întâmplat. Am înțeles că hotărârea de a mi se da acest apartament a fost luată cu acordul lui **Lucinschi** și a lui **Sangheli**. După propunerea făcută de **Oazu Nantoi**, m-a telefonat **Nicolae Andronic**: „Domnule Suruceanu, am vrea ca dumneavoastră să susțineți Partidul Democrat Agrar”. Pe listele acestui partid erau și **Snegur**, și **Sangheli**, și **Lucinschi**. Atunci am înțeles trucul cu apartamentul. Sigur, era un avans... Apoi, **Dumitru Moțpan** și **Nicolae Andronic** mi-au amintit că am fost pensionat ca artist. Mi-au propus să fiu inclus pe lista de candidați în parlament a PDAM. Imi ziceau: „Poate, vei fi ministru al culturii, în locul lui **Ion Ungureanu**”. Râdeam: „schimbându-i pe **Ion Ungureanu** cu **Ion Suruceanu**, nu veți schimba realitatea tragică din domeniul culturii”.

- Nu regretați acum alegerea, când, probabil, înțelegeți cât rău au făcut agrarii aflându-se la putere?

De-acu începeți... Atunci, **Alexandru Moșanu** și **Lidia Istrati** îmi ziceau: „Tu ai adus bandiții aceștia la putere!” Nu eu, dragii mei, i-au adus președinții de kolhozuri, care au cumpărat votul matusii Maria cu un kilogram de zahăr sau cu un litru de ulei.

- Dar nu concertele dumneavoastră le adunau viitorii alegători?

Arătați-mi azi un politician care ar putea să adune o mie de oameni care să-l aplaude. De s-ar întâmpla așa ceva, ar însemna că suntem un popor fericit. Dar așa ceva n-o să fie degrabă. Credeți-mă, dacă aș avea posibilitatea să trăiesc din resursele mele, nici n-aș vrea să aud de politicieni. Dar ei ne-au adus la starea asta și acum ne folosesc.

- De ce ne-am mira atunci că se lasă folosit și alegătorul?

Chiar așa. Iată, când eram în Parlament, cei de la Teatrul „*Ginta Latină*” au solicitat ajutorul deputaților ca să nu li se ia sediul. **Valeriu Matei** le-a promis susținerea. Dar cum a promis, așa a și uitat. Credeți că, data viitoare, ginta latină va mai striga: „Votați cocosul!”? Nu. Mulți interpreți își fac cruce și spun: „Ion, nu ne vom mai duce după idee. Vom merge cu acei care au să ne plătească”. Ce-i în mână, nu-i minciună, asta-i realitatea. Dar eu le-am spus: „Duceți-vă să cântați în campaniile electorale cu politicienii care plătesc mai mult, dar, la sfârșitul concertului, să nu indemnăți lumea să voteze

cutare sau cutare partid”. Imi pare rău de oamenii noștri, pe care îi indemnăm să-l voteze pe domnul **Snegur**. Acum, cand mă întâlnesc cu ei, imi spun: "Vai, ce proști am fost că nu te-am ascultat. I-am ascultat pe **Gheorghe Urschi** și pe **Zinaida Julea**, care ne spuneau să-l votăm pe **Petru Lucinschi**, că-i frumos”. „Păi, trăiți acum cu frumusețea lui!”, le răspund.

- **Nu credeți că o să-i supărați pe Urschi și pe Julea?**

De ce să-i supar? Lor trebuie să le fie rușine.

- **Lipseați des de la ședințele legislativului?**

Lipseam, dar motivat, pentru că sunt un artist. Mă duceam să susțin un concert, nu mergeam în străinătate pe banii statului.

Diacov – „sluceainfi celovek v politike”

- **In PDAM erăți supus unei discipline stricte?**

Da, exista disciplină în fracțiunea parlamentară. Voi ține minte pentru totdeauna cum ne pregăteam să votăm Constituția. Când am ajuns la articolul 13, privind denumirea limbii de stat, ne-am adunat într-o marți la fracțiune. Din 56 de deputați, 20 erau pentru Limba Română, inclusiv **Lucinschi**, **Moțpan**, **Diacov**, **Andronic**... Ședința parlamentului a avut loc joi. În spatele și în fața mea stăteau **Lucinschi** și **Diacov**. Eram ferm convins că ei vor vota pentru Limba Română, cum se întâmplase în fracțiune. În stânga mea se aflau deputații PFD și FPCD, în dreapta - socialiștii și comuniștii. Se pune la vot. Ridic mâna. În stânga, vad că votează și echipa lui **Iurie Roșca**. Deodată o aud pe răposata **Lidia Istrati**: „Ai vazut, **Suruceanu**, cu ce proști te-ai dus?!”. Mă uit la agrarienii din fracțiunea mea parlamentară și nu-i înțeleg. Toți stăteau disciplinați, ca elevii din clasa întâi, cu mâinile pe bănci. Așa stăteau și **Lucinschi**, și **Diacov**. I-am întrebat apoi, de ce? Ei: „D'apoi, de marți până joi...”. Deci, de marți până joi, s-au mai întâlnit între ei, au mai pus la cale și au câștigat deputații-presedinți de kolhozuri, care se temeau ca vor rămâne fără lucru.

- **Oare înseamna asta că și Diacov, și Lucinschi sunt inferiori unor președinți de kolhozuri?**

- N-aș vrea să vorbesc de rău poporul, care este și spectatorul meu, dar e grozav ceea ce se întâmplă. La 31 august, de Ziua Limbii, într-o emisiune televizată, o femeie spunea: „Am ascultat alocuțiunea domnului **Diacov**. Bravo lui! A spus ca noi, totuși, vorbim limba ro-

mână”. Oare cum, oameni buni, se numesc aceste lucruri? Din 1994, de când a fost președinte de comisie, apoi vicepreședinte al parlamentului, apoi președinte, el tot speculează, cu scopul de a câpăta alegători? E o prostie. I-am spus-o direct, în rusește: „*Ti sluceaini celovek v politike*”.

- Îl așteaptă aceeași soartă, ca și pe predecesorul său, Dumitru Moțpan?

Accept să fiu batut în cap de voi și de toate ziarele, dar vă spun că **D. Moțpan** a venit în parlament, într-adevăr, ca un președinte de kolhoz, dar a plecat un om cult. În această perioadă a studiat foarte mult și a ajuns mai presus ca **Lucinschi** din punct de vedere spiritual.

- Credeți că soarta articolului 13 din Constituție au decis-o președinții de kolhozuri sau și factorii externi?

- Eu, ca și **Diacov**, suntem „sluceaini v politike”. Îi mulțumesc lui Dumnezeu că am trecut și această școală, ca să înțeleg că, dacă ești un om de artă, trebuie să faci ceea ce ți-e dat de Dumnezeu. Mă uitam la politicieni și rămâneam trăsniți. Luam dimineața FLUX - ul și citeam cum îl făceauți cu ou și cu oțet pe un deputat lăudat în „*Săptămâna*”, „*Săptămâna*” îl făcea cu ou și cu oțet pe cel lăudat în „*Luceafărul*”. Și tot așa. Dar ei, deputații, râdeau, își strângeau mâinile, se salutau... Cum dracu? Eu nu pot așa. De aceea sunt bucuros că m-am spălat de ei.

- Ați fost la frigărui cu Dumitru Moțpan?

- Da, am fost. Ce e rău în asta? Dacă mă invitau frontişti, mă duceam și cu ei, să mai discutăm la „un şaşlık”.

- Pe cine simpatizați din actualii politicieni?

Pe nici unul. Fie ei chiar și femei, nu mi-s dragi. Va veni un timp când poporul îi va judeca. Dar am să vă spun ceva. Deunăzi, am deschis postul „*Catalan TV*” și am avut o plăcere deosebită să cunosc o persoană cu numele **Oleg Serebrian**, prorector la ULIM. Și-a exprimat poziția sa față de modificarea Constituției, față de actuala conducere. Iată, dacă am avea măcar câțiva oameni cu o asemenea pregătire, am trăi cu totul altfel.

Oamenii trebuie să spună despre un artist: păcat că s-a dus...

- Cu ce vă ocupați după ce v-ați retras din politică?

Fac un lucru cu mult mai mare - cânt. Nu-s compozitor, dar, dacă o da Dumnezeu, degrabă veți asculta și câteva piese de-ale mele. Unii

spectatori le-au apreciat deja. Am avut un compozitor de excepție - **Ian Raiburg**. A plecat în America, e om de afaceri, are un restaurant. Regret, susțineam o colaborare bună. Acum, încerc să fac singur muzica, am un stil nou. Dar, veți judeca mai pe urmă ceea ce fac. Când am implinit 50 de ani, mi-am dedicat o piesă – „*Floare în calendar*”. Aseara am cântat-o și la Centrala electrică de la Cuciurgan. Deși acolo sunt mai mulți ruși și ucraineni, toți au aplaudat, le-a plăcut.

- Mergeți des în stânga Nistrului?

Relațiile mele cu Transnistria au rămas bune și după conflictul militar din 1992. Sunt invitat la toate manifestările culturale de acolo. Nu mă invita - știu că o să le refuz - numai la 2 septembrie, când își sărbătoresc așa-zisa independența a lor. Merg oriunde sunt invitat. Pentru un artist, asta înseamnă mult. Niciodată și nicăieri nu am făcut politică prin cântec. Unica mea politică e să-i fac pe oameni mai frumoși și să-i fericesc măcar pentru o singură clipă.

- Aveți multe cântece rusești în repertoriu?

Dar peste tot cânt numai românește. Timp de 7 ani, cât am concertat prin Uniunea Sovietică, am avut în repertoriu 22 de cântece. Dintre ele, doar 4 erau în limba rusă.

- Cum ați învățat-o pe Ksenia Gheorghiadi să cânte în limba română?

- A venit în Moldova în 1984. Am luat-o cu mașina și ne-am dus la Suruceni, pe malul iazului. I-am dat textul cântecului „*Astă seară*”. Eu prindeam pește, iar ea învăța cuvintele. Seara, mi se făcuse milă de ea: devenise vândută la față cât o mâncaseră țăntării. A prins foarte ușor limba română. Ksenia plecase în Grecia, dar s-a întors la Moscova. Mi-a spus că se simțea acolo prea străină.

- Sofia Rotaru este o pierdere pentru Chișinău?

Păi, întrebați-mă și de **Maria Codreanu**. Alta e că, dacă rămânea la Chișinău, pierdea. Cred că, în acest sens, poarta o vină și compozitorii noștri. Înainte îi mai dădeau câte o piesă **Petre și Ion Aldea-Teodorovici**, acum, nimeni nu mai colaborează cu ea. Adevărat e că o bună parte din cariera sa, Sofia a făcut-o și cu ajutorul cântecelor noastre. Eu, bunăoară, nu mi-o pot închipui pe **Sofia Rotaru** fără „*Melancolie*”. Ea ar fi pierdut și din cauza că, la Chișinău, interpreții nu au fost susținuți niciodată.

- Când un artist adevărat trebuie să părăsească scena?

Când lumea îl mai dorește. Ca un sportiv. O paralela potrivită ar fi exemplul lui **Oleg Blohin**, fotbalistul. Dacă el ar fi plecat din sport cu un an mai târziu, nimeni nu mai făcea atâta vâlvă în jurul lui. Ca să rămâi în memoria poporului, oamenii trebuie să spună „păcat că s-a dus” și nu „slava Domnului că s-a dus”. Dacă întrebarea a fost cu sugestie, va spun că, la 50 de ani, am vrut să am un concert la Palatul Național, apoi am renunțat în favoarea Stadionului Republican. Am vrut să văd dacă mai trebuie eu lumii sau nu. Am avut la acel concert peste 20 mii de spectatori. Multi colegi de-ai mei vor spune: „Pai, a fost pe degeaba...” Adevărat, dar lasă să facă ei concerte pe degeaba, ca să vadă cât de doriți sunt. Atunci, la 19 septembrie, am vrut să văd dacă e timpul să-mi pun bocancii în cui, ca un sportiv. Am înțeles că e devreme...

- Nu vi se pare că Ștefan Petrache a plecat, totuși, înainte de vreme?

I-am spus-o de mai multe ori. A fost și el la sărbătorirea celor 50 de ani ai mei. L-am rugat să cante o romanță. Greu, dar a cântat „*Se scuturau toți trandafirii*”. Lumea l-a aplaudat. Dar, la sigur, el nu vrea să revină în scenă. Dar voi nu știți că **Ștefan Petrache** e și un bun poet! Are un manuscris de versuri... De fapt, Ștefan a fost un interpret care a cântat nu pentru ordine și medalii, ci pentru popor. Oare n-a meritat el titlul de Artist emerit mai înainte? Eu l-am primit după 17 ani de activitate la Filarmonică, Ștefan - peste 18, în timp ce alții... Cum am primit eu titlul de Artist emerit? La Moscova, prezentam finalul concertului „*S pesnei po jizni*”, împreună cu **Nikolai Gnatiuk**, **Ksenia Gheorghiadi** și **Yaak Iola**. Am ieșit în costum alb și am cântat de trei ori „*Vai, vai, vai, se țin de toți fetele scai*”. La televizor, toți prezentatorii au fost însoțiți de titlurile pe care le dețineau. Numai eu eram „solist moldavskoi Filarmoniki”. **Petric**, secretar al CC al PC din Moldova, a privit și s-a mirat: „Al nostru a fost cel mai aplaudat, dar e numai solist?”

- Aveți un croitor personal, cel care v-a cusut costumul alb?

A fost unul **Plucci**, dar a plecat în America. Mi-a plăcut că hainele mele să fie în armonie cu ceea ce cânt. Am încercat la Casa de Modă să-mi cos ceva, dar, când m-am îmbrăcat, mi s-a parut că sunt un handicapat.

Pe cine apreciați dintre interpretii de muzica usoara?

Dintre cei tineri - pe **Natalia Barbu** și pe **Nelly Ciobanu**.

- Vă încearcă o stare de nesiguranță, de descurajare?

Nu. Realitatea noastră e tristă, dar mă bucură faptul că spectatorii mă mai doresc, mă cheamă să le cânt. De altfel, nu-mi este rușine să cânt la nunți. Mai degrabă ma duc la o nuntă decat la Palatul Național, unde e mare mizerie.

- Câți copii aveți?

Unul, un băiat, a absolvit Academia de Studii Economice. Lucrează într-o firmă americană. Acum vreo 20 de ani, când pleca la școala, l-am întrebat: „Andrei, vrei să faci muzică?” Mi-a răspuns că nu vrea. Acum, ma mândresc cu faptul ca nu l-am mai întrebat o dată. Putea să zică „da” și mi-aș fi pierdut copilul.

- E adevărat că nu vă trasați planuri in această viață?

Nu-i chiar așa. Noi, interpreții, trăim de la eveniment la eveniment. Mi-am sarbătorit vârsta de 50 de ani. Peste 4 veri, voi avea 35 de ani de activitate artistică. Sigur că pregatesc un program de pe acum...

Gheorghe BUDEANU // FLUX.
Ediția de Vineri, 15 octombrie 1999

Valentina COJOCARU:
„Cântam o noapte pentru bomboane”

- Știu că ești de loc din Ciuciulea Glodenilor și ai avut un bun profesor în persoana domnului Tudor Vătavu, tatăl Valentinei Vătavu de la televiziune.

Domnul **Tudor Vătavu** a fost unul din bunii dascăli a acelor timpuri anevoioase. Era un bun îndrumător și căuta să găsească în fiecare copil măcar un grăunte de talent. Tatăl meu era un bun lăutar și cânta la toate nunțile, unicul acordeonist din sat. Și la toate petrecerile era însoțit de mama, care avea o voce minunată. Bineînțeles că am încercat să calc și eu pe urmele lor. Dacă la matematică nu prea străluceam, apoi la cânt eram prima, mândria școlii, pentru că la toate festivalurile eu ocupam locuri de frunte. Așadar, datorită insistenței directorului școlii **T. Vătavu**, am depus documentele la Școala Pedagogică din Călărași, secția muzică. În toți cei patru ani de studii am activat în vestita orchestră de muzică populară „*Ciobănaș*”, condusă de vestitul Duvidzon. Vreau să revin la plecarea mea la studii. După absolvirea școlii de șapte clase, eu nu puteam să sufăr muzica, pentru că tata mă chinuia nopțile la cumătrii și nunți și-mi era lehamite să-mi fac din aceasta o profesie. Nu-mi ardea mie să mă duc la muzică. Îmi plăcea mai mult să devin o învățătoare, numai nu artistă.

- Dragă Valentina, vreau să te întreb, dacă la Ciuciulea ai vreun loc unde ai putea să te ascunzi de lume și să plângi la pieptul acelei deal sau acelei văi?

Când eram școlari aveam un lot al școlii în Ponoare. Acolo învățam primele lecții de agronomie. Dar cel mai dor mi-i de Goloșei, unde erau cireșe, struguri, toate bunătățile pământului. Stau uneori și mă gândesc dacă ar fi cineva din rudele mele ca să mă duc și să stau măcar o săptămână, să merg desculță prin iarbă, să mă înghimpe ciulinii și eu să-i scot din tălpi ca pe niște diamante, scrâșnind de durere și amintindu-mi de dulcea mea copilărie. Este exact ca într-un cântec de al meu: *Țărișoară, floare rară/Dragu-mi-i și dragă iară / Codrul cu izvoarele/Cerul său cu soarele.*

- Ți s-a întâmplat vreodată ca părinții să-ți arate pe unde au fost pământurile voastre?

Trebuie să-ți spun că bunicii de pe mamă au murit devreme. Mama a rămas orfană la vârsta de 5 ani. Cine avea să-i dea zestre sau pământ. Tatăl meu avea 5 frați și tot la o vârstă fragedă și-a pierdut părinții. Au fost sărmani, dar muncitori, în Ciuciulea sunt zeci de case construite de tata Nicolae. Țin minte că tata mă lua la nisipărie și-mi arăta toate straturile ca să țin minte care-i pentru sobe, care pentru cea-mur, care pentru ciment. Și zicea: - Uite asta alb, care-i ca niște icre de pește, să știi că-i cel mai bun la toate.

Eu am muncit ca un băiat. Eu nu am avut copilărie. Dacă ar fi să revin la cele de demult, eu aș refuza să mă întorc în copilărie. Eu eram cea mai mare și toate erau pe capul meu: și casa, și ograda. Mama lucra o zi și o noapte la spital și atunci eu trebuia să le fac pe toate.

- N-ai avut copilărie, dar tinerețea cum ți-a fost?

Tot zdruncinându-mă pe drumuri, cu capul mereu lovit de geamurile autobuzului. Am cutreierat Moldova asta în lung și în lat, dar și toată Uniunea Sovietică.

- Când îți mai vedeai feciorii, cine avea grijă de ei?

Când erau mici mama s-a mutat la Chișinău și i-a dădăcit bine, mulțumesc lui Dumnezeu. Se întâmpla să plec în turnee pe 2-3 luni. Așa mi-a fost destinul să cânt și în zile de sărbători pe la nunți și cumătrii ca să câștig un bănuț. Pentru că am început viața de familie de la zero. La început am trăit în chirie, pe urmă am trecut la cămin. Și trebuia să adunăm copeică la copeică ca să ne facem și noi un ungher al nostru.

- Din tot chinul ăsta de o viață zbuciumată, te-ai ales cu ceva avere, cu o casă, cu o limuzină, cu o vilă. Pentru că unii n-au ridicat un pai și au de toate. O artistă de talia ta ar trebui să aibă cel puțin un conac boieresc.

Ai dreptate. A fost într-adevăr un chin. De la vârsta de 18 ani eu cânt pe scena profesionistă. Eu țin minte că pe când eram studentă la Călărași și **Vasile Talmazan**, Dumnezeu să-l ierte, a început să mă ia să cânt la cimetrii. Cântam la baian, la acordeon.

- Probabil, câștigai bine...

Dacă ai ști, te-ai prăpădi de râs. Cântam o noapte pentru o jumătate de kilogram de bomboane. De atunci nu pot să le văd în ochi. Dar să revenim la bogățiile mele. Eu am cântat o viață și în duet cu **Nicolae Glib**. Noi eram solicitați la cele mai frumoase nunți și am strâns niște bani ca să am astăzi un apartament modest. N-am vilă, n-am garaj și nici mașină.

- Dar băieții cum o duc?

Din tot ce am agonisit eu, atât am făcut bine, că am putut să cumpăr pentru Cornel și Victor câte o garsonieră. La mai mult nu am putut pretinde. Eu nu invidiez pe nimeni, dar stau uneori și mă întreb: sunt adolescenți și au case cu etaje, pământuri, averi enorme. Cred că nu le-au făcut din muncă cinstită ca mine. Și nu din mizerabilul de salariu. Mulțumesc că mai pot cânta și supraviețuiesc într-un fel oarecare.

- Ansamblul „Mugurel” a fost un examen pentru tine, un examen de maturitate. Cum a fost?

Era frumos. Eram tineri, entuziasmați, toți veniți de la țară ca să cucerim capitala și visam să ne facem un nume, să pășim cu dreptul în acea lume strâmbă, care nu ne era prietenoasă. Era **Maria Drăgan**, Dumnezeu s-o ierte, era **Anastasia Istrati** cu soțul ei **Serghei Cojoc**, eram eu cu soțul meu **Petru Dabija**, țambalagiul, **Alexandru Vacarciuc**, acordeonistul, **Ion Ciobanu**, cel mai bun altist. Și noi eram ca o familie. Călătoream cu trenul de la Chișinău până la Sahalin și mâncam din aceeași pâine. Se întâmpla că nu dădeau diurnele la timp și dacă cineva era la ananghie mânca cu noi aceeași pâine și chefir, pentru că așa erau timpurile.

- Se zice că tu ai fi putut s-o salvezi pe Maria Drăgan.

Vreau să spun că gurile rele vorbesc ca să-și facă lor nume. Sunt unii oameni care încearcă să-și facă carieră pe bârfe. Când s-a înființat

„*Mugurelul*” eu eram în concediu de maternitate. Până la asta eu lucrasem în ansamblul Tineretului alături de **Mihai Dolgan**, **Mircea Oțel**, **Valeriu Negruță**. Pe urmă ansamblul s-a despărțit în două: s-a format „*Noroc*” și „*Mugurel*”. Când am revenit din concediu „*Mugurel*” avea de acum un nume. **Emil Loteanu** filmase un documentar despre acest ansamblu. Dacă a venit vorba despre **Maria Drăgan**, eu nu puteam s-o influențez în nici un fel, pentru că eu eram măritată, aveam copil, soț și trebuia să-mi canalizez toate grijile spre familie. În timpul cât ne aflam la serviciu sau în deplasări puteam să-i dau un sfat, dar eram cam de aceeași vârstă, cum puteam eu să mă implic? Știi, viciul istic, când te înfrățești cu paharul, ne-a răpit zeci de talente în floarea vârstei. Și eu sunt divorțată de mai mulți ani, dar nu m-am apucat de băut. Și așa lumea zice că eu beau de sting. Dacă aș bea nu aș mai cânta. Maria a fost omorâtă mai mult de singurătate. Se simțea neîmplinită și cel mai mult a rănit-o un bărbat, care nu a răspuns la chemarea dragostei ei. În 1974 eu eram de acum la „*Folclor*”. Ce au făcut ei în turneul din Kazahstan nu am știre, dar s-a întâmplat ceva care i-a marcat viața de mai departe. Și-i păcat, pentru că a avut talent.

- Ai trecut prin calvarul de la Cernobîl. Cum te simți?

M-au trimis de la comitetul central al comsomolului la ora 12 de noapte ca să ridic moralul salvatorilor noștri care munceau acolo neprotejați. M-am dus cu ansamblul „*Tineretea*” de la Centrul tineretului „**Iu. Gagarin**”. Din echipa noastră au decedat deja vreo trei oameni

- Cine a mai fost?

A fost **Mihai Mateescu**, **Antonina Surguci** și orchestra.

- Ești membru al Societății „Cernobîl”?

Da. Mai sunt și la evidența medicilor. Dar știi cum e boala noastră? Invizibilă ca și stronțitul ce-l avem în sânge. Astăzi mergi pe picioare, dar mâine poți să cazi secerat ca o muscă. Mă simt rău, dar nu pot să mă jelui la toată lumea. Nu-i frumos să te văicări, când lumea se uită la tine ca la o icoană.

- Cât e de greu să imprimi un cântec?

E foarte greu. Trebuie să ai bani mulți. Dar am și aici niște privilegii - am fost solista orchestrei „*Folclor*” și chiar recent am imprimat trei cântece noi cu **P. Neamțu**. Numai de ar fi cântece. Dar am câteodată necazuri că nici nu-mi vine să aud de muzică.

- De unde culegi cântecele?

Eu le aud din popor sau le improvizez. Mă adresez de multe ori lui **Gh.Urschi** sau **Zinaidei Julea**. Cultura noastră a avut pierderi irecuperabile. Au trecut pe alte tărâmurii mari personalități.

- Dar cred că cel mai mult te-a întristat dispariția lui Nicolae Sulac, care ținea foarte mult la tine și-ți aprecia talentul.

Eu nu pot să-mi iert, că înainte cu câteva zile de a muri, mi-a telefonat acasă și mi-a zis: „Cumătră, ai putea să vii până la mine că am să-ți spun ceva foarte important. Așa mi-i greu pe suflet, am rămas izolat de toată lumea și am necazuri pe care nu ți le pot spune la telefon, poate vii la mine”. Pentru moldovenii în caracteristică amânarea și chiar îți găsești și scuze, i-am spus că mămica are 86 de ani și locuiește tocmai pe strada Cuza Vodă și trebuie să o văd în fiecare zi, dar cum găsesc câteva ore libere am să-l vizitez neapărat, i-am spus că nici numărul de telefon nu i-l cunosc și atunci mi-a dat numărul de telefon. Urât cuvânt „amânarea”. Ca atare sunt punctuală, dar aici am greșit.

Ion PROCA // Glasul Națiunii, 03 iunie 2004

Alexandru LOZANCIUC:
**„Publicului trebuie să i se facă dor de cântăreț
și nu lehamite”**

*Pe 27 decembrie, îndrăgitul cântăreț **Alexandru Lozanciuc** împlinește 55 de ani. Întâmplător sau ba, de această aniversare a lansat și albumul „Mi-e dor de casa părintească”. **Alexandru Lozanciuc** a dispărut în ultima perioadă din atenția opiniei publice, ca să ne surprindă plăcut, în ajun de sărbători, cu niște piese foarte frumoase, care justifică, într-un fel, absența lui de pe scena noastră. Lansarea albumului a fost și un prilej de întâlnire pentru noi, deoarece **Alexandru Lozanciuc** nu este de acord să dea interviuri atunci când nu are și un motiv de vorbă, motive fiind, de obicei, noile albume. Ce a făcut, ce face și ce planuri are, ne povestește în cele ce urmează.*

- Știi că pregătiți lansarea unui CD, vrei să ne spunei mai multe amănunte?

Anul acesta eu împlinesc 30 de ani de activitate și vârsta 55 de ani, dar asta nu înseamnă că eu fac un CD cu această ocazie. Pur și simplu, am cântat cu **Adrian Ursu** la mai multe concerte, nunți și cumeții. Este un băiat tânăr și foarte talentat. Și într-o seară, m-a sunat **Adrian Ursu** și **Vlad Costandoi** care mi-au spus că ei cunosc repertoriul meu și vor să facem un CD de remixuri. Eu, însă, mă gândesc

că toate piesele s-au cam învechit. Am început lucrul, au făcut cinci remixuri și mie nu mi-a plăcut ideea să iasă albumul cu piesele mele vechi. Dar ce, sunt complet bătrân? Le-am spus băieților că eu vreau să cânt ceva nou. Sunt zece piese noi – cinci ethno, cinci de muzică ușoară și cinci remixuri al pieselor mai vechi de ale mele.

- Ceea ce m-a uimit la dvs. au fost laudele pe care i le-ați adus lui Adrian Ursu. Puțini sunt cei care îi laudă pe colegii de breaslă și, mai ales, puțini colegi de-ai dvs. vorbesc de bine despre tinerii de astăzi.

Asta nu înseamnă că eu îl laud pentru că el face orchestrație pieselor mele. Ca să laude Lozanciuc pe cineva, acela trebuie să merite laudele. Dar pe Adrian îl cunosc de la opt anișori și încă de atunci am înțeles că are ceva deosebit. În afară de faptul că are o voce bună, el e și muzician, face orchestrație, face compoziție, compune piese frumoase, înregistrează. Cunosc doar un singur cântăreț de la noi care mai poate face așa ceva, e vorba de **Vitalie Dani**. Noi, cei mai în vârstă, nu mai putem face asta.

- Nu mă refeream doar la Adrian Ursu în întrebarea precedentă, vorbeam la general.

N-aș vrea eu să dăm noi acum nume. Îi cunosc pe câțiva interpreți care se consideră mari și tari. Părerea mea e că așa trebuie să-i considere poporul, nu ei. Și nu ar trebui să-ți bagi nasul acolo unde nu-ți fierbe oala. Fiecare artist are calea lui, dacă el greșește, trebuie să-l îndrumi, dar nu să-l mănânci și să-l bagi în pământ. Fiecare e dat de la Dumnezeu pe pământul acesta să-și ia calea lui și să o ducă până la capăt. Din partea mea, eu i-am îndrumat și doar îi îndrum pe cei care vor să mă asculte. Dacă omul nu vrea un sfat, nu mă bag. Dar sunt vreo câțiva care se bagă și aceștia nu-mi sunt pe plac. Chiar am vrut să nu fiu în prim-plan

- Ce ați făcut dvs. o perioadă, că ați dispărut din vizorul nostru?

O perioadă de patru cinci ani nu am făcut nimic. Am dispărut și chiar am vrut să nu fiu în prim-plan. Chiar nu am vrut să cânt în piață. De când a fost deschisă Piața Marii Adunări Naționale, am cântat în ea prima dată anul acesta, pe 27 august. În mod intenționat n-am vrut să fac acest lucru, mi-am zis, las' să cânte ceilalți, care cântă ca mătura care mătură în fiecare zi peste tot. Dar eu am urmat un sfat al marelui nostru cântăreț, steaua noastră, **Nicolae Sulac**, Dumnezeu să-l ierte. El mi-a spus: „Nu te băga des la televizor și la radio”. Așa făcea și el:

doi-trei ani cânta, apoi următorii cinci ani nu mai cânta. Și peste Prut se face așa, **Benone Sinulescu**, **Ion Dolănescu** nu prea se arată. Toți cântă, dar ei apar mai rău, ei își cunosc poziția, chiar am vorbit cu ei pe tema asta, ei spun că publicului trebuie să i se facă dor de cântăreț și nu lehamite. Asta am luat-o și eu de la ei. La nunți, la cumetrii cânt, dar în concerte nu mă prea bag să cânt oriunde și pentru toți. Sunt de acord că tinerii ar trebui să cânte mai des, ca să se afirme. Eu m-am afirmat în anii '80, cântam în fiecare zi de dimineață până dimineață. Cântam eu și **Olga Ciolacu**. Și, la un moment dat, la Filarmonică, niște prieteni buni mi-au spus că nu fac bine așa. Și le-am dat dreptate că ar trebui să mai aleg ocaziile.

- Ați pomenit despre anii '80, atunci când v-ați lansat dvs. În discuțiile cu majoritatea colegilor dvs. de generație, aceștia compară muzica anilor '80 cu ceea ce se întâmplă astăzi, și, evident, comparațiile sunt în detrimentul muzicii de astăzi. Să nu fie nimic bun în muzica de azi?

Știți, fiecare perioadă a veacului are revoluția, explozia lui. Când a apărut **Beatles** nu a fost acceptat de toată lumea. Abia mai târziu li s-a dat dreptate. Acum este un nou val de muzică. Dar timpul alege grâul de neghină. E bun ceea ce este, dar trebuie să mai alegem, că nu e bine să primim chiar totul. Noi, cei din veacul celălalt, am avut și influența rusească...

- Azi tot avem influențe în muzică, chiar dacă e vorba de alt gen de influențe.

Bine, dar atunci mai exista ceva, cenzura. Noi am fost un pic mai moderați, conștientizăm că nu putem minți, că trebuie să spunem adevărul și găseam diferite forme să-l transmitem prin metafore. Acum a intrat „sloboda”, nimeni nu-ți mai interzice să spui ceva. Dar poporul decide ce e bine și ce nu.

- A fost un moment când apăreați pe scenă cu fiul. Ce face el acum?

Fiul meu, Sășuca, a încercat să cânte. Eu i-am făcut trei piese, una dintre ele o cântă **Ion Suruceanu**. Cum a început povestea asta? A venit la mine acasă **Ion Suruceanu**, pentru că suntem prieteni și l-a ascultat pe feciorul meu, am vrut să aflu care e părerea lui, dacă merită să cânte. Și **Ion Suruceanu** a spus că are voce bunișoară, că are timbru plăcut și că n-ar fi rău să cânte. Și la ultima serată pe care am făcut-o în memoria **Tamarei Ciobanu**, trebuia să iasă pe scenă și

Sășuca. Înainte de concert îmi spune că nu vrea să cânte. Avea opt ani pe atunci. Înainte de concert, însă, tare mai vroia. L-am întrebat care-i motivul și mi-a spus că-l doare burta. Și am înțeles că asta se întâmplă din cauza emoțiilor și că va fi dăunător pentru sănătatea lui să cânte pe scenă. I-am spus să iasă pentru ultima dată, a ieșit pentru ultima dată, a cântat pe scenă și a spus că nu are el nevoie de cântec și de scenă. Acum este student la Colegiul de Transport, la anul patru, facultatea management. Nu vrea muzică și gata! Nu și-a pierdut vocea, l-am mai testat eu, are o voce gravă, bărbătească, are timbru și putea să facă și muzică. Nu a vrut.

- Și nu credeți că e și vina dvs.?

Nu, nu am vrut să-l forțez, își urmează calea lui.

- Mai aveți copii?

Mai am un fecior mai mare, este director adjunct la Calea Ferată a Moldovei.

- Nu are aptitudini muzicale?

Nu, nici auz muzical nu are.

- Ce faceți în afara muzicii?

Construiesc studioul meu de înregistrări. E tot legată și asta de muzică.

- Mulți colegi de-ai dumneavoastră încearcă alte domenii, cum ar fi, spre exemplu, businessul.

Muncesc și eu. Am șase ari de pământ, am pus 15 copaci acolo, pun roșii, castraveți primăvara. Într-un an am pus chiar și harbuji. Tare-mi place să lucrez în livadă, ea crește, înflorește, eu o curăț. Am și oleacă de vie, îmi place foarte mult să lucrez acolo. Dacă-s țăran! Dar muncind acolo tot la texte și la muzică mă gândesc. Nimeni nu a fost atât de tare „bătut” pentru texte cum am fost eu.

- Există un moment în care ne săturăm de toate, ne dorim o schimbare. Nu a fost un astfel de moment și în viața lui Alexandru Lozanciuc?

Dacă am decis să apar mai rar în scenă, înseamnă că deja am avut astfel de momente. Dar asta nu înseamnă că am abandonat muzica. Dacă nu cânt o lună două, mă sună din România, din Ucraina și sunt invitat la concerte. Știu că alți colegi de-ai mei s-au dezamăgit și au decis să abandoneze, deși tânjesc astăzi, dar nu mai pot reveni. Nici să te menții nu e așa ușor. Mai întâi, rogi poetul să-ți facă versuri, și trebuie să găsești pe cineva care să facă un text după sufletul tău. Mai

apoi, cauți pe cineva care să-ți facă muzică. Îi găsești, le plătești la amândoi. Apoi cauți-l pe **Adrian Ursu** să-ți facă orchestrație. Apoi, înregistrezi. Uite de cât e nevoie ca să apară un cântec. Eu se întâmplă să merg pe drum și să-mi vină poezia în cap. Scot magnetofonul și înregistrez. Vin acasă și până la trei-patru noapte nu mă culc, taman atunci e mai ușor să scriu. Dimineața textul e gata. Apoi încep a umbla pe la poeți să-mi verifice versurile. Nici un artist din Moldova nu a fost atât de tare bătut pentru cântecele sale cum am fost eu bătut. În România toți cântă ce vor, că eu privesc în permanență posturile românești de televiziune. Și ei cântă despre toate, așa, dar nimeni nu-i întreabă de ce cântă despre beție, dragoste etc... Dar aici, uciganie! Și piesele, în virtutea acestor critici, erau șlagăre. Vine vremea și fac eu cântecul „*Polițiștii și artiștii*”. Vreau să vă spun că după cântecul ăsta, toți polițiștii când mă văd, îmi dau onorul. În albumul acesta nou iar am făcut două-trei glume nebune, iar voi fi bătut, dar nu mă pot abține.

- Ce e mai aproape de sufletul dvs., muzica populară sau muzica de estradă?

Muzica frumoasă. Nu cred că sunt tare deosebite și frumoase cântecele mele, dar ele plac oamenilor. La concerte, lumea cântă împreună cu mine, dau microfonul în sală, mă așez pe scenă și lumea știe pe de rost: „*O melodie de noroc*”, „*Lăcrămioară în primăvară*”, „*Bună ziua, mamă, tată*”, „*Bate toba, măi Vasile*”. Câteodată se întâmplă să uit eu textul și să mă salveze sala. Înseamnă că au ajuns la inima lor cântecele mele.

- Ați avut modele, exemple în muzică pe care le urmați?

Modelul meu în muzica populară este, clar, **Nicolae Sulac**. Ascult și admir pe **Benone Sinulescu**, **Ion Dolănescu**. Din muzica ușoară cu care am crescut eu, l-am admirat pe **Magomaev**, **Obodzinski**, **Rafael** și, bineînțeles, **Tom Jones**.

- Ați avut ocazia să cântați pentru diaspora noastră din străinătate?

Eu am fost în America și am cântat pentru diaspora evreiască, ru-sească, belarusă, ucraineană, românească în care erau și moldoveni și chiar am fost rugat să rămân în America, mă cazau, aveam să cânt în restaurante, eu mai cânt în limbile rusă și ucraineană. Dar nu am vrut să rămân, pentru că e mai bine să stai în țara ta, decât pe drumuri.

- **Ați avut ocazia să cunoașteți mari voci ale muzicii noastre, voci pe care unii dintre noi nu au ajuns să le cunoască.**

Prin '56, '57, până în '61 încă nu era curent prin toate satele. Tata cumpărase un aparat de radio. La ora 21 începea concertul de muzică populară. Și închipuiți-vă dvs., într-o odaie stau adunate femeile și torc, iar în odaia de alături, peste sobă, stau bărbații la podea, joacă cărți și beau câte o sută de grame și mănâncă plăcinte. Eu stau ascuns și ascult ce vorbesc femeile și ce vorbesc bărbații. La ora nouă seara, se termina totul, includea tata aparatul de radio și începea să cânte. Și cânta marele actor și cântăreț **Eugeniu Ureche** - o voce incredibilă. Pe atunci noi îl cunoșteam ca interpret. Apoi cânta **Gheorghe Eșanu**, **Tamara Ciobanu**. Dar prin anii '60, când a apărut **Nicolae Sulac**! Toți tăceau, nu se auzea nici un sunet, dar femeile lăcrămau. Și eu mă gândeam în mintea mea: „Doamne, să ajung eu măcar să pun mâna vreodată pe omul acesta! Cum poate el să cânte așa prin firele astea, că tocmai plâng femeile”. Am ajuns timpuri să-l cunosc pe **Sulac** și chiar să cântăm împreună. Da **Tamara Ciobanu**! A fost singura din Republica Moldova care a ajuns să fie cunoscută în toată lumea. Nu exagerez, se cunoștea că există RSSM prin cântecul **Tamarei Ciobanu**. Când cânta **Tamara Ciobanu**, atunci știau de noi, nu mai știau de pătlăgelele noastre, de vin, de nimic. Moldova însemna **Tamara Ciobanu**. La campionatul lumii la patinaj artistic, Japonia a dansat o dată sub muzica Tamarei Ciobanu. Ea era iubită în toată lumea, acum este cam uitată, păcat.

- **Ați fost elevul ei, ce fel de profesoară a fost?**

Eu eram un băiat zbânțuit, dar ea mă iubea, eu eram elevul ei iubit. A crezut în mine. Și dacă nu era **Tamara Ciobanu**, astăzi eu nu eram artist.

- **Profitând de ocazia că ați cunoscut-o și pe Maria Drăgan, o să vă rog să-mi povestiți un pic și despre ea.**

Nicolae Botgros îmi este martor și nu mă va lăsa să mint. Ultimul concert al ansamblului „*Mugurel*” a fost în satul meu în 1972. Și a cântat atunci **Vasile Marin**, **Anastasia Istrati**, **Maria Drăgan**. **Mircea Oțel** era dirijor. Lumea o iubea foarte mult și când ieșea ea pe scenă, cu vocea ei incredibilă, înaltă, frumoasă... Așa am văzut-o eu cântând pe scenă. Și mai apoi **Nicolae Botgros** a format orchestra „*Lăutarii*” și repetau la Filarmonica din Chișinău. Dar eu ascultam întotdeauna, că tare îmi place muzica populară. Și am văzut-o pe **Maria Drăgan**, care venise din satul ei, Bălăurești, unde ea era deja

măturătoare la primărie. Era îmbrăcată urât, încălțată în niște bote. Ea intrase să se întâlnească cu prietenii și eu m-am dus repede și i-am spus că pentru mine ea este o cântăreață mare și să-mi dea voie să-i sărut mâinile. Ea a fost surprinsă, dar pentru mine și pentru toată lumea a fost o artistă extraordinară. Păcat de ea și ar trebui să le fie rușine celor care i-au turnat mult rachiu ca s-o distrugă. Știe toată lumea asta, că „prietenii” i-au făcut-o. Și dacă m-ați întreat, eu vă spun acest lucru, mare păcat au făcut oamenii care au lăsat-o să se piardă. Puteau să-i dea o cămăruță, nu să-i umple paharul! Asta s-a întâmplat și cei care au dus-o la pierzanie oricum nu au ajuns să-i ia locul și nici talentul. Am pierdut o mare voce și un mare talent în persoana **Mariei Drăgan**, dacă era ținută într-o orchestră, dacă avea să cânte mai departe, dacă o mai struneau, avea să fie și acum. Dar așa, s-a întors în satul ei să măture și să prindă pește. Mare păcat!

- Domnule Lozanciuc, v-am chemat să discutăm despre dumnea-voastră și planurile dvs. de viitor, dar așa s-a întâmplat că am vorbit mai mult despre alții și ne-ați ajutat foarte mult, povestindu-ne lucruri inedite.

De ce să vorbesc eu despre mine? Vorbesc și vor vorbi încă alții. Din păcate, aici, artiști mari, artiști ai poporului au fost și mai sunt tratați ca niște calici, sunt mâncați de pe picioare. O fi vreun blestem între Prut și Nistru, că nu e unire printre noi, că e mâncărime pe pata asta de pământ, că nu-și dau rîndul care e mai mare și care e mai tare. Omul trebuie să fie la locul lui. Privesc emisiunile românești, poate s-o fi certând și acolo, dar vedeți-i cum ies artiștii de acolo la concerte, la emisiuni, ca la sărbătoare, și e voie bună, și are locul său fiecare, și nimeni nu râde de cutare că are voce prea subțire, prea groasă, că abia mârâie, că abia fâțâie... Fiecare trebuie să-și vadă de munca și de locul lui, că fiecare are ceva de făcut în viața asta. Eu vă mulțumesc mult că m-ați invitat și le doresc sănătate și mulți ani cititorilor ziarului FLUX. Le adresez toate cuvintele frumoase și îi îndemn să asculte numai muzică bună, muzică de la suflet.

- Noi vă mulțumim că ați acceptat invitația noastră și vă felicităm cu ocazia zilei de naștere.

Liliana POPUȘOI // FLUX.

Ediția de Vineri, 23 decembrie 2005

Moartea Tamarei CHIȚANIUC (reportaj)

N-am cunoscut-o prea bine pe Tamara Chițaniuc, am fost doar o admiratoare a talentului ei. Ne-am întâlnit uneori în culise cu ocazia unor spectacole. Am cumpărat caseta ei audio, când apăruse pe piață, am urmarit-o în câteva emisiuni radio și TV, în câteva spectacole, o admirasem în recital la Festivalul-Concurs de Romanță *“Crizantema de argint”*, iar în 2002 am realizat cu ea o emisiune la Radio Antena C. Avea pe atunci o viață artistică destul de intensă. Când am întrebat-o dacă punctul culminant al carierei ei a fost, este sau va fi, ea mi-a răspuns: *„Imi place să cred că sunt la începutul punctului culminant al carierei mele”*. Ca să constat acum, cu multă întristare, ca, de fapt, pe atunci era la sfârșitul carierei sale artistice, că, de fapt, cobora involuntar în plină ascensiune. A fost găsită moartă în camera ei de cămin la sfârșitul lui aprilie. Murise la începutul lui martie. Sau la sfârșitul lui februarie. Nimeni dintre vecini n-a observat nimic suspect. Medicii susțin că, pe lângă boală, s-ar putea să fi murit de foame. Absolvisc Colegiul de Muzică „Ștefan Neaga”, facultatea dirijat coral, a cântat în Orchestra Academică de Dansuri Populare „Joc”, în Orchestra „Alunelul”. Cântă în Capela Corala „Doina”, studiază măiestria actoricească la un studio de pe lângă „Moldova-film”. Când se stabilește la Bălți, se angajează la Teatrul Dramatic

„**V. Alecsandri**”, unde i s-au încredințat roluri importante, cântă în Orchestra „**Lăutarul**” de la Bălți, cu care cutreieră lumea. În 1980 ia premiul I la Concursul Republican televizat „**Cântați cu noi**”. Cântă la un prestigios festival internațional de la Moscova, după care i se acordă titlul de **Lucrător Eminent în Artă**. Din 1988 este angajată în Orchestra „**Mugurel**”. La ediția a doua a Festivalului-Concurs „**Crizantema de argint**” obține Premiul Mare. Televiziunea Națională realizează un film intitulat „**Cântă Tamara Chițaniuc**”.

Mi-a mărturisit că aceasta o impulsionează să înceapă lucrul la cel de-al doilea album, pe care și-l dorea de bună calitate. Am mai invitat-o la radio în repetate rânduri, dar de fiecare dată îmi spunea că are probleme de sănătate și că nu poate să vină. La începutul anului 2006 reînoisem invitația mea. N-o recunoscusem. Vocea ei era atât de stinsă și atât de tristă. Mi-a zis că este bolnavă, că urmează un tratament și că aş putea reveni cu un telefon peste o lună. Mi-a mulțumit pentru faptul că mă gândisem la ea. Moartea cântăreței **Tamara Chițaniuc** a fost șocantă pentru toată lumea. Era în preajma Paștelui Blajinilor. M-am gândit să fac o emisiune în memoria **Tamarei Chițaniuc**, dar așa cum nu aveam suficientă informație, m-am dus la Biblioteca Națională să aflu cât mai multe despre ea. La secția de arte (audio-video) era reparație și n-am putut obține informațiile necesare; m-am apropiat de un bibliograf și am întrebat-o cum și unde aş putea găsi câte ceva despre **Tamara Chițaniuc**. „*Da' cine-i asta?*” m-a întrebat nedumerită bibliotecara de serviciu. Mi-a zis că acolo nu au nimic despre această cântăreață și m-a sfătuit să văd la secția Moldavistica. Aici bibliotecara a făcut ochii mari și a întrebat: „*E de-a noastră sau e de peste Prut, prima dată aud acest nume? Iată fișierul cu interpretii de muzică populară de la noi*”. Ca să constat că aproape jumătate din fișier era cu informații despre **Tamara Ciobanu**, și numai două materiale de ziar publicate în '97 și în '98 erau despre **Tamara Chițaniuc**. Mi-am zis atunci că e mult mai bine să apelez la cei care au cunoscut-o. „*Acum vor trâmbița cu toții ce grozavă cântăreață a fost Tamara Chițaniuc, dar când era nebună și alcoolizată, n-au văzut-o*”, au zis unii. „*A fost o cântăreață de excepție, regret mult moartea ei, care a fost o palmă pentru noi toți. Iată ce se poate întâmpla cu o cântăreață bolnavă într-o societate bolnavă*”, au constatat alții. „*A fost o cântăreață cu caracter, foarte bună, o cântăreață*

care simțea cântecul, ea niciodată nu cânta așa, pur și simplu, venea mereu în scenă să-și exprime un gând, un mesaj. O prindea de minune baladescul”, mi-a mărturisit dirijorul Orchestrei „Folclor” **Petre Neamțu**. „**Tamara Chițaniuc** a fost o cântăreață de excepție. A avut multă drojdie, dar n-a avut noroc de căldură”, constată cu regret **Zinaida Bolboceanu**, interpreta de muzică populară. „Ceea ce am putut face eu personal pentru Tamara, spune **Maria Sarabaș**, e că am insistat să i se dea titlul de **Maestru în Arte**, i-am scris și o recomandare atunci, era cu ocazia seratei ei de creație la Palatul Național. A fost nemaipomenită atunci, a fost superbă, a fost atât de inspirată, a cântat dumnezeiește, iar mâinile, îmi amintesc mâinile ei cât de expresive au fost și cât de frumos au putut exprima lăuntricul ei.” Îmi arunc privirile peste acea recomandare și desprind momente din viața și activitatea interpretei pe care nu le cunoșteam. Când era vorba despre transferul ei de la Bălți la Chișinău, ea cita aceste versuri din unul din cântecele ei: „Vântul m-a adus încoace.../Nu știu vântul ori norocul/Dar mă zbat ca focul...” Ce o fi fost atunci în sufletul ei, ce dramă o cutremurase? „Eu am adus-o de la Bălți, dacă o lăsam acolo, murea”, mărturisește **Ion Dascăl**, dirijorul Orchestrei „**Mugurel**”, unde a activat interpreta din anul 1988. „**Tamara de patru ani n-a intrat deloc în scenă. Avea probleme mari de sănătate. Dar în tot acest timp, pe cât a fost posibil, am ajutat-o. A fost mereu angajata orchestrei, a avut un salariu stabil. Uneori plăteam pe cineva să-i ducă produse alimentare. La începuturi, când venise de la Bălți, i-am obținut o cameră în cămin, mai mult chiar n-a fost posibil.**”

„O cunoscusem la o nuntă de-a rudelor noastre, spune dna **Emilia Cardaniuc**. Doamne, ce frumos a cântat atunci, ce repertoriu select avea, ce ținută aristocratică și câtă naturalețe. Peste ani, la o repetiție, unde cântase și nepoata mea, Cezara-Elena, ea a întrebat: A cui este fetița? Este foarte bună, ar trebui poate cineva să se ocupe de ea. Mă agășasem atunci de gândul ca ea ar putea să-mi ajute nepoata, ca să constat, de fapt, ca ea avea mare nevoie de ajutor. Când am trecut pragul garsonierei ei, m-am speriat: ușa era dărîmată, pereții negri. M-am oferit să-i plătesc facturile, să-i cumpăr medicamente și să-i duc de mâncare. Am implicat toată familia mea în acest act de caritate și mă bucur că am putut să-i întind o mână de ajutor. Mulți mă opreau în plină stradă și-mi spuneau să nu mă prostesc, să mă astâm-

păr, că n-are nici un sens... I-am promis că vara asta o ajutăm să-i facem reparație în camera ei de cămin. Ea se înduioșase mult la gândul că va arăta și camera ei ca lumea. Incepuse să potrivească tapete, să se gândească la detalii. Vreau să vă zic ca era foarte și foarte curată. În casă era mereu curat, hainele ei erau întotdeauna, chiar și în perioadele de criză, curate și îngrijite. M-am dus la spital, la Costiujeni, unde era internată, m-am întâlnit cu medicul ei să aflu cât de gravă era starea sănătății ei. Medicul s-a uitat și mai neîncrezător la mine când i-am zis că sunt o admiratoare a talentului ei, mai mult chiar, a crezut ca sunt nebună. Mi-a zis ca ea nu are pe nimeni, nu vine nimeni să o vadă, ea este foarte interiorizată, iar în momentele de criză are vedenii, poate fi agresivă și că sunt nevoiți uneori să o țină legată. De două ori pe săptămână mă duceam la spital, îi luam hainele, i le spălam, i le călcam, îi duceam două pachete de țigări și-i lăsam bani pentru altele două. Fuma 8 pachete de țigări pe săptămână. Când m-am dus prima oară la ea la spital era îmbrăcată groaznic, avea pe ea niște haine nepotrivite, dălăbărite, mari și tremura de frig. I-am cumpărat haine, i-am dat haine de-ale mele. Devenise dependentă de patima alcoolului. Îi era rușine că fuma. Mulți o judecă, o acuză, dar nu este greu sa-ți dai seama, după ce constați prin câte a trecut, de ce ajunsese în starea în care era. Îmi povestea cum se înecase sub ochii ei sora ei mai mare pe când avea vreo patru anișori, cum o înșelase și cum o părăsise omul iubit și de ce copiii ei nu s-au născut, cum invidioșii și răii se bucurau de nenorocirile ei. Era conștientă de boala ei, se rușina, dar nu se umilea, avea multa demnitate, era mândră. Nu spunea niciodată ce boală are. Spunea că are hemoglobina scăzută, ca are probleme cu tensiunea. Avusese o microhemoragie cerebrală la spital. Când am adus-o de la spital, i se furase tot ce avea în camera, toate hainele, au ramas doar cărțile.

Tamara Chițaniuc n-a avut printre cântărețe nici o prietenă, de fapt, nu avea prietene. Stătea zile în șir în camera ei sumbră și nu-i deschidea nimeni ușa. Eu o sunam dimineața și seara și ea îmi zicea: „Doamnă, nu știți ce mult înseamnă pentru mine acest: «**Bună dimineața**» sau «**Bună seara**». Sunt zile în care nu pot ieși deloc din casă. Rog pe cineva să-mi cumpere o pâine și-i dau trei lei în loc de doi să-mi aducă o pâinică”. Îi plăcea să vorbească cu diminutive. Zicea: merișor, zemușoară, pâinică. Când i-am adus un covor de așternut pe

jos, că vă spuseseam că i se furase totul din cameră, era așa de mulțumită și murmură: „*Ce covoraș frumos, abia acum piciorușelor mele le va fi călduț*”. Îi plăcea mult să îndeplinească și o făcea cu multă pasiune și acuratețe. Nu vorbea de rău pe nimeni, nu spunea nicicând nume, vorbea doar la general despre anumite lucruri. N-a murit de foame și de frig, cum se vorbește-n urbea noastră, a avut un atac cerebral, probabil. A murit în februarie, cred. Eu în acea perioadă am avut problemele mele, eram cu mâna în ghips, aveam grijă de părinții mei care erau foarte bolnavi, n-am putut să merg să o vad, dar de câte ori îi telefonam, suna ocupat. Au dat de ea abia la sfârșitul lunii aprilie...”

Reascult cântecele interpretei. Se regăsea în doină, în baladă, în cântecele triste, în romanță. Se mira sau regreta „*că nu suntem în stare să ascultăm o baladă sau o doină veche până la capăt: nu ne ajunge răbdare, sau timp, sau cultură*”? Cântecele ei preferat era „*Lume, lume, gura ta*”, iar refrenul lui e refrenul vieții ei: „*Lume, lume, gura ta/ Oare când ai mai tacea/ Că se rupe inima/ Inimioara mea./ Că și-așa unde mă duc/ Parca-aș fi un pui de cuc/ Rămas singur într-un nuc*”. Una din ultimele romanțe din repertoriul cântăreței, pe care o cânta cu mult drag și cu multă durere, a fost în memoria **Mariei Drăgan** și se numea „*Să mă zidiți în cântec*”. Era ea atunci conștientă de faptul că le-a fost hărăzit același destin? Când am întrebat-o dacă ar putea la un moment dat să renunțe la cântec, ea mi-a răspuns oftând: „*Eu oricum nu pot să mai renunț!*” Inapoi...

Maria MOCANU // Punkt nr. 4, Iunie 2006

Nina CRULICOVSCHI:
“O jumătate de viață am fost șomeră și am dus foame”

CRONOS: Doamnă Crulicovschi, ați avut un destin dramatic. Ce vi l-a marcat mai mult?

N. C.: În 1949, părinții mei au fost deportați în Siberia, regiunea Kurgan, raionul Sumiha, în sovhozul “Bolșevic”. Acolo s-au și cunoscut. Tata era din Mășcăuți, Telenești și avea atunci 20 de ani, mama - din Nucăreni, același raion, avea doar 16 ani. La șase luni am rămas practic fără mamă, părinții mei au divorțat și am crescut cu bunica și tăticul.

Credința trece prin ființa mea

CRONOS: Ce s-a întâmplat, totuși?

N. C.: Este o taină a vieții mele. În 1958, ne-am întors în Moldova. Mai bine zis, am fugit. Mai întâi bunicul, cu acte false, apoi - eu cu bunica, și m-am rătăcit în gara de la Moscova. Cu toate că Stalin murise de mult, lui tata nu-i dădeau voie să plece de acolo, pentru că era un agronom foarte bun și-l țineau pentru profesionalismul său. Peste trei luni, a apărut și tata. Eu de acum vorbeam limba română, deoarece, când m-am întors cunoșteam doar tătara și rusa. După ce și-a făcut actele, tata a fost repartizat la lucru în satul Japca, raionul Florești. În afară de bunica Ana, am mai avut o mamă - maica Maria, de la Mănăstirea Japca, la care am stat trei ani de zile. Era o femeie înaltă, cu ochi negri și foarte frumoasă. Vara stăteam la mănăstire, unde era un izvor, la care veneau creștini din toată Moldova și Ucraina și se zicea că acolo s-a arătat chipul Maicii Domnului. Străbunicul meu de pe mamă a fost preot. Iată de ce afirm că credința trece prin ființa mea. Nimic în viață nu e întâmplător. Totul vine de la divinitate, de Sus.

CRONOS: Și ce-a urmat în continuare?

N. C.: Pe urmă, am trecut în satul Ghindești, unde am făcut școala medie și, în paralel, Școala muzicală din orașul Florești. Am studiat un an și baletul, fapt care-mi ajută și până acum. Apoi, am învățat un an muzicologia la liceul de profil din Slobozia, după care muzicologul **Gleb Ceaicovschi** m-a ajutat să mă transfer la Colegiul de muzi-

că „**Ștefan Neaga**”, tot la muzicologie. În anul doi, colegul meu, **Ion Dascăl**, m-a auzit cântând la pian și cu vocea (cântam pe ascuns piese din repertoriul **Mariei Tănase** și **Ioanei Radu**). Tot atunci, Ion m-a luat de mână și m-a dus la dirijorul **Serghei Ciuhrii**. Așa am ajuns în Ansamblul de muzică populară „**Mărțișor**”, cu care am avut turnee în Finlanda, Bulgaria și în alte țări. Am mai cântat la „**Fluieraș**” cu **Serghei Lunchevici**, apoi cu „**Lăutarii**” lui **Nicolae Sulac**, ca mai târziu să trec la muzica ușoară. Am făcut cunoștință cu **Ion** și **Petre Aldea-Teodorovici** și a început chinul vieții mele.

„Cu numele tău” mi-am făcut un nume

CRONOS: În ce sens?

N. C.: Fiindcă pentru mine muzica ușoară s-a adeverit a fi o muzică grea. Am fost prima interpretă, care a cântat drama sufletească a noastră, a tuturor. Prin cântecul „*Cu numele tău*” (muzică - **Ion Aldea-Teodorovici**, versuri - **Dumitru Matcovschi**), mai ales. Aveam de acum zece ani de serviciu, de colaborări, de premiere diferite, dar numai peste zece ani mi-a dat Dumnezeu cântecul „*Cu numele tău*”. Și tot e o întâmplare, pusă la cale de Cel de Sus. Curios lucru, tata m-a crescut și spectacolul „*Tata*” mi-a făcut un nume în viața mea.

CRONOS: Și cum v-ați lansat cu această piesă?

N. C.: În cântecul acesta eu trebuia să fiu vocea a doua, piesa urmând să fie interpretată de **Olga Ciolacu**. Într-o zi, la ora șase dimineața, mă sună **Ion Aldea-Teodorovici** și-mi spune să vin urgent la studio. Venisem tocmai de la o zi de naștere și eram obosită. Ion îmi zice atunci: „Fă un duș și vin să te iau cu un taxi”. Și a venit, cu o sticlă de șampanie în geantă și cu încă ceva. Am intrat în studio. Era și **Iurie Sadovnic** acolo. A intrat **Sadovnic** în studio, a cântat, iar regizorul de sunet, **Boris Caranicolov**, se certa cu Ion, zicându-i: „Ioane, nu merge varianta asta”. Stăteam cățărâtă pe o masă și-mi legănam picioarele. Nu a bine, probabil. **Ion Aldea** intră în studio, începe să cânte. Boris îl cheamă și iarăși se ceartă între ei. Eu îmi legănam picioarele. La un moment dat, Ion zice: „Intră în studio”. Zic, cum să intru, dacă nu cunosc cântecul. Lasă, face el, la Firma „*Melodia*” învățai în 15 minute cântecul, iar acum de două ore îl auzi și spui că nu-l cunoști. În studio, mai erau trei soliste de la „*Doina*”, care urmau să mă susțină. Am început să înregistrez cântecul. De la a

doua frază am început să bocesc. Un bocet nebun, total. Fetele au început de asemenea să bocească, **Ion Aldea** - la fel. Nu înțelegeam ce se petrece. Eram în transă. Numai când am spus cuvintele: „*Am numit cu nume sfânt/ Spic de grâu care se-mplină/ Spicul meu s-a scuturat/ De belșug și de lumină*”, am văzut ca pe palmă Moldova întreagă, toată durerea ei de veacuri. Nu este un cântec despre dragostea unei femei și a unui bărbat, ci unul al dramei noastre basarabene, locul acesta sfânt pe care Dumnezeu îl iubește și de aceea și trece prin multe încercări. M-am odihnit vreo oră și ceva și am făcut un dublu de aur. Așa a început istoria cântecului „*Cu numele tău*”.

CRONOS: Care a fost soarta lui de mai departe?

N. C.: Și s-au început neplăcerile. Cântecul acesta nu vroia nimeni să-l primească în fonduri, pentru că nimeni până la mine n-a ridicat atâta dramă într-o piesă. **Nadejda Cepraga** umbla foc din urma lui Ion și-i tot zicea: „Dacă o să-mi dai mie acest cântec, o să devii vedetă a Uniunii Sovietice. Te duc la Moscova, la Televiziunea Centrală, peste tot”. Când consiliul artistic al Radiodifuziunii a anunțat că muzica de la „*Tata*” este acceptată, iar cântecul - nu, **Ion Aldea** și-a adunat toate înregistrările cu piesele sale și a spus supărat: „Nici un minut de muzică nu vă las aici, dacă acest cântec nu este primit!”. Au fost nevoiți să-l accepte.

CRONOS: În ce relații sunteți acum cu Nadejda Cepraga?

N. C.: Este ruda mea. Am aflat acest lucru în 1975, când a decedat mama. La înmormântare - pe mama am văzut-o când eram în clasa I și... la 25 de ani - s-au adunat toate rudele pe care nu le-am cunoscut niciodată. Atunci, un verișor mi-a spus: „Tu măcar știi că **Nadejda Cepraga** îți este rudă?”. Am scăpat furculița și cuțitul din mână. Ce fel de rudă? întreb. Zice, mamele voastre sunt verișoare de-a doua. Adică, eu îi sunt verișoară de-a treia. **Nadejda Cepraga**, care o viață întreagă m-a călcat în picioare cât a putut, care mă scotea din toate emisiunile de la televiziune! Îmi șoptea la ureche redactorul **Anton Uncuță**: „Pleacă, Nina, acasă, asta-i sună lui domnul de sus”. Nu cel din ceruri, desigur. Zicea ea: „Ce cauți amatoarea aceasta într-o emisiune cu mine?”. Și plecam acasă.

CRONOS: Ea știe că sunteți rude?

N. C.: Nu știu. Cred că nu. Poate ne vom întâlni în ceruri și-i voi spune.

Despre adevărul din culise

CRONOS: Ce ne mai puteți spune despre adevărul din culise?

N. C.: Este o luptă extrem de murdară. Spun asta la vârsta mea de 55 de ani, când nu mai am frică de nimeni, doar de Cel de Sus. O viață întreagă am făcut compromisuri. Adică, tăceam. Pentru că dacă nu le făceam, nu eram astăzi în fața dvs. Eram călcată în picioare în permanență.

CRONOS: De către cine?

N. C.: De către colegi. Cum a fost călcată în picioare și **Maria Drăgan**. La ce bun lupta asta, n-o să înțeleg niciodată, pentru că fiecare om are locul său sub soare. Nimeni n-o să-mi cante cântecele mele și eu niciodată n-o să le cânt pe ale altuia. Nimeni nu poate aduce mesajul cuiva, fiecare își aduce numai mesajul său personal. El vine pe pământ cu un geamantan de energie și trebuie să-l lase pentru poporul unde s-a născut sau unde l-a adus Dumnezeu. Precum i-a scris soarta. Nu pot să-mi dau seama de ce interpreții noștri nu înțeleg acest lucru. Probabil, am fost un pic mai cizelată din toată „oastea lui papuc”, deoarece am avut studii serioase de muzică clasică, care te duce în ceruri, cu gândul, cu sufletul. Aceasta m-a ajutat mult. Colegii îmi spuneau întruna: „Nina, coboară din ceruri pe pământ, viața este alta”. Nu știu ce mă ținea pe mine așa - credința din adâncul sufletului, să nu fac rău. Și dacă mai spuneam vreo vorbă mai pipărată, o spuneam mai mult cu ochii. Ochii mei aveau o privire foarte grea, îmi spunea lumea. Când nu-mi plăcea ceva, întorceam ochii pe dos - instrumentiștii de multe ori scăpau vioara din mână, toboșarul - bețișoarele din mână și după mulți ani colegii îmi spuneau: „De ce-i atâta tristețe în ochii tăi și de ce uneori ai o privire atât de grea?”.

În vis, cu Doina și Ion

CRONOS: Ce faceți acum la Teatrul de revistă din Pitești?

N. C.: Mă aflu acolo de nouă ani de zile. Am două-trei piese în program și sunt cap de afiș. Dar, din păcate, abia anul acesta am fost invitată la niște televiziuni din România. Adică, opt ani n-am fost cunoscută de ei. Și cât m-am zbatut, nici nu vă închipuiți!

CRONOS: Și cum ați ajuns acolo?

N. C.: Cu ajutorul lui **Florin Șandru**, vicepreședintele Fundației

„*Doina și Ion Aldea-Teodorovici*” din Pitești. Îmi spune el într-o zi că s-a întâlnit cu Doina în vis și o întreabă: „Doina, ce să fac cu doamna Crulicovschi? Nicidecum nu poate răzbate la vreo televiziune din România”. La care ea s-a bătut cu pumnul în piept și a zis: „Voi face tot posibilul s-o ajut. Numai te rog frumos, să-i duci niște bijuterii de la mine!”. Cu o zi înainte, tocmai îmi pierdusem un inel de aur. A doua zi, vine Florin și-mi aduce niște bijuterii - împrumutase bani și le cumpărase - și-mi spune: „Doina mi-a promis că te ajută și vei apărea în programele televiziunii!”. Doamne, Dumnezeu! Peste cinci zile sunt invitată la „*Favorit*” și fac o emisiune extraordinară cu patru piese de muzică populară, de muzică ușoară, de diferite stiluri, de muzică patriotică. Peste câteva săptămâni, mă invită la emisiunea „*Sare și piper*”, la Național TV, **Stela Popescu** și **Alexandru Arșinel**, care, din mai și până acum, a fost reluată de vreo cinci ori. Într-o seară - eram la spital - mă sună de la emisiunea „*Surprise, surprise*” și mi se spune că sâmbătă avem program.

CRONOS: Doina, apărută ca un înger în momentul în care aveai nevoie?

N. C.: Așa este. Ea mi-a apărut și mie în vis de mai multe ori. Într-o seară, o visez că vine la mine și-mi dăruiește ceva, zicând: „Asta e pentru tine!”. Iau ceva din aer de la ea, ca a doua zi dimineața să mă sune de la președinție - era președintele **Mircea Snegur** - și să mă felicite pentru că mi-a fost conferit titlul de „*Maestru în arte*”. A doua seară, vine Doina la mine cu un enorm buchet de romanițe, care-mi plac nespus de mult, mi le întinde peste prag, zicându-mi: „Felicitățile mele!”. Cum să explic visurile acestea?

„Pentru mine toate au venit târziu”

CRONOS: Când v-a fost conferit titlul?

N. C.: La 42 de ani. La ce bun atât de târziu, când îl aveam toți tinerii? Nici azi nu am mașină sau vilă. Am o garsonieră în Chișinău, unde locuim trei persoane.

CRONOS: Cine este cea de-a treia?

N. C.: O rudă îndepărtată, a avut grijă de tatăl meu care era paralizat, când plecasem la Pitești. Tata a decedat acum șase ani.

CRONOS: Veniți des la baștină?

N. C.: Numai în concediu și la sărbători.

CRONOS: De ce-ați plecat în România?

N. C.: Jumătate din viața mea am fost șomeră. În 1975 am plecat din orchestra lui **Nicolae Sulac**. Atunci m-am apropiat de el și l-am rugat s-o ia în locul meu pe **Maria Drăgan**. Sulac a făcut trei cercuri în jurul meu, cu mâinile la spate, s-a oprit în fața mea și a zis: „Pentru prima dată în viața mea aud ca o cântăreață să zică bine de alta!”. Și a luat-o. Dar n-a stat mult. Pe **Maria Drăgan** au distrus-o colegele, care-i tot turnau în pahar, cum mi-au turnat și mie vreo zece ani.

CRONOS: Cine a mai stat în calea dvs.?

N. C.: Mulți de tot. În 1982, am fost operată la picioare. Tata era arestat de acum. S-a produs o infecție totală. Eram pe ducă. Dar Dumnezeu a vrut să trăiesc. Am venit în cârje la Filarmonică, să-mi iau cele 30 de ruble ce mi se cuveneau pentru concediul medical. Un cunoscut cântăreț, nu-i spun numele, se uită în urmă și zice: „Măi băieți, am scăpat de asta! Șchioapă cum e, nu mai iese în scenă!”. Peste jumătate de an, **Petre Teodorovici** a fost concediat din postul de conducător artistic al formației „*Bucuria*”, iar apoi am fost nevoită să plec și eu, și **Ion Suruceanu**. Și am stat atunci șomeră șapte ani de zile. Ce să vă spun: „am dus foame, în secolul XX, cu adevărat”.

CRONOS: Cine v-a ajutat?

N. C.: Puțini de tot. Chiar și frații mei de cruce se temeau atunci să discute cu mine. **Ion și Petre Aldea-Teodorovici** mi-au fost alături mai mult sau mai puțin... Tata a fost arestat în urma unor denunțuri. Lucra la Combinatul de tutun și lupta cu morile de vânt, iar directorul acestuia, era prietenul lui Brejnev. Cu două luni înainte de arest, luam câte o pâinică și-mi făceam pesmeți. De ce, nu știu, dar pesmeții ceia m-au salvat de la foame. Pe urmă, a fost eliberat și tata, fiind ajutat de un polițist și un general rus.

CRONOS: Arestarea lui a influențat asupra carierei dvs.?

N. C.: Am „zburat” din serviciu. Primeam apeluri telefonice în care mă amenințau că o să plec pe urmele **Mariei Drăgan**.

CRONOS: Cine v-a salvat până la urmă?

N. C.: Am fost și la **Simion Grosu**, prim-secretar al CC al PCM, și el mi-a spus: „Nina, n-avem nimic cu tine. Vei fi angajată la serviciu”. Dar n-am fost. Abia mai târziu am fost acceptată în formația lui **Mihai Dolgan**. Însă am fost nevoită se plec și de acolo. Și iarăși pe drumuri, fără o bucată de pâine.

La Pitești mă simt vedetă

CRONOS: Dar la Pitești n-ați repetat destinul?

N. C.: Acolo mă simt foarte bine. M-am simțit și mă simt vedetă. Dacă intru în teatru, mi se deschide ușa, ceea ce aici nu se întâmpla nici o dată, nici portarul, nici muzicianul nu ți-a lua un geamantan să-l ducă.

CRONOS: Dacă v-ați întoarce acasă, ce ați face?

N. C.: Dar nu mă întorc, deocamdată. Însă dacă aș veni, aș face un teatru adevărat, cum este cel al **Allei Pugaciova**, și aș promova tineretul, care-mi place nespus de mult.

CRONOS: Colaborați cu compozitori de aici?

N. C.: Cu **Mihai Toderășcu** și cu **Igor Grosu**. Din păcate, în ultimii ani nu am legătură cu viața de aici. Îmi place, însă, tineretul - **Nătălița Barbu** și **Nelly Ciobanu**.

CRONOS: Ce părere aveți despre Pavel Stratan?

N. C.: Este o enigmă, un fenomen, dar eu citesc printre rânduri tot ce face el. E o enigmă, bine gândită de el. E tot ceva nepământesc, dar cel mai important în viața sa va fi fiica lui.

CRONOS: Muzică avem. De ce n-avem compozitori, cum au fost frații Teodorovici?

N. C.: Mi-am pus întrebarea asta. Am întrebat-o și pe **Valentina Vătavu** de la televiziune. Știți ce mi-a răspuns? Că și natura se odihnește.

CRONOS: Pe 24 septembrie împliniți 55 de ani. Cum vă veți sărbători aniversarea?

N. C.: Nicicum. Fug de acasă. Poate la Vadul lui Vodă, într-o casă la curte, pe malul Nistrului... Pe 30 am un spectacol cu teatrul meu la București, pe 4-5 octombrie am filmări la Național TV și, probabil, la „*Surprise, surprise*”, unde am luat ratingul superior cu piesa „*Rar de tot*” de compozitorul **Mihai Toderășcu**, pe versurile lui **Iulian Filip**.

CRONOS: Ați trăit o viață dramatică. Dar care a fost cea mai mare bucurie în viața dvs.?

N. C.: Puține de tot au fost. Bucurie mare a fost la Ialta, când am devenit laureată. Bucurie mare a fost când de la Moscova mi-au propus „*Orfeul de Aur*” în 1982 și am nimerit în spital. Bucurie mare a fost când mi s-a spus de la „*Surprise, surprise*” că am luat ratingul superior, cântecele mele având cea mai mare audiență, de patru mi-

lioane de spectatori. M-am mirat pentru că totuși eu sunt o cântăreață din altă generație. Vreau să vă spun că la tineret am foarte mare succes în România. Precizez: cu cântecele mele atât de dramatice. Probabil că fiecare om își caută punctul de sprijin, toți știm ce e durerea sau neîmplinirea vieții, dar nu știm unde să ne căutăm liniștea. O putem găsi numai în credință.

CRONOS: Dacă s-ar întâmpla o minune, pe cine ați dori să-i revedeți la ziua de naștere?

N. C.: Pe colegii mei, frații mei de cruce, **Petre și Ion Aldea-Teodorovici**, pe **Maria Drăgan, Angela Păduraru**, pe cei de acum - **Mihai Toderășcu, Igor Grosu** și alții. Nu foarte mulți. **Ludmila Scalnâi**, de exemplu, care m-a ajutat foarte mult în anii mei de șomaj. Când veneau ajutoare din America, îmi aducea cutii întregi. Odată mi-a adus un televizor și un frigider. Să-i dea Dumnezeu sănătate. Poate că au fost puțini prietenii mei, dar au fost adevărați.

CRONOS: Vă dorim multă sănătate și succes în toate!

TIMPUL // CRONOS, 22 Septembrie 2006

Alexandru VACARCIUC:
**„Un artist trebuie să aibă grijă de vocea sa
ca de un instrument”**

- Unde și-a petrecut copilăria viitorul acordeonist renumit A. Vacarciuc?

Eu sunt de baștină din satul Țaul, r-nul Dondușeni. Este cel mai frumos sat din Republica Moldova. Tatăl meu a murit pe front, astfel mama mea **Irina Gordea** a rămas văduvă cu trei copii (doi băieți și o fată). Am prins foamea la vârsta de patru ani. Și acum mi-a rămas în memorie mirosul adulmecător al turtelor ce le făcea mama. De cu zori mama pleca la uzina de zahăr din Alexandreni, r-nul Edineț, de unde aducea „jom” (resturi prelucrate din sfeclă de zahăr folosite la hrana porcilor și vitelor). Seara ea amesteca acest jom cu făină de secară, preparând niște turte foarte gustoase. Însă cel mai mult de foame ne-a scăpat văcușoara noastră, care atunci taman fătase. Laptele ei consistent în grăsime ne ținea sătui toată ziua. Ca s-o păzim de hoții ce dădeau târcoale noaptea în ocol, noi o țineam în casa cea mare, printre perne și covoare. Ziua o scoteam la păscut, iar seara dormeam lângă ea. Când a venit vremea să mă duc la școală, eram an-

trenat la munci agricole. Toți copiii din clasă veneau la școală la 1 septembrie, însă eu începeam lecțiile la 1 noiembrie după ce se termina lucrul la câmp. Mama ca să ne hrănească, lua de la colhoz în arendă multe hectare de pământ, unde cultiva răsărită, popușoi și sfeclă de zahăr. După ce dădeam roada la stat și primeam remunerarea cuvenită, ne duceam la școală. Însă eu eram mai isteț la minte, spre deosebire de alți colegi de clasă. Eram un copil muncitor și ascultător, tot materialul care se preda în trei luni eu îl învățam timp de o săptămână, ajungându-i și chiar uneori întrecându-i la învățătură pe ceilalți.

- **Și cum a prins firul muzicii acest copil muncitor cu mâinile bătătorite de lucrul la câmp?**

Am început să cânt la garmoșcă întâmplător. Moșul meu **Semion Harbuz**, avea mâni de aur, era priceput la orice lucru, el și-a făcut în ogradă toate lucrurile necesare pentru un gospodar. Pe lângă faptul că el era un meșter bun, în sat îi mergea faima și de un muzicant iscusit, el chiar i-a învățat pe mulți să cânte la diferite instrumente. Când eram mic, el foarte mult a ținut la mine, chiar a vrut să mă ia de suflet. Însă în măhala unde el trăia, toate familiile, inclusiv și a lui, nu aveau copii. Când mă duceam la el în ospetie eu nu mă rețineam tare mult, pentru că mă plictiseam prea repede, neavând nici ocupație și nici cu cine să mă joc. Atunci moșul meu, fără să-și puie mari speranțe pe seama mea, mi-a dăruit o garmoșcă. În trei luni, spre marea uimire a sa, eu învățasem singur un reperoriu destul de bogat în cântece care erau atunci la modă. Primăvara, în ziua de Paști, la vârsta de 14 ani a avut loc primul meu debut artistic, când am cântat la jocul satului făcut la scrânciob. Din 1958 eu de acum cântam la clubul satului, la cercul artistic, participam la concursuri raionale și republicane. La început mama era pesimistă în privința carierei mele muzicale, dar după ce am început să aduc primii bani în casă, ea și-a schimbat cardinal opinia. În scurt timp eu am devenit unul dintre cei mai întrebați garmoniști ai satului.

- **Ați făcut și studii profesionale în domeniul muzical?**

După ce am absolvit școala din sat, cu 7 clase terminate în 1957, timp de vreo patru ani am cântat la club. S-a terminat lucrul meu în câmp, am început să cânt la diferite manifestații artistice (sărbători oficiale, hramul satului, nunți, cumetrii, petreceri la armată etc.). Dar cel mai mult îmi plăcea să cânt în parcul satului, cel mai frumos din

Moldova, unde elita satului (profesori, brigadiri, medici, membrii cârmuirii colhizului) organizau niște serate de dans de neuiatat. În 1962 am plecat să-mi fac studiile la Școala de iluminare culturală „**Elena Sârbu**” din or. Soroca. Țin minte că directorului școlii tare îi plăcea să mă ia la dânsul în cabinet, unde eu îi interpretam ore în șir piese muzicale la acordeon. În 1963, la Școala muzicală „**Ștefan Neaga**” din Chișinău s-a deschis o clasă de acordeoniști. Auzind această veste, eu am hotărât să plec acolo, deoarece aici eu urmam cursuri la specialitatea „*Director de club*”. Însă conducerea școlii din Soroca nu vroia să mă lase să plec, eram un student destul de sârguincios, trebuia să inventez o minciună ca să-mi dea documentele. Examenele la Chișinău mi le-a primit dl **Vasile Gumionii**. După ce am spus că sunt venit de la țară, nimeni nu m-a crezut, pentru că știam bine să cânt notele. Abia mai târziu profesorii au aflat că eu am învățat și la Soroca. Începând cu anul 1964 s-a început cariera mea artistică, odată cu angajarea mea în calitate de acordeonist în Ansamblului artistic de amatori sub conducerea lui **Isidor Burdin**. În 1965 m-am angajat în calitate de acompaniator-concertmaistru la Teatrul „**Luceafărul**”. Aproape în toate spectacolele teatrului, erau incluse și piese muzicale, pe care eu le interpretam la acordeon. Pe atunci nu era nici vorbă de tehnică audio care acum este în orice Casă de cultură.

- **Și cum v-a adus soarta la „Mugurel”?**

În 1966, septembrie, când eram ultimul an de studiu, un coleg ne-a anunțat că la Filarmonică se formează un Ansamblu de muzică populară. M-am prezentat la concurs, unde l-am întâlnit pentru prima dată pe **Petru Dabija** și **Valeriu Negruță**. Am fost primit de odată, eram la sfârșitul studiilor și puteam să nu mă prezint la lecții. Oricum, ulterior am absolvit școala muzicală prin corespondență. Repetițiile „**Mugurel**”-ului s-au început în luna octombrie, iar la 13-14 ianuarie 1967 am susținut două concerte de debut la Filarmonică. Atunci nu ne-am așteptat la un asemenea succes, noi am fost primii care am adus folclorul românesc aici în Moldova. Până atunci piesele muzicale de dincolo de Prut aici erau interzise și cu toate încercările de a crea un folclor moldovenesc, publicul autohton dorea să audă melodii la care nu avea acces. Repertoriul nostru era format din aranjamentele muzicale lui **Valeriu Negruță**, **Isidor Burdin** și **Dumitru Blajinu**. Eu personal am alcătuit niște aranjamente muzicale pentru

acordeon-sol, precum „*Inimioară, inimioară*”, „*Hora lăutărească*” pe care le-am auzit de pe discuri românești. Într-un fel profesorii mei de la care m-am inspirat au fost acordeoniștii **Fărâmiță Lamdru**, **Ilie Udilă** și cel mai vestit pe acele timpuri **Marcel Budală**, care o acompania pe **Maria Tănase**. Astfel succesul nostru în mare parte se datora repertoriului format din piese muzicale românești din toate zonele (în afară de Basarabia). Acum, cu trecerea timpului, am înțeles că această promovare utilă „**Mugurel**”-ului de atunci, nu este benefică acum folclorului nostru. Ca atare, trebuie să căutăm și să promovăm folclorul specific zonei noastre Basarabia, și nu piese bănațene și olteneste, sau ceva ce este mai aproape de noi: Iași, Vaslui, Suceava etc. Așa cum cântau, de exemplu, **Tamara Ciobanu** și **Gheorghe Eșanu**. Cu toate că aveam un succes enorm, interpretând piesele muzicale din repertoriul **Mariei Tănase**, **Ioanei Radu**, **Mariei Lătărețu** și muzică lăutărească românească, eu în adâncul sufletului nu eram de acord. Eu sunt de părerea că în țara noastră, noi trebuie să promovăm folclorul nostru basarabean și să nu cântăm piese muzicale din alte zone. Acum, toată România se miră de frumusețea folclorului nostru, format aici, prin asta noi trebuie să ne facem cunoscuți. Dar atunci, pentru a avea succes și a culege cât mai multe aplauze, noi interpretam piese românești care aici erau interzise și puțin cunoscute. Când venea comisia artistică de la Ministerul Culturii ca să ne controleze repertoriul cu care plecam în turnee, noi formam ad-hoc un program muzical formal din cântece despre colhoz, tractoriști și mulgătoare cu unele versuri traduse și în limba rusă, care era aprobat fără probleme. Dar când plecam în turneu, noi pe loc schimbam repertoriul, introducând piese de succes românești. Abia în 1970 când eu am devenit conducător artistic al colectivului, cineva ne-a „trădat” și eu am primit o „muștrare aspră”.

- **Dar care erau relațiile în colectiv, se spune că disciplina de muncă aici era nesatisfăcătoare...**

Când la conducere era **V. Negruță**, relațiile în colectivul nostru erau foarte bune. Într-un fel și condițiile de muncă ne „împuneau” să fim prieteni. Spre deosebire de „**Joc**” și „**Fluieraș**” colectivul nostru era mai mic, dar mobilitatea lui era foarte mare, membrii „**Mugurel**”-ului cu toate instrumentele lor încăpeau într-un autobus, sau vagon de tren. Astfel, permanent noi eram plecați în turnee, dormeam în hoteluri fără stele ca acum și eram o echipă tare unită, cu interese comune. Ca atare în formația noastră erau trei „găști”:

Prima – era „gașca vioriștilor”: **Valeriu Negruță, Boris Dubirni, Liusic Roizman, Vladimir Goifman.**

A doua erau „instrumentiștii” – **Ion Ciobanu** (violist), **Vasile Chilcie** (contrabasist) și eu, acordeonist.

A treia erau „familiștii” – **Valentina Axiutina** cu **Eugeniu Țurcanu** (dansatori) și solistele **Valentina Cojocar, Anastasia Istrate** împreună cu soții lor **Petru Dabija** (țambal) și **Sergiu Cojoc** (taragot).

Seara după concert bărbații se adunau în holul hotelului la o partidă de poker, iar femeile ședeau la taifas. Cel mai bun jucător dintre noi era **Ion Bass**. În perioada 1967-1970 conflictele dintre noi erau mici, făcute la beție, care după trezire, erau rezolvate de la sine, între membri. Ministerul și Filarmonica nu știa de aceste mici certuri iscate și rezolvate pe loc între noi. Însă, mai târziu când a dat gloria peste noi, unii au crezut că au ajuns prea sus de tot. În 1970 **Valeriu Negruță** a plecat la Orchestra de stat a Radioteleviziunii moldovenești „**Folclor**”, motivând că vrea să se ridice cu o treaptă mai sus în cariera sa artistică. În fond, colectivul nostru era același, numai că s-a schimbat conducătorul. Mai târziu, în 1973 eu m-am transferat în Orchestra de muzică populară a Ansamblului „**Joc**”. Acordeonistul **Nicolae Radu** se pensionase și conducătorul artistic al ansamblului **Vladimir Curbet** mi-a spus să mă las de „amatorie” și să trec într-un colectiv profesionist. Acolo l-am regăsit și pe colegul meu **Valeriu Negruță**, de atunci până acum eu sunt acordeonist în acest ansamblu.

- **Colegele Mariei Drăgan spun că Dstră ați fost cel care ați provocat în inima ei o dragoste nepărtinită. Se spune că ea a fost îndrăgostită de Alexandru Vacarciuc, însă el s-a căsătorit cu altcineva.**

Păi, **Maria Drăgan** a fost îndrăgostită de mai mulți bărbați. Și unii dintre ei la fel nu au găsit loc în inima ei. În plus, femeile au tot timpul limba lungă și mintea... Problema Mariei era că ea își destăinuia multe secrete colegelor, care seara le spuneau soților, iar a doua zi tot colectivul știa despre ce a discutat **Maria Drăgan** cu colegile ei. Din această cauză ea suferea mult și a intrat într-o fază de decadență continuă. Treptat noi vedeam schimbările ce se produc cu ea și cei din jurul ei, vreî nu vreî, își schimbau atitudinea față de ea. Pe dânsa au stricat-o foarte mult transferurile, mai ales, atunci când ea a fost nevoită să se reprofileze brusc dintr-o cântăreață de muzică populară într-una de estradă. Atunci ea era cea mai cunoscută solistă și se afla în apogeul carierei sale artistice. Din auzite, am aflat că **Constantin**

Pavliuc s-a dus la Ministerul Culturii s-o ceară pe **Maria Drăgan** ca solistă în **Ansamblul de Estradă a Flarmonicii**. Motivul care se specula era că ea avea o voce foarte frumoasă și ar fi bine s-o încerce și în domeniul estradei. Plecând ea a spus: „*Vom vedea ce s-a primi...*” Nu a fost nici o ceartă în colectiv, pur și simplu **Maria Drăgan** a vrut să se încerce și în domeniul estradei, neștiind ce o așteaptă. După ce ea s-a reîntors în colectivul nostru, eu nu mai eram acolo, dar mai mulți instrumentiști din generația noastră au plecat de la „**Mugurel**”. Parcă am simțit ce surpriză neplăcută ne pregătesc cei de la minister. În plus și **Mircea Oțel** a fost numit conducător artistic, într-un moment destul de nefavorabil pentru caracterul său certăreț. Părerea mea este că un artist trebuie singur să se mențină în formă, nimeni nu poate să te oblighe să-ți păstrezi vocea. Nimeni nu a fost dușmanul **Mariei Drăgan**, în afară de dânsa. Țigara și băutura au „contribuit” enorm la decăderea ei. Nouă artiștilor-orchestranți ne este mai ușor să ne menținem în formă, totul depinde de instrumentele noastre. Însă soliștii sunt mai sensibili, ei permanent trebuie să aibă grijă de vocea sa ca de un instrument, dar spre deosebire de noi care putem să scimbăm instrumentele, cumpărând altele noi, vocea nu poate fi schimbată, ea este o sursă de alertă permanentă și trebuie păzită. Cum se poate lămurit faptul că unele artiste, iarna, beau înainte și după concert câte două pahare de vin rece ca să-și facă curaj. Și aceste fapte sunt bine știute și în prezent. Problema **Mariei Drăgan** a fost că ea nu a avut un bărbat lângă ea care s-o ție mai din strâns. Dar chiar și fără bărbat, trebuia singură să se ție în mâini. Vocea ei frumoasă, dată de la natură, trebuia să treacă o cizelare profesionistă prin școală. Însă **Maria Drăgan** așa și nu a terminat studiile, ea a rămas o amatoare cu voce specifică, care nu și-a promovat din plin talentul său. **Maria Drăgan** nu poate fi comparată cu **Maria Tănase**, pentru că ea a fost, totuși, o amatoare. Fiecare artist își are specificul său, talentul muzical este unul inedit ca și sufletul ori caracterul omului.

- **Acum mulți colegi ai Mariei Drăgan încearcă într-un fel să se îndreptățească. Însă cei din afara colectivului vostru vă poartă pică pentru faptul că nu ați susținut-o la timp pe ea.**

Maria Drăgan a avut mulți prieteni și se greșesc acei care spun că ea a fost toată viața singură. Tot colectivul „**Mugurel**”-ului vroia binele ei și se bucura de succesele ei. Dar aceste bucurii se relevau

numai pe scenă, pentru că scena este altarul artistului. Ceea ce se întâmplă după culise, în timpul tău liber, în viața ta personală, este treaba ta, fiecare își croiește propriul său destin. Artiștii sunt colegii și prietenii între ei mai mult pe scenă, nimeni nu se interesează de viața ta personală, pentru că și ei sunt oameni ca și ceilalți, cu familiile și grijile proprii. Succesele individuale și colective sunt dezvăluite din plin în scenă, după culise fiecare rămâne cu sine însuși. Despre soarta ulterioară a **Mariei Drăgan** eu nu știam nimic, pierdusem orice legătură cu ea. Eu țineam legătura mai mult cu „gașca” noastră bărbătească: **Petru Dabija, Valeriu Negruță, Vasile Chilcic, Ion Ciobanu**. Am aflat de moartea subită a **Mariei Drăgan** de la niște colegi; eram într-un turneu în Olanda, cineva a sunat acasă și aflat mai multe noutăți. Vestea despre moartea **Mariei Drăgan** ne-a întristat și totodată ne-a uimit, căzând parcă din cer...

- **Vă mulțumesc!**

Ion DUMINICA // Chișinău, 17 noiembrie 2006

Anastasia ISTRATE:
**„Toată viața mea am iubit
și am trăit numai cu un bărbat”**

*Cântăreața de muzică populară – **Anastasia Istrate** – s-a născut la 23 noiembrie 1942, în satul Pânășești, plasa Vorniceni, județul Lăpușna, într-o familie de țărani. Învăță la școala de șapte ani din Sireți (1946-1956), după care urmează Școala de muzică din or. Slobozia (1959-1963), în clasa lui **Petre Stroiu**, dirijor de cor.*

***Activitatea profesională:** coristă în Capela „**Doina**” a Filarmonicii din Chișinău (1963-1966; 1974-1975); solistă în orchestra de muzică populară „**Mugurel**” (1966-1974) și „**Fluieraș**” (1974-1977); coristă a corului de la Teatrul de Operă și Balet din Chișinău (1977-1996). În anul 1966 debutează cu piesa „Ileană, Ileană”, în prelucrarea lui **I. Burdin**, pe scena Filarmonicii din Chișinău, evoluare ce o face vestită chiar de la primii pași ai carierei sale în orchestra „**Mugurel**”. Interpretarea „Cântecului miresei”, „Cântecului despre mamă” și a altor melodii alese din tezaurul melodiosului românesc, i-a fascinat pe ascultători prin prospețimea vocii, lirismul sen-*

timentelor, coloritul național, prin intimitate și naturalețe. Alături de Vasile Marin și Maria Drăgan – Anastasia Istrate, și-a atins apogeul măiestriei artistice în orchestra „Mugurel”, interpretând cântece lirice lăutărești, strigături, dar și bocete de înaltă tensiune psihologică, unele amintind nu numai repertoriul, dar și de melismele unor mari cântărețe ca Maria Lătărețu.

Alte melodii populare de mare succes din repertoriul Anastasiei Istrate: „Uite-așa cum sunt josuță”; „Neicuță, să nu mă minți”; „Hai poftiți la mese mari”; „Bundița” etc.

Distincții: Premiul I la Festivalul de Muzică Populară de la Moscova; Medalia „Meritul civic” (1998)

- În această zi frumoasă de toamnă, spuneți-mi vă rog, ce amintiri plăcute v-a lăsat copilăria?

M-am născut la Pănășești, r-nul Srășeni. După cum a spus mama, **Maria Istrate**, m-am născut când românii au venit a doua oară în țară. Însă, aici puțini ani am petrecut, deoarece mama s-a despărțit de tata, și s-a căsătorit cu al doilea bărbat – **Panteleimon Țuțu**, care era din Sireți. Astfel, de la vârsta de 5 ani, m-am mutat cu mama în alt sat. Mama a fost toată viața sa gospodină pe lângă casă, iar tatăl lucra din zori până seara târziu, era antrenat în diferite munci agricole la colhoz. Cele mai pronunțate amintiri din copilărie, care mi s-au păstrat, sunt legate de vecinii mei din mahala, care când mă vedeau ieșind în drum la joacă, încercau să mă piște de obraji, spunând că sunt o fată frumușică. La fel țin bine minte, când eram micuță, nu aveam poftă de mâncare și mama ca să-mi facă gust de mâncare, chema copiii vecini și-i așeza împreună cu mine la o masă, astfel, ne luam la întrecere cine mănâncă mai mult. Când învățam la școală, la toate obiectele primeam numai nota „2” și numai la muzică primeam nota „5”. Într-o bună zi vecina m-a auzit cum cântam în grădină și i-a spus mamei: „Cumătră Marie, din fata mătale are să iasă ceva, dar mai precis, o cântăreață!”

- Și cum a devenit cântăreață Anastasia Istrate?

Când învățam la școală, duminica, cântam în corul bisericesc. În acea perioadă, la noi în sat a venit la Casa de cultură, dirijorul **Petru Stroiu**, care avea misiunea de crea corul satului. De două ori pe săptămână, el făcea cercul coral și era în căutare de soliști de cor. Cineva i-a spus de mine și el după ce m-a văzut cum cânt în corul bisericesc, m-a invitat să vin la club. Însă pe atunci sătenii aveau idei

retrograde despre tot ce se întâmplă în Casa de cultură de aceea eu nu i-am dat consimțământul de odată, spunându-i să ceară învoire de la mama. Mama mi-a permis să cânt, având încredere în mine și în dirijorul nostru care era un om serios. După ce am terminat 7 clase, dl **Petru Stroiu** m-a invitat la Școala de muzică din or. Slobozia, unde el avea să devină director. După ce am absolvit școala muzicală, obținând specialitatea – *dirijor de cor*, m-am reîntors în sat, cu aceeași misiune ca a profesorului meu. Dar pentru a deveni dirijorul unui cor sătesc, trebuiește multă răbdare, în plus sătenii sunt mereu ocupați, muncind din zori până în noapte, numai grija pentru a cânta în cor le lipsea cu desăvârșire. Am lucrat vre-o 2-3 luni în sat. Odată, citind accidental un ziar mai vechi, am găsit un anunț privind suplinirea posturilor vacante în Capela corală „**Doina**” din Chișinău. Cu toate că am venit printre ultimii concurenți, dna **V. Garștea** m-a primit de odată, pentru că i-a plăcut vocea mea (altul I). În aceeași zi am fost cazată la căminul Filarmonici de stat, unde mi-a fost oferit minimul necesar pentru un trai decent în oraș, nu ca acum, când sunt nevoită să supraviețuiesc dintr-o pensie mică, fără nici un ajutor de nicăieri.

- **Dar cine v-a adus la „Mugurel”?**

În 1966, când la Filarmonică se forma un nou ansamblu de muzică populară „**Mugurel**”, directorul interimar de atunci, **Gleb Ceaicovschi**, m-a adus la audieri, spunând organizatorilor colectivului: „*Ia-n ascultați, și pe micuța asta!*”. Am interpretat piesa ce avea să-mi facă un nume în cântecul popular: „*Ileană, Ileană*”. Acum deși se fac unele încercări nereușite, nimeni nu are capacitatea s-o interpreteze așa cum o făceam eu. În genere, eu cred că nu este binevenit ca cineva să-ți fure piesele muzicale sau să ți le schimonosească într- așa fel, că-ți vine să-i smulgi microfonul din mâini și să-i dai în cap. Am fost acceptată în colectiv împreună cu soțul meu, **Sergiu Cojoc**, taragotist. Odată cu mine au trecut concursul și interpreții **Vasile Marin**, precum și **Maria Drăgan**, care învăța pe atunci la Școala muzicală „**Ștefan Neaga**”. Cu toate că eram tineri și plini de entuziasm artistic, colectivul nostru a avut de la început unele probleme organizatorice, deoarece conducătorul nostru artistic, **Valeriu Negruță**, fiind un viorist excepțional, era un lider ce nu putea să ne ție în mâini, așa cum era **Nicolae Botgros** sau măcar ca **Ion Dascăl**. O perioadă aceste probleme nu erau vizibile, fiind de aceeași vârstă și aflându-ne la începutul carierei noastre artistice, relațiile dintre noi

erau bunișoare, mai făcea cineva glume proaste, ne certam și pe loc ne împăcam, dar eram un colectiv ce s-a bucurat chiar de la început de succes din partea publicului. Însă după ce în „**Mugurel**” a apărut **Ion Bass**, în colectivul nostru s-a introdus o vrajbă urâtă de tot. El avea o voce frumoasă, avea talent, dar el nu iubea oamenii, îi privea de sus, de pe culmea titlului onorific ce l-a obținut ușor, spre deosebire de noi. După concerte, noi obișnuiam să serbăm succesele noastre. De aceste furșeturi, organizate pe loc avea grijă administratorul nostru, dansatorul **Eugeniu Țurcanu**, unde nu lipseau și băuturile spirtoase. Nu e vorba, de ceva ieșit din comun, dar unora dintre noi, le lipsea simțul măsurii și din această cauză, aceste serbări se transformau în bârfe: cine a băut mai mult, cum s-a comportat, în ce hal a ajuns etc. De aceste vorbe urâte se ocupa **Ion Bass**, în plus, el discuta pe fiecare din noi nu numai în culise, dar și cum ne prezentam noi pe scenă, spunându-ne cu dispreț că noi, cei mai tineri suntem „amatori” și nu vom deveni nicodată artiști profesioniști ca și dânsul. Eu cred că, toate aceste probleme nu aveau să apară, dacă aveam parte de un conducător mai sever, care să oprească aceste intrigă din rădăcină, dar nimeni dintre ei (**V. Negruță**, **A. Vacarciuc**, **M. Oțel**) nu și-a bătut capul în această privință. Fiecare își făcea meseria lui și nimeni nu se interesa de ce se întâmplă în afara colectivului, pentru că avea problemele sale de rezolvat.

- **Dar cum se comportau colegii „Mugurel”-ului cu Maria Drăgan? De dispariția ei prematură de pe scenă sunt în mare parte vinovați și cei care nu i-au acordat un ajutor la timpul cuvenit.**

Maria Drăgan era o cântăreață talentată, avea o voce frumoasă, dar ca om avea o fire slabă. Păcatul ei era că ea nu refuza la nimeni, mai ales la cei care îi întindeau paharul plin în mână. Fiecare om trebuie să știe locul și măsura lui. Când s-a prezentat la concurs cu cântecul „*Foaie verde bob năut*”, **V. Negruță** a luat-o de odată, fără să stea pe gânduri. **Maria Drăgan** cânta foarte bine. Cei care spun că ea nu a avut talent, greșesc din invidie. Totodată, fiecare din membrii colectivului nostru își avea locul său și avea un stil interpretativ original. De obicei, Maria începea concertul cu piese muzicale lirice, iar eu îl încheiam cu strigături și cântece ce creau o stare de optimism și veselie în rândul publicului setos de folclorul nostru moldovenesc, precum și cel de peste Prut. Eu niciodată în viața mea nu i-am făcut nici

un rău **Mariei Drăgan**. Numai niște persoane needucate pot să scorească așa ceva. Ea era o gospodină bună, dar avea un neajuns – paharul și țigara. Maria a venit în colectivul nostru de la început cu paharul în mână și cu țigara în gură. Au stricat-o fetele de la Școala muzicală unde învăța ea. În viața mea, eu nu m-am atins niciodată de țigară. Asta este o rușine pentru o femeie de treabă, mai ales pentru o artistă, care trebuie să-și păstreze vocea. De la asta și s-a agravat boala ei, transmisă genetic de la familia sa. Numai mama ei a trăit mai mult, restul toți au murit de tuberculoză. Eu m-am dus odată în vizită la ea în spital și i-am dus ceva de-ale gurii, iar ea m-a dojenit pentru faptul, că eu nu i-am adus măcar o sticlă de vin. **Maria Drăgan** a murit de tuberculoză. La spital nu au putut să-i facă nimic și au trimis-o la țară. Însă cel mai mult au distrus-o psihologic și fizic, cântările ei la restoran. Acolo ea a avut parte de mai multe probleme ca la „**Mugurel**”.

- **Care a fost cauza desființării „Mugurel”-ului?**

Nu știe nimeni dintre noi, pentru că decizia a venit de sus, de la Ministerul Culturii. Cei de la Filarmonică ne-au spus că nu are rost să ne plângem nimănui, singuri suntem de vină. Cineva dintre noi, majoritatea spun că acesta a fost **Ion Bass**, s-a dus la Ministrul Culturii și i-a spus ceva foarte rău despre noi. Eu am plecat la „**Fluieraș**”, dar nu am stat prea mult acolo, pentru că **Serghei Lunchevici**, mă impunea să interpretez balade, care nu erau pe potriva vocii mele. Apoi am plecat la Opera Națională, unde cântam în cor câte 4 ore, stând în picioare, schimbând de 6-8 ori costumele pe scenă. Paralel, pentru a face un câștig în plus pentru operă, care își ducea existența numai din dotații bugetare (spre deosebire de „**Mugurel**” care aducea numai profit Filarmonicii), eu plecam în turnee, fiind acompaniată de pianista Savițcaia, unde interpretam în Case de cultură prost încălzite, piesele muzicale ce încălzeau inima publicului de la sate: „*Am iubit măicuța un băiat*”, „*Ileană, Ileană*”, cântam și cântece populare rusești și din repertoriul operei. A fost o muncă grea, nu doresc la nimeni așa o carieră muzicală, unde să cânti 22 de ani și să primești pensia de 500 de lei, plus 25 lei lunar, pentru medalia „**Meritul civic**”. Mai mulți s-au întrebat atunci, unde a dispărut cântăreata de muzică populară – **Anastasia Istrate**, și numai scriitorul **Simion Ghimpu** a scris un articol la ziar, ridicând problema: „*Oare nu e păcat ca A. Istrate să bată cărările Teatrului?*”. Nu aștept ajutor de la nimeni, nu vreau să fac un precedent, se pare că în țara asta sunt tare mulți artiști și dacă cineva din miniștri va încerca să ajute pe cineva în parte, atunci va fi „nevoit” să-i ajute pe toți. Așa-i mai bine, fiecare să

supraviețuiescă în limita posibilităților personale, fără o susținere din partea statului. Acum artiștii se iau la o „întrecere”: „*Cine va muri primul, ca statul să-și amintească de ei?!?*”. Pentru că, atunci când sunt vii, sunt uitați și numai după moarte primesc... multe păcate și lacrimi pline de regrete și de învinuiri reciproce.

- **De ce acum nu se aud vocile voastre (A. Istrate, V. Marin, N. Ermurache etc.) la nici un post de radio?**

Eu nu știu cine ne-a îngropat de vii pe noi, artiști renumiți, cu voci inconfundabile. Însă, eu cred că după ce are să părăsim lumea asta, vom fi uitați cu totul, așa cum sunt uitate acum **M. Drăgan, A. Păduraru și T. Chițaniuc**. Nici nu știu cine dirijează asemenea porcării, dând cu piciorul în toată creația noastră, acumulată pe parcursul vieții, care pun acum la radio una și aceeași muzică, după care ți se bătaie fundul în stânga și dreapta. În prezent nu se interpretează muzică originală, adevărată, plină de sens, acum la radio cântă numai cei ce plătesc bani sau își vând... Am interpretat peste 60 de cântece populare, dintre care au fost înregistrate vreo 40. Dar nici unul dintre ele nu este pus la nici un post de radio. În viața asta, eu am iubit numai un bărbat, soțul meu – **Sergiu Cojoc**, și cu toate că am primit mai multe propuneri indiscrete, nu m-am vândut nimănui. Din această cauză eu cred că și se trag problemele mele...

- **Dar cum s-a creat familia Istrate-Cojoc?**

Ne-am întâlnit cu viitorul meu soț la Filarmonică. El numai ce venise de la armată, și s-a prezentat la un concurs organizat de **M. Dolgan**. După ce a fost acceptat în **Orchestra de estradă a tineretului** ca saxofonist, el venise în căminul nostru. Eu ședeam pe privazul ferestrei și admiram frumusețea naturii din curte, era o zi însorită. Văzându-mă într-o asemenea stare euforică, Sergiu cu toate că în viața asta este tare timid, s-a apropiat la fereastra vecinilor și mi-a spus: „*Măi țigăncușă, mărită-te cu mine!*”. Până atunci eu eram tare atentă cu bărbații, dar această propunere venită din inimă m-a cucerit și am acceptat-o, fără să ne cunoaștem. În aceeași clipă el a luat valiza și s-a mutat la mine în cameră. A doua zi ne-am căsătorit și așa trăim împreună 40 de ani. Această alegere potrivită o datorez sfatului ce mi l-a dat mama, când am părăsit căminul părintesc: „*Dacă vrei să fii iubită de bărbat, trebuie să ai numai unul și să na-l schimbi cu nimeni!*”

- **Vă mulțumesc și vă doresc multă sănătate!**

Ion DUMINICĂ // Chișinău, 20 noiembrie 2006

Nina ERMURACHE:
„Uneori când cineva dorește să-ți facă un rău,
îți află slăbiciunile
și pe urmă lovește acolo cel mai tare”

- **Multstimată dnă Ermurache, în această primă zi de iarnă, ce are o semnificație aparte pentru neamul nostru, ași dori să aflu unele amintiri plăcute petrecute în copilăria Dvoastră.**

M-am născut în satul Florițoaia Veche, satul de baștină a tatălui meu – **Filip Ermurache**. Apoi după patru ani, ne-am strămutat la baștina mamei mele Vera, în satul Vânători, r-nul Nisporeni. Îmi aduc aminte cu o mare nostalgie de jocurile pe care le făceam cu copii vecini în drum, cu fetele din măhală, pentru că la noi erau mai multe fete decât băieți. În timpul acestor jocuri eu cântam împreună cu fetele diferite cântece pe care le auzeam de la cei mai mari. Îmi amintesc cu plăcere de frumusețea naturii ce se deștepta odată cu sosirea primăverii, această schimbare a naturii se pe trecea în ochii noștri pe toloacă, unde plecam cu copiii să paștem animalele. O mare parte din această

tolocă din marginea satului era împânzită de toporași și viorele, iar când înfloreau și salcâmi... Lă școală eu am învățat nu rău, dar nici chiar foarte bine. Este la noi aici un obicei un pic demodat, știți, în societate cum te iau de la început așa și te duc la până la capăt, fără să ai dreptul o schimbare spre mai bine, mai mult spre rău. În plus, mie nu-mi plăceau obiectele cu profil real, mă pasionau mai mult obiectele umanitare. Mama mă dojenea pentru faptul că în loc să fac temele de acasă la matematică și fizică, eu de cu zori și până în noapte citeam literatură artistică. Însă datorită literaturii citite am învățat să gândesc logic, așa că cititul mi-a prins bine ulterior în viață.

- Dar cine v-a insuflat dragostea față de cântec?

Când eram mică nu mi-a spus nimeni că eu are să devin cântăreață. Țin minte o oglindă mare care era în casă, la care mă uitam când nimeni nu era acasă, și uitându-mă la ea mă închipuiam artistă. Purtam atunci niște gâțe lungi, pe care îmi plăcea să le aranjez în fața oglinzii. Fratele meu mai mare lucra în calitate de director de club în sat, și odată în lună aducea acasă revista „*Sovetskii Ecran*”. Din această colecție de reviste eu am făcut cunoștință cu noutățile din artă, diferite întâmplări din viața actorilor, succesele lor scenice etc. Mai aveam acasă și un difuzor mic, atunci abia se începuse procesul de radioficare a satelor. De cu zori până seara târziu auzeam diferite melodii și cântece frumoase, iar când el nu mai lucra, după ce se termina programul, eu mă apropiam de el și-i cântam cât mă ține gura diferite cântece care îmi plăceau cel mai mult, crezând din naivitate că are să mă audă tot Chișinăul. Pe urmă, într-o bună zi, tata a cumpărat un radiou „*Rodina*”, care prindea mai multe posturi, inclusiv și cel din București. Ascultam cu plăcere radioul, uneori tata mă chema să ascultăm române, simțeam că este ceva frumos, dar nu-mi închipuiam că vreo dată are să cânt și eu așa. Atunci l-am întrebat pe tata, prin ce se deosebesc românii de moldoveni și de ce când ei cântă noi înțelegem totul, cuvânt cu cuvânt. Tata mi-a răspuns: „*Ai să crești mare și ai să înțelegi...*” Câte odată aș vrea să dau timpul înapoi și să trăiesc măcar o săptămână din copilărie cu mintea mea de acum.

- Care a fost drumul pe care l-ați parcurs pentru a deveni o artistă profesionistă?

După ce am terminat școala din sat, m-am dus la Cornești să absolvesc 10 clase, la noi erau numai 8. Cât învățam la școală, eu cântam în cor. De fapt, la noi în familie toți eram buni cântăreți, în afară de

tata. Când eram mai mică eu îi ascultam cu plăcere, dar având acest dor de a cânta, eu mă retrăgeam într-un ungeraş şi cântam singurică. Fratele meu Anatol era acordeonist, şi avea mai mulţi prieteni la Chişinău. Unul dintre prietenii săi cânta la Capela corală „**Doina**”. Venind la noi în oşpeţie şi auzind cum eu cântam, el i-a sugerat fratelui meu ideea că ar fi bine să încerc să cânt la dânsii în cor. Anual aici se făcea un concurs republican pentru suplinirea posturilor vacante. Am trecut concursul fără avea studii muzicale şi paradoxul era, că mulţi concurenţi ce au făcut studii la Conservator nu au fost primiţi. M-a „scăpat” vocea mea care avea un diapazon foarte larg (soprano/alt). Datorită activităţii mele prodigioase în Capela corală „**Doina**” (1966-1968), eu mi-am cizelat vocea şi am devenit puţin mai profesionistă. M-a ajutat foarte mult talentul meu şi profesorii buni, ca să mă integrez într-o perioadă atât de scurtă într-un colectiv profesionist.

- **În această perioadă romantică soarta v-a adus alături de Maria Drăgan. Aţi trăit în aceeaşi cameră la cămin, care era atitudinea ei faţă de ceea ce se întâmplă în jurul ei?**

În 1966 am cunoscut-o pe Maria, ea devenise solistă la „**Mugurel**”, iar eu la Capela corală „**Doina**”. Am cunoscut-o, trăind 6 fete în aceeaşi cameră la căminul Filarmonicii (actualmente clădirea Şcolii muzicale Nr.5). N-am stat mult cu ea în cămin, dar puţinele clipe petrecute alături de Maria mi-au lăsat o impresie frumoasă despre dânsa. Era o fată simplă de la ţară, ca şi mine, avea un păr şi ochi tare frumoşi, cu o privire inteligentă. Glumeată, îi plăcea să facă plăcinte, numai că nu lăsa ţigara din gură. Dacă nu ai tărie de caracter, oraşul te destrăbălează, asta a fost unicul neajuns al Mariei, n-a ținut piept modei timpului şi s-a apucat de fumat. Era prea credulă, credea că toţi care-i zâmbesc şi-i fac complimente sunt sinceri cu ea. Pe mine nu mă interesa intimitatea ei, cu cine s-a întâlnit sau de cine era îndrăgostită, mi-a plăcut foarte mult prezenţa ei scenică care puneă într-un con de umbră toate defectele ei mărunte. Toate costumele cu care ieşea Maria să cânte îi şedeau bine pe corp, accentuându-i frumuseţea. Avea o voce şi o prezenţă scenică formidabilă, pentru care multe colege o invidiau. Dar asta nu era doar nenorocirea **Mariei Drăgan**. Pe mulţi dintre noi şi astăzi cineva ne invidiază. Această invidie neagră din păcate, distruge foarte multe talente sensibile, care nu dispun de o imunitate scenică. Am fost şi eu pe timpuri invidiată

și acum mai aud unele suspiciuni ce se fac pe seama vârstei și vocii mele, dar am găsit în mine tăria de caracter ca să pot trece peste această barieră artificială. Dumnezeu ține cu mine și eu cred în el. Din păcate, **Maria Drăgan** nu a găsit un reper interior și nici din

Ca amintire Ninei de la Maria Drăgan

*„Când n-ai avea ce face
să te uiți la poza mea” 2-XI-1968*

afară nu s-a găsit nimeni s-o susțină moral. Nu a avut prieteni care să țină cu adevărat la ea, erau în jurul ei niște inși care s-au folosit de ea în scopuri meschine. Câteodată, oamenii care vor să-ți facă rău, îți află slăbiciunile și acolo lovesc cel mai tare. Maria era o fire romantică, visătoare. Mi-a aduc aminte cum într-o seară, Maria a intrat în cameră, având ceva pe suflet și nu putea să vorbească. Afară era o seară frumoasă de iarnă, cu niște fulgi mășcați de zăpadă care se așterneau lin pe asfalt. Ea m-a invitat să facem o plimbare pe strada Lenin (actualmente Ștefan cel

Mare). În această plimbare tacită, fără să scoată o vorbă, Maria și-a vărsat tot amarul din suflet acestor fulgi de zăpadă, mângâindu-se și alinându-și durerea ce o avea în frumusețea naturii. Acum după această plimbare, eu am înțeles că de fapt pe **Maria Drăgan** erau în stare s-o susțină numai acești fulgi de zăpadă, oamenii ce o înconjurau n-au fost în stare să o ajute.

- **Care a fost evoluția artistică ulterioară a carierei Dvoastre, cum a rezistat Nina Ermurache în fața intrigilor din culise și a devenit o cântăreață de muzică populară?**

În 1968, pe când se înființa Orchestra de muzică populară „**Folclor**” în cadrul Radioteleviziunii moldovenești, eu evoluam la Capela cora-

lă „**Doina**” cu unele partituri solo, unde interpretam și cântece populare moldovenesti. Aceste numere individuale erau incluse în partea a II-a a concertului, unde mă acompania la acordeon **Tudor Chiriac**. O doamnă ce lucra la Filarmonică, auzindu-mă cum eu cântam piese din folclorul nostru național, mi-a spus că a auzit la radio un anunț despre formarea unui Ansamblu de muzică populară, unde trebuiesc soliști. Eu de fire eram tare timidă, dar mi-am luat inima în dinți și m-am prezentat la Radioteleviziunea de stat, unde avea loc concursul. Dna **Garștea**, auzind despre intenția mea de a deveni interpretă de muzică populară, mi-a reproșat că nu am dovedit să vin de la țară, că de acum doresc să devin artistă. La concurs am interpretat piesele muzicale din reperoriul **Marii Tănase**: faimosul blestem „*Cine iubește și lasă*” și „*Pe vale țapo, pe vale*”. Unul din membrii juriului de atunci, dna **Fira Marcovna Curt**, ce lucra redactor muzical la radio, după audierea pieselor interpretate de mine a spus pe loc o frază, ce avea să-mi hotărască destinul ulterior: „*Fata asta trebuie să cânte aici. Din tot ce am ascultat ea este cea mai potrivită*”. Totodată, dl **Dumitru Blajinu** a fost mulțumit de vocea mea, luându-mă pe loc la el în orchestra „**Folclor**”. Atunci în primul rând era numit conducătorul artistic al colectivului, care era și dirijor, ulterior erau selectați ceilalți membri ai orchestrei. Astfel mi-am dedicat peste 15 de ani de activitate artistică Orchestrei de muzică populară „**Folclor**”, înregistrând mai multe piese muzicale în fonoteca radioului. Cântecele care mi-au făcut un nume pe scena muzicii populare, au fost: „*Măi cucule blestemat*”, „*Pădure, verde pădure*”, „*Tu Gheorghe te-ai însura*”, „*Vine o ploae înnourată*”, „*Balada lui Corbea*” etc. Însă, în 1984 în cadrul orchestrei „**Folclor**” a fost organizat un concurs special aranjat, motivul oficial veniculat era „*în legătură cu reducerea cadrelor*”. Odată cu mine au fost impuși să părăsească orchestra regretata interpretă de muzică populară **Angela Păduraru** și încă doi instrumentiști: acordeonistul **Ion Tălămbuță**, trompetistul **Gheorghe Selivestru**. Însă îndată după ce am am fost excluși forțat din colectiv, locurile noastre au fost pe loc suplinite. Păcatul și nenorocirea mea constau în faptul că iubeam peste măsură ca unele lucruri să fie aranjate frumos și eram în unele momente prea corectă, ceea ce unora nu le convenea, chiar și unor colegi de ai mei...

- **Și cum ați trecut peste acest moment dificil? Cum ați ieșit din depresia psihologică care a fost fatală mai multor artiști, inclusiv și Mariei Drăgan, după eliminarea ei forțată din „Mugurel”.**

După ce mi s-a închis forțat drumul în orchestră și am fost nevoită să părăsesc scena artistică, mi s-a făcut rău, nu înțelegeam ce se petrece cu mine, nu puteam să-mi vin în fire, îmi veneau în minte mai multe gânduri negre și urâte de tot. Dar deoarece aveam un copil ce trebuia educat și crescut, am hotărât să-mi continui viața mai departe, gândindu-mă în adâncul sufletului că dreptatea va triumfa și peste o perioadă anumită mă voi reîntoarce în orchestră. Imediat, după ce am pierdut lucrul, nu știam de ce să mă apuc. Dar într-un fel nu doream să plec definitiv de la radio, așa că m-am aranjat la fonoteca radioului. Veneam la serviciu în toată ziua, și-mi vedeam colegii cu care am lucrat 15 ani de zile cum se ridică pe scări în studiou să facă înregistrări, la repetiții. Iar eu eram nevoită să înghit colbul în fonotecă, îngrijind cu atenție ca înregistrările lor solicitate de ascultători să răsunе mai departe în toate colțurile republicii. Însă vocea mea se auzea din ce în ce mai puțin. În 1987, scriitorul **Efim Tarlapan** a ridicat problema într-un ziar, pe unde s-ar fi pierdut vocea **Ninei Ermurache**, și atunci o perioadă foarte scurtă am fost readusă pe posturile tele-audio. Abia în 1992, după mai multe pelegrinări lungi a avut loc reîntoarcerea mea în Orchestra „**Folclor**”. De la fonotecă am plecat după ce am văzut cum colbul de acolo îmi afectează vocea. Mai întâi m-am reîntors în colectivul cu care mi-am lansat cariera artistică – Capela corală „**Doina**”, unde dna **V. Garștea** m-a primit cu brațele deschise, necătând la unele supărări... Îți mulțumesc din toată inima pentru faptul că într-o clipă de grea cumpănă pentru mine, ea m-a readus în scenă și mi-a insuflat încrederea. Însă în cor eu am simțit că-mi pierd individualitatea vocii și am hotărât să plec din nou, căutând unde ași putea evolua în calitate de solistă. S-au găsit oameni care m-au ajutat să mă mențin în formă și la fel de mulți au fost și cei care au stat alături de mine. Datorită lor și credinței mele în cel de Sus s-a produs reîntoarcerea mea în Orchestra „**Folclor**”, unde eu activez din 1992 până în prezent. Însă, pare straniu decizia primită de autorități, într-o manieră oarecum dubioasă, pe ascuns, de a transfera Orchestra „**Folclor**” de la Radioteleviziune în cadrul Filarmonicii Naționale „**S. Lunchevici**”. Îmi pare rău, am fost într-un fel stresați de această strămutare neargumentată, dar cu încetul ne

revenim și ne continuăm activitatea. Problema este că această orchestra a fost formată în 1968 cu scopul de a completa fonoteca radioului cu înregistrări interpretate într-un stil profesionist a capodoperelor muzicale inedite păstrate în folclorul nostru național. Datorită Orchestrei „**Folclor**” cele mai frumoase melodii ale neamului nostru au fost auzite de toată țara. De asta îmi pare rău acum, că am pierdut posibilitatea de a face înregistrări profesioniste, spre deosebire de alții cu bani mulți câștigați aiurea, și cu voce... A cui a fost ideea asta de a ne strămuta rămâne o taină.

- **Din ce cauză vocile Ninei Ermurache, Angelei Păduraru, Mariei Drăgan și a Anastasiei Istrate nu sunt auzite acum?**

Îmi pun și mie această întrebare nu o singură dată. Sunt mai multe răspunsuri, dar în același timp este unul care nimeni nu vrea să-l spună. Pe lângă neglijență, trufie, indeferență și reavoință este o invidie neînțeleasă a unor persoane față de noi. Ea a fost tot timpul lângă noi și continuă să persiste până acum. Totdeauna s-a spus despre mine că eu cânt trist, dar ce să fac, Dumnezeu mi-a dat o voce lirică, care își are frumusețea ei prezentă în sensibilitatea sufletului. Cineva o dată mi-a spus că dacă are să interpretez cântece mai vesele, voi avea un succes enorm. Însă repertoriul meu, în cadrul Orchestrei „**Folclor**” era format din cântecele țăranilor noștri, culese de **Andrei Tamazlăcaru** și **Sergiu Ciuhrii** prin satele Republicii Moldova. Neavând o tehnică audio performantă, lipsiți de conectare la radiou și fără casetofoane, aceste cântece populare se nășteau ca o floare vie la sate și nu într-un mod artificial în studiourile muzicale din oraș. Cântecele se transmitea dintr-un sat în altul, piesele auzite la nunți, petreceri și cumetrii se înregistrau treptat în memoria poporului. Aceste cântece ieșeau din inimă, tot ce era creat artificial se uita pe loc și numai frumosul dăinuie în timp. Poporul este cel mai mare creator și judecător, numai el este în stare să aprecieze profesionalismul unui cântăreț. Cântecele populare a anilor 1960-1970 se interpretau într-un mod original, **Dumitru Blajinu**, conducătorul Orchestrei „**Folclor**”, ne-a format pe fiecare individual cu un stil specific de interpretare. După ce **A. Tamazlăcaru** și **S. Ciuhrii** se întorceau din expedițiile etnofolclorice cu desaga plină de cântece înregistrate la casete audio, noi le preluam de la ei și le prelucram. Atunci noi toți care cântam o făceam din entuziasm, eram tineri și între noi se năștea o colaborare tare frumoasă, uneori noi chiar ne consultam

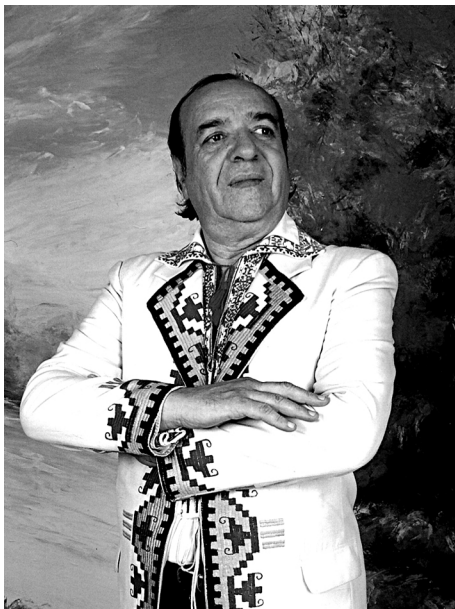
unul cu altul. Fiecare îți dorea binele, piesele noi le selectam fără nici o sfadă, ba chiar ne propuneam unul la altul cântece pe potrivă vocii noastre. Datorită Orchestrei „**Folclor**”, folclorul nostru basarabean a prins a înflori, s-a înviorat muzica populară. Până atunci cântecele populare erau expuse mai multor experimente artificiale impuse de autoritățile sovietice. Totodată, datorită Ansamblului „**Mugurel**” și interpretei **Maria Drăgan**, folclorul românesc a revenit la el acasă. Însă acum, tot ce se cântă, se cântă pe bani și câștigă mai mult cel ce este mai obraznic sau are mai mulți bani. De talent nici nu merge vorba. Este un paradox al vieții, cei care au bani, se fac peste noapte cântăreți, însă alții, posedând o voce fenomenală, nu dispun măcar de un CD, spre deosebire de cei apăruiți recent care dispun deja de trei CD-uri. Ba mai mult, ei chiar se laudă în gura mare că câștigând bani peste hotare, ei revin acasă cântăreți „vestiți”. Dar cel mai rău stăm acum la capitolul creație. Bani pentru expediții etnofolclorice nu se mai dau și nimeni nu mai are energia și entuziasmul dlui **A. Tamazlăcaru** de a culege piese noi din satele noastre. Astăzi dacă cineva aude o „sârbă”, peste noapte o transformă în „horă”, cel ce aude „hora” o transformă în „sârbă”, iar pentru că să încurce cu totul ascultătorii altcineva o face „bătută”. Din unele cântece de succes se schimbă textul sau cuvintele se mută cu locul, strofa de sus vine în jos și invers, melodia rămâne aceeași dar denumirea piesei este alta. Astfel se face o cacofonie periculoasă și urâtă din folclorul nostru național. Multe piese care se interpretează acuma, se cântă la chefuri și textele lor se adresează doleanților consumatorice a publicului lipsit de cultura muzicală. Cântecele pe care eu le-am cântat cândva, stau și se colbăiesc în fonotecă, însă acum apar pe zi ce trece multe plagieri pe seama lor. De aceea și nu se aud vocile noastre acuma, ca nu cumva să iasă la iveală plagiatorii, cei cu bani mulți dar cu talent pierdut în consumație.

- **Așadar vă considerați o cântăreață profesionistă, pe care o doare inima pentru creația noastră populară. Cum vedeți mai departe viitorul carierei Dstră în asemenea condiții defavorizate?** Mă doare de tot ceea ce se întâmplă în muzica noastră populară și estrada națională. Nu mă simt eu o pasăre măiastră, dar nici cea mai rea cântăreață nu sunt. De ce fiind încă în viață și având posibilitatea de a cânta, sunt ignorată, părăsită și uitată de toți. Parcă aș fi murit. Aș vrea să mă bucur de scenă și spectatori, de vorbe bune, acum când sunt în viață. Nu doresc să mi se aducă omagii după ce

voi trece în neființă. Atunci mortul nu mai are nevoie de cuvinte frumoase. După înmormântare și neprietenii tăi îți devin brusc prieteni. Urmăresc deseori aceste scene de jale la moartea colegilor mei și mă înfior. Mulți interpreți, care posedau o voce care ar fi putut să mai bucure ascultătorii, au decăzut moral din cauza acestei ignoranțe mortale, care te duce în mormânt cu zile. Îmi aduc aminte cu durere în suflet de **Angela Păduraru**, aflată în spital, trăindu-și ultimele clipe din viață, ea mi-a spus cu jale : *„Nu-mi pare rău că mor, dar se duce în mormânt odată cu mine așa o voce frumoasă care ar mai fi putut să cânte...”* Chiar și **Maria Drăgan** a fost o stea care a strălucit atât de scurt pe scena noastră națională, a murit de dor și de jalea cântecului ei uitat.

- **Vă mulțumesc dna Nina pentru aceste cuvinte amare ieșite din suflet, dar cu toată durerea ce ați acumulat-o până acum într-un mod nedreptățit, vă doresc multă sănătate și vă felicit cu sărbătoarea națională a neamului nostru. Totuși, necătând la realitatea neplăcută ce ne înconjoară acum, unele lucruri nu se uită și se păstrează în memoria poporului.**

Ion DUMINIUCA // Chișinău, 1 decembrie 2006

Vasile MARIN:
**„Unui artist adevărat profesionist,
trebuie să-i fie interzis să cânte la restaurant”**

- Dl Vasile Marin, la începutul interviului ași dori să aflu câteva repere biografice memorabile din copilăria Dvoastră. De unde sunteți de baștină și cine au fost părinții Dvoastră?

M-am născut la 19 octombrie 1942 în satul Vorniceni, r-nul Strășeni. Pe tatăl meu eu nu-l țin minte fiindcă în 1944, el a fost împușcat de nemți. Atunci cineva l-a pârât că el ducea mâncarea la partizani, dizlocați în pădurea de lângă noi. El a fost urcat în mașină și dus la Strășeni împreună cu alți săteni de-ai noștri, care la fel erau suspecți de ceva. Acolo nemții i-au pus să-și sape groapele singuri, după aceasta ei au fost împușcați cu fața în jos. Abia după ce au sosit aici rușii și ne-au eliberat, mama s-a dus la Strășeni și după ce ei au fost dezgropați, ea l-a cunoscut pe tata după haine. Toți sătenii împreună cu tata au fost reînținuți la cimitirul nostru din Vorniceni. Mama mea, Ecaterina, era o femeie frumoasă și harnică. Ea lucra în brigada de legumicultori unde l-a cunoscut pe viitorul ei soț, **Vasile Gușanu**, care era brigadir. Și de fapt el mi-a devenit tată, de care mă leagă

numai amintiri plăcute. În copilărie mie îmi plăcea tare mult să mă duc cu hăitul și colinda. Ne grămădeam mai mulți băiețași în ceată, ca cei mai mari să nu ne bată și să ne ia covrigii și mergeam prin tot satul cu steaua de Sf. Crăciun (7 ianuarie) și cu plugușorul de Sf. Vasile (14 ianuarie). Totodată, sărbătoream împreună cu colegii mei de școală Anul Nou, unde participam activ la diferite manifestări artistice. Anume în cadrul acestor matinee și serate de la școală diriginta mea, **Florea Nina Dmitrievna**, a zărit la mine un sâmbure de talent și mi-a recomandat după absolvirea a 7 clase să plec la Chișinău, la Școala de muzică „**Ștefan Neaga**”. Deoarece eram aproape încă copil, aveam 14 ani, acolo m-au primit în secția coreografică, la specialitatea artist de balet. Ceilalți, muzicanții și solist-vocaliștii trebuiau să aibă neapărat, stagiul de muncă ori 10 clase terminate. Aici am învățat 5 ani (1956-1961), după care am primit diplomă roșie, eram un elev sânguinos. Această străduință nu a fost în zadar, deoarece după absolvirea școlii coreografice am fost repartizat la Teatrul de Operă și Balet „**A.S. Pușchin**”, unde am lucrat în calitate de solist de balet până în 1966. În 1967 din propria mea voință am fost transferat de către Ministerul Culturii la Filarmonica de Stat, unde m-am angajat ca solist-vocalist la Ansamblului „**Mugurel**”.

- **Lămuriți-mi vă rog, cum a fost posibil transformarea unui baletist într-un solist-vocalist, interpret de muzică populară, și cum ați trecut de la clasicism la slujitor al folclorului național?**

În perioada când eu lucram la Teatrul de Operă și Balet „**A.S. Pușchin**” s-a format o echipă mobilă compusă din soliști de balet și soliști-vocaliști, care concertau în toate satele Republicii Moldova, acolo unde erau Case de Cultură. Într-un fel noi aveam misiunea de a ridica nivelul culturii clasice în mase. În cadrul acestor concerte eu interpretam dansul spaniol din „*Lacul lebedelor*” și împreună cu colegii mei **Galina Cernova**, **Claudia Osadceaia**, **Boris Eifman**, **Boris Vișnievski** și **Alexandru Ivanov** dansam „*Brâulețul*”. După repetițiile ce le făceam înainte de a pleca în turnee, eu rămâneam în sala de balet și mă așezam la pian să cânt melodiile mele preferate auzite pe discuri românești, interpretate de **Maria Lătărețu**, **Constantin Eftimiu**, **Dona Dumitriu-Sinică**. Cel puțin încercam să-i imit pe acești interpreți de muzică lăutărească. Într-o bună zi, directorul teatrului **Alexandru Fedco** trecea pe lângă sala de balet și mi-a auzit vocea. După ce a ascultat cu atenție, pe furiș, tot repertoriul

meu, m-a inclus în programul concertelor în calitate de solist-vocalist. Astfel, în prima despărțitură a concertelor eu dansam, iar în partea a doua eu încheiam programul artistic în calitate de solist-vocalist. Eu eram cel mai tânăr dintre colegii mei vocaliști și interpretam cântece populare din folclorul nostru național, iar ceilalți soliști **Maria Bieșu**, **Ludmila Erofeeva**, **Fiodor Cutminov**, **Dumitru Paraniuc**, **Tamara Alioșina** interpretau cântece și arii din operă. Deseori, eu evoluam ca personajul principal de filmul artistic „*Omul-orchestră*”, interpretând cântecele cu acompaniere proprie la acordeon. Peste câțiva ani, **Alexandru Fedco** a devenit directorul Filarmonicii de Stat. La inițiativa lui și a dlui **Gleb Ceaicovshii**, în cadrul Filarmonicii în 1966 a fost format Ansamblul de muzică populară „**Mugurel**”, unde am fost invitat și eu, împreună cu interpretele **Anastasia Istrate** și **Maria Drăgan**. După câțiva ani în colectivul nostru au fost invitați și **Ion Bass** cu **Valenjtina Cojocar**.

- Care erau relațiile de lucru în colectiv? Există mai multe păreri, care susțin ideia precum că relațiile tensionate din „**Mugurel**” au contribuit în mare parte la decăderea psihologică a Mariei Drăgan. Cum vă împăcați Dstră personal cu Maria Drăgan?

Relațiile mele cu **Maria Drăgan** se pot vedea în imaginea pe care o păstrez și acuma, amintindu-mi cu mare plăcere de activitatea noastră pe tărâmul muzical. Relațiile de lucru în „**Mugurel**” erau foarte bune. Eram un colectiv invidiat, care avea un succes enorm în rândul

publicului autohton. Până la noi, nimeni nu a practicat așa gen de activitate. Cântecul popular era auzit numai la radiou și privit tare rar la televizor (de cei care îl aveau). Ansamblul „**Fluieraș**” și „**Joc**” plecau mai mult în turnee peste hotarele țării, în sate ei nu ajungeau, deoarece erau colective mari și lor nu le era „rentabil” să concerteze prin sate. De aceea, noi am devenit primul colectiv artistic care a ajuns direct la inima spectatorilor moldoveni, ne deplasam în fiecare colțișor al republicii noastre. Eram invitați de președinții de colhozuri la adunările anuale de dare de seamă, de atâtea concerte noi obo-seam, ne rugam conducerii Filarmonicii să ne dea un răgaz. Dar ei ne reproșau prin faptul că nu pot să ne ajute cu nimic, suntem întrebați peste măsură și este imposibil să-i refuze pe cineva. Cel mai bine eu mă înțelegeam cu **Ion Bass**. El era cel mai mare dintre noi și ca vârstă și ca expiriență de muncă acumulată. Deseori el se stăruia să ne îndrumeze prin diferite sfaturi despre comportamentul unui artist pe scenă și după culise, ceea ce unora nu le era pe plac. Repertoriul lui **Ion Bass** era format din cântece populare găgăuze, bulgărești, sârbești și moldovenești, iar eu cântam piese lăutărești: „*Am auzit o copilă plângând*”, „*Coboară, mândră, coboară*”, „*Într-o joi de dimineață*”, precum și cântece populare moldovenești: „*Frunză verde liliac*”, „*Of dor, of mor*”, „*Ană, Ană și Marie*”, „*Strugurașule*” etc. Aranjamentul muzical al pieselor mele era realizat **Dumitru Blajinu** și **Vasile Crăciun**.

- **Totuși, care a fost cauza că noi am pierdut un asemenea talent unic al folclorului nostru? De ce numai Maria Drăgan a suferit cel mai mult drama despărțirii de colectiv, într-un moment de ascensiune artistică?**

Personal eu am avut relații bune cu **Maria Drăgan**, ca și cu ceilalți membri ai colectivului nostru. Era o invidie albă între noi, dar nu ne-am certat nici o dată pe subiectul cine este mai bun dintre noi. Ansamblul „**Mugurel**” a fost desființat din pricina conducătorilor săi, în orice caz nu din pricina soliștilor. Peștele se strică de la cap. Ansamblul „**Mugurel**” a existat aproape 8 ani (1966-1974) la Filarmonică, timp în care s-au schimbat trei conducători artistici, iar „**Mugurel**”-ul de acum, de la Palatul Național, își desfășoară activitatea de mai bine de 20 de ani (1987-2007), având în fruntea sa un singur conducător artistic – **Ion Dascăl** – unul și bun. Tragedia **Mariei Drăgan** constă în faptul că ea a fost mai mult devotată scenei și nu a dorit să

se căsătorească. Avea foarte mulți admiratori, unii dintre ei aveau chiar intenții serioase, dar ea a vrut să facă carieră artistică fără nici o piedică din afară. Nu a dorit ca cineva să o încurce în realizarea visului său. Ea a dorit să-și împartă fericirea împreună cu spectatorii săi în scenă, pe dânsa nu o interesau grijile casnice, de aceea ultimele clipe din viață ea și-a petrecut într-o casă „râschită”. După ce s-a desființat „**Mugurel**”-ul, ea a plecat să cânte la reastaurantul „**Beciul Vechi**”, din sectorul Botanica. Însă eu cred că pentru un artist profesionist îi este contraindicat să cânte la restoran. Atitudinea publicului de acolo strică tare mult artiștii, mai ales la compartimentul psihologic. Un artist adevărat, mai ales solist-vocalist, nu trebuie să cânte la restaurant, fumul de acolo îi afectează enorm vocea. În genere, publicul din cârciume nu se compară cu cel din sălile de concert, unde el vine ca la o sărbătoare și nu ca să se îmbete. Pe urmă, **Valeriu Negruță** a depus un mare efort s-o readucă în scenă, angajând-o la Orchestra „**Ciocârlia**” de la Palatul Sindicatelor, dar și aici ea nu evoluat mult timp, de acum nimeni nu o mai recunoștea pe **Maria Drăgan**. În fiecare seară, în cămăruța ei obținută cu mare greu în căminul Filarmonicii, se adunau mulți prieteni de pahar, terminând petrecerile cu multă gălăgie. Vecinii s-au adresat la miliție și astfel, **Maria Drăgan**, a fost alungată din cămin, la ușă i s-a pus sigiliu. În asemenea condiții, neavând unde trăi, ea a fost nevoită să plece acasă, în satul ei de baștină, revenind acolo de unde s-a pornit. Pe lângă toate aceste probleme ea era și bolnavă de tuberculoză.

- **Când ați aflat de moartea Mariei Drăgan? Și de ce colegii ei, cu care ea a lucrat mai mulți ani împreună și s-a împăcat cu dânsii, inclusiv și cu Dstră, nu au venit s-o petrecă în ultimul drum?**

Eu am aflat mult mai târziu că ea a murit. La televizor și la radiou nu s-a anunțat că a murit o asemenea cântăreață vestită. Eu personal am aflat că ea a murit de la **Ion Bass**. Odată ne-am întâlnit în stradă și el mi-a spus: „*Uite, măi Vasile, a murit Maria Drăgan*”. Și atunci ne-am amintit cum de mai multe ori **Ion Bass** o dojenea pe dânsa, făcându-i mereu observație ca ea să lase țigara din gură și paharul din mână. Însă Maria se supăra pe dânsul și se închidea întrânsa, procedând invers în detrimentul său propriu. Tot timpul când cineva o învăța de bine ea o lua în nume de rău. Nu-i plăcea de loc când cineva îi făcea observație. Dl **Ion Bass** fiind cu vreo 10-15 ani mai în vârstă ca noi, ne învăța numai de bine, însă puțini dintre noi îi ascultau sfa-

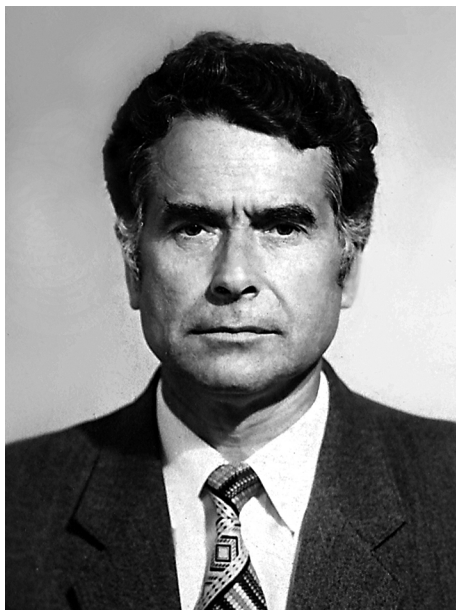
turile, din păcate, ba chiar unii îl vorbesc și acum de rău. În luna aprilie, 2006 la baștina lui **Ion Bass**, în satul Chirsova, r-nul Comrat, eu cu colegii mei **Timofei Tregubenco**, **Timofei Rusu**, **Andrei Bivol**, **Lidia Pârău** și **Larisa Ungureanu** am organizat un concert de pomenire, la un an de la moartea sa. La fel și la Bălăurești, anul acesta, pe 20 septembrie, tot cu aceiași colegi, împreună cu **Anastasia Istrate**, **Marin Ganciu** și formația „**Zbânț**”, am organizat un concert în memoria **Mariei Drăgan**, la 20 de ani de trecere a sa în lumea celor drepti.

- **Care a fost evoluția ulterioară a carierei Dstră, după desființarea „Mugurel”-ului și cu ce vă ocupați în prezent?**

După ce am plecat de la „**Mugurel**”, eu am fost invitat ca solist-vocalist în Orchestra „**Ciocârlia**”, condusă de **Valeriu Negruță**. Am concertat la Palatul Sindicatelor din sectorul Râșcani vreo 4 ani de zile, având tirneie în România, Belgia, Marea Britanie etc. După asta eu am fost angajat din nou la Filarmonică, fiind invitat de **S. Lunchevici** în Orchestra „**Fluieraș**”, condusă de el, unde am evoluat în calitate de solist-vocalist din 1979 până în 1987, când am fost pensionat. Acuma eu sunt liber profesionist și colaborez cu diferite orchestre, lucrez mai intens decât când eram angajat. Dacă nu ași lucra pot să mor de foame și de jale. Cu pensia de 400 lei cine poate supraviețui aici? Dar păcat ar fi să mă plâng, nu sunt uitat, sănătate să fie. În 1994 am primit de la Președintele republicii **Mircea Snegur** – Medalia „**Meritul Civic**”, iar în 1999 președintele **Petru Lucinschi** m-a decorat cu Ordinul republicii – „**Gloria Muncii**”. În 2002, Consiliul local din satul meu de baștină Vorniceni mi-a făcut o surpriză plăcută, în legătură cu jubileul de 60 de ani de la nașterea mea, strada unde eu m-am născut și am copilărit a fost numită – strada **Vasile Marin**.

- **Vă mulțumesc că ați acceptat și ați binevoit să vă expuneți pe acest subiect și sperăm că și în anul care vine, cineva își va aminti și de aniversarea Mariei Drăgan, în legătură cu 60 ani de la nașterea sa.**

Ion DUMINICA // Chișinău, 7 decembrie 2006

Mihai MURZAC:

**“Un popor dispare atinci
când își pierde tradițiile strămoșești, inclusiv folclorul”**

- Dle Mihai Murzac ași dori să începem conversația noastră despre amintirile legate de copilăria Dvoastră, despre clipile de neuitat ce le-ați petrecut la baștină, cine au fost părinții Dvoastră etc.

Sunt de baștină din satul Rădulenii Vechi, r-nul Florești. M-am născut în 1936 într-o familie de țărani a lui **Vasile Murzac** și **Feodora Grosu**. Tatăl meu era un meșter iscusit, se pricepea la orice lucru pe care apuca să-l facă. Înainte de a se începe cel de-al doilea război mondial, el a fost chemat la concentrare în armata română. Pentru a scăpa de război, el a fugit cu câțiva prieteni acasă, în Basarabia, dar aici a dat peste ruși, care l-au înrolat în armata sovietică. Din 5 frați care au participat la război s-au întors acasă numai 2, restul, inclusiv și tatăl meu au murit pe front. Așa că fiind cel mai mare „bărbat” în familie (mai aveam un frate mai mic și o soră mai mare), trebuia să port grija gospodăriei. Având 10 ani, de cu zori înjugam boii și mă porneam la lucru, acolo în câmp așteptam pe cineva să mă ajute să

dau borona jos, iar seara după ce terminam lucru, mă rugam la alți săteni care se întorceau acasă să o ridice în car. Am dus o copilărie grea, peste satul nostru ca și în toată Basarabia s-au abătut mai multe nenorociri în acea perioadă: războiul, foametea organizată de autoritățile sovietice, deportările și colectivizarea forțată. Totuși, datorită unirii și tăriei de caracter a sătenilor mei am rezistat și am înfruntat aceste năpaste, trecând peste ele. Țin minte cum în noaptea cea de pomină când au fost scoși oamenii forțat din case luând drumul Siberiei, s-a adunat tot satul să-i petreacă. Rădulenii nu au permis măcar o zi comuniștilor să închidă biserica din sat. Cu toată insistența primului secretar **I. Bodiul**, care îl dojenea în fiecare zi pe **P. Lucinschi** (tot din Rădulenii Vechi), sătenii au ripostat și au păstrat biserica din sat. Mama era foarte credincioasă, când m-au primit în comsomol n-a vorbit cu mine mult timp, m-a numit „necurat”. Necătând la toate aceste probleme, am avut parte și de clipe frumoase în copilărie. Nunțile care se făceau la noi în sat erau spectacole adevărate, lumea venea la ele ca la sărbătoare. În cadrul acestor spectacole de zile mari se respectau toate tradițiile păstrate de la strămoșii noștri. În satul vecin, Vădeni, era un lăutar Pavel, când cânta la nunți din trombonul său cu clape, îl admira toată lumea. De fapt, acum îmi dau seama că aceea nu era altceva decât un concert solo la un instrument neobișnuit. Poate această dragoste de muzică a sătenilor mei, m-a făcut să iau decizia de a pleca să-mi fac studiile la Școala de Iluminare Culturală „**Elena Sârbu**” din or. Soroca. După absolvirea școlii am fost repartizat la lucru în calitate de director al Casei raionale de Cultură din Bravicea (pe atunci centrul raional), iar mai apoi am fost directorul Casei de Cultură din satul Căinari cu centrul la Taraclia. De acolo am plecat la armată.

- **Fiind de origine razeșească care posedă un caracter principal și nu se împacă cu dictatura, cum a fost posibilă o asemenea avansare în cariera Dstră ulterioară?**

Nu cred că tare am avansat în viață, dar totuși străduința și responsabilitatea, m-a ajutat să rezolv multe probleme din sfera culturii pe atunci. După ce am revenit din armată am fost numit șeful Direcției raionale de Cultură din Lazovsc (act. Sângerei). Fiind în acest post am absolvit Universitatea de Stat, Facultatea de Litere și Istorie (secția fără frecvență). Multe lăcașe culturale din raion, s-au construit în perioada când am deținut această funcție. Nu plecam din satul res-

pectiv, până ce nu se finisa construcția edificiului cultural. Atunci am descoperit și multe talente muzicale ce ulterior au devenit mândria neamului nostru: frații **Dumitru, Vasile și Pavel Goia**, dirijori vestiți, **Mihai Dolgan** viitorul conducător al Ansamblului „**Noroc**”, iar pe **Nicolae Glib** din Pepeni, tatăl nu vroia să-l lase nici în ruptul capului la studii, spunea că el trebuie să se ocupe de gospodărie. Am insistat și am obținut un mare talent pentru folclorul nostru. În subordinea Direcției raionale de Cultură erau Bibliotecile, Căminele Culturale și Cinematografia. Cel mai greu în acea perioadă era să obținem planul la deservirea populației cu filme. Pe atunci, la sfârșitul anilor '50 procesul de electrificare prin sate se afla abia la început, multe localități încă nu erau conectate la rețeaua de curent electric. Când plecau mecanicii de cinema să arate filme ei conectau aparatele sale la motorul electric autonom ce se afla în automobil. Atunci, mi-a venit ideea de a demonstra contra plată filme la nunți. Mecanicii de cinema negociau cu socrii și nănașii să le furnizeze curent electric și totodată, să demonstreze filme documentare de scurt metraj: „**Tamara Ciobanu**”, „**Livezile Moldovei**”, „**Ansamblul Joc**” ș.a. Asta era posibil datorită faptului că mesenii erau invitați la nuntă pe la ora 18.00-19.00, iar masa mare era servită mai târziu, pe la ora 23.00. Succesul acestei acțiuni dintre cultură și progres a devenit unul neașteptat. Mecanicii nu erau bucuroși de atâtea solicitări. Într-o bună zi s-a adresat secretarul de partid dintr-un colhoz să deservim cu lumină și filme o nuntă comsomolistă la care dlui era chiar nun mare. Mecanicul a refuzat categoric fără a spune motivul. Atunci am insistat eu personal.. El a căzut de acord, dar m-a preîntâmpinat că voi avea mari neplăceri. A instalat aparatura, a demonstrat câteva filme și a dispărut...împreună cu mireasa. L-am căutat o săptămână, după care el singur m-a telefonat și mi-a spus că mireasa era logodnica lui, se iubeau la nebunie, dar au fost certați și acum s-au împăcat. Cu toate instanțele funcționarilor l-am apărât pe băiat, pentru că nimeni nu are dreptul să distrugă o dragoste adevărată.

- **Și cât v-a costat această dreptate, ați mers la avansare sau...?**

După Sângerei, am fost numit în calitate de director la Școala de Iluminare Culturală „**Elena Sârbu**” din Soroca. Așa am devenit director la școala unde am învățat cândva, fără a avea o experiență pedagogică. Țin minte că am fost prezentat colectivului didactic de către Ministrul Culturii **Petrea Darienco** și prim-secretarul de partid

din Soroca. Am venit la lucru la sfârșitul anului de studii, în timpul sesiunii de vară. Atunci am văzut realitatea sinistă ce a fost implantată forțat și dirijată de „sus” în sfera culturii noastre naționale. Făcând turul școlii împreună cu șeful de studii am văzut 7 orchestre de instrumente populare rusești (baiane, bălălăici, domre) și nici una din instrumente populare moldovenești. Așa era realitatea sovietică, se implanta o cultură străină poporului nostru, în speranța asimilării sale într-o nouă națiune – „popor sovietic”. Căci rușii își dădeau bine seama de faptul că un popor dispare atunci când îi sunt tăiate propriile sale rădăcini din folclor, păstrate în memoria neamului. Cu toate că am stârnit mai multe nedumeriri și piedici din partea conducerii de atunci, am introdus în școală o specialitate nouă – solist-instrumentist pentru orchestre populare moldovenești: vioară, țambal, acordeon, nai etc., dintre care unul era de bază și altul suplimentar. Școala din Soroca a fost prima care a introdus specialitatea – dirijor de orchestre populare, abia peste 5 ani, această specialitate a fost inclusă și în școlile muzicale din Chișinău. De asemenea, am considerat că este mai bine pentru abiturienți să fie acceptați la studii după 8 clase și nu după 10 cum se făcea până atunci. Voi numi doar câțiva absolvenți, care au devenit mari personalități în cultura noastră: **Nicolae Botgros** – dirijorul și instrumentistul Orchestrei de muzică populară „**Lăutarii**”, **Gheorghe Șevcișin** – dirijorul orchestrei Ansamblului Academic de dansuri populare „**Joc**”, **Boris Rudenco** – instrumentist naist în Orchestra „**Lăutarii**”. De fapt această primă generație de virtuozii a trecut un concurs drastic de admitere la studii, fiind câte 17 copii pe un loc. Vara în curte era o aglomerație enormă de părinți și copii, deaceia o rugam pe dna **Eugenia Ostapciuc**, pe atunci șefa Direcției orașenești de Alimentare Publică, să ne aprovizioneze cu hrană mai ieftină, ca să nu cheltuie copiii mulți bani pentru mâncare, bani pe care de fapt, majoritatea nici nu-i aveau. Era o perioadă frumoasă și romantică. Țin minte cum în parcul public, viitorii dirijori și orchestraanți, din motivul lipsei unor săli de clasă amenajate, își susțineau în aer liber sesiunea de vară sau examenele de absolvire. Oamenii se retrăgeau pe furiș de la lucru, mulți chiar își luau un buletin de boală formal, ca timp de o săptămână să asiste la aceste examene și chiar formau un juriu public care participa alături de profesori la punerea notelor pentru studenții examinați. Primeam o mulțime de reclamații din partea comitetului raional de partid care ne învinuiau de scăderea

productivității și disciplinei de lucru în colectivele muncitorești. Eu le răspundeam: „*De ce cinematograful poate demonstra filme, începând cu ora 9 dimineața, iar noi nu avem dreptul să cântăm în parc?*”. În 1971 am fost ales secretarul comitetului raional de partid din Soroca, unde am primit în subordinea mea rezolvarea diferitor probleme din domeniul social. Era un lucru de rutină de care nu prea am ce să-mi amintesc. Am realizat împreună cu Direcția Arhitectură și Urbanistică un proiect nou pentru a construi Școala de Iluminare Culturală din Soroca, dar mi l-au „furat” cei de la Chișinău, folosind acel proiect pentru Colegiul muzical „**Ștefan Neaga**”. Nu-mi pare rău, și acolo trebuia construită o școală muzicală, dar e păcat că școala din Soroca a rămas într-un edificiu vechi, cred că ea merită o clădire nouă, cu săli de muzică renovate.

- **Dar cum ați ajuns la Filarmonică?**

Acesta a fost un caz interesant. În 1973 am fost invitat de două ori la comitetul central al Partidului Comunist din Moldova, cu scopul de a fi numit în funcția de director al Filarmonicii de Stat. Eu am refuzat categoric să accept această funcție, știind ce greutăți mă așteaptă. A treia oară m-a invitat personal – **Ivan Ivanovici Bodiul** și mi-a comunicat că eu sunt numit director. Eu ca de obicei am refuzat, însă el mi-a lămurit că în acest cabinet nu se refuză niciodată și că peste jumătate de oră voi fi prezentat colectivului Filarmonicii. Așa am devenit unul din cei mai longevivi directori ai Filarmonicii, fiind în această funcție mai mult de 15 ani (1973-1988). Primul lucru ce am făcut atunci am luat toate ordinele ce s-au adoptat până a fi numit eu în funcție (Filarmonica de Stat a fost înființată din 1944) și le-am studiat cu atenție. Multe din aceste ordine dezvăluiau tragizmul acelor timpuri, soarta unui om era hotărâtă într-un mod volitiv, pentru întârziere de 5 minute la serviciu sau alte încălcări de disciplină, artiștii erau aspru pedepsiți și chiar condamnați la muncă silnică în Siberia. Cu toate că trăiam de acum alte timpuri, eco-ul lor mai persista în sufletele oamenilor, frica era generatorul disciplinei. Peste tot Filarmonica clasică include în componența sa Orchestre simfonice, de cameră, Capelă corală, ansambluri instrumentale (trio, quartet, quintet), soliști-instrumentiști și vocali, repertoriul cărora constituie muzica clasică. În Uniunea Sovietică, astfel de filarmonici clasice erau doar în două orașe: Moscova și Leningrad, în celelalte orașe și capitale ale republicilor unionale filarmonicile includeau majoritatea

genurilor de artă muzicală, inclusiv și teatre. Filarmonica moldovenească cuprindea: Orchestra simfonică, Capela academică corală „**Doina**”, soliști instrumentiști și vocaliști, lectori-muzicologi; Orchestrele de muzică populară „**Fluieraș**”, „**Mugurel**” și „**Lăutarii**”, Ansamblul Academic de dansuri populare „**Joc**”, Orchestra „**Rapsodia**”; Colective de estradă – „**Bucuria**”, „**Noroc**”, „**Contemporanul**”, „**Orizont**”, „**Legenda**”; Teatrul unui actor (**Dumitru Fusu**), Teatrul poetic (**Andrei Vartic**), Teatrul satiric (**Sandu Grecu**) ș.a. La fel în componența Filarmonicii erau **Sala cu Orgă** și Palatul „**Octombrie**” (act. **Național**). În tot acest amalgam de genuri de muzică diferite, în fiecare zi eram nevoit să aplanez diferite probleme. O problemă stringentă era lipsa strunelor pentru viori. De fapt, în fiecare an primeam câte 6-7 seturi de strune calitative, care nu ajungeau măcar pentru o orchestră. Atunci l-am invitat pe locțiitorul meu, dl **Petru Malamud**, responsabil de partea gospodărească. Știindu-l de un om descurcăreț, o persoană care poate să rezolve orice problemă, l-am rugat să se deplaseze la Moscova și să aducă „din pământ” strune. Mare mi-a fost mirarea când el a intrat în biroul meu cu o valiză plină de strune de import. Imediat am repartizat toate strunele pe orchestre. Tot colectivul Filarmonicii era în culmea fericirii. Însă peste o zi am fost telefonat de un funcționar al Controlului norodnic din Moscova care mi-a spus că tov. Balamut a luat toate strunele ce erau pregătite pentru filarmonicile Federației Ruse și ele trebuie să fie întoarse urgent la Moscova. I-am respicat, spunându-i că tovarășul cu pricina nu era balamut ci **Petru Malamud**, iar strunele de acum au fost repartizate la toți artiștii, dacă el dorește, să vină și să le scoată personal de pe viori. Cu mare greu conflictul a fost aplanat, în schimb Filarmonica a avut strune de calitate o perioadă de timp. Pe atunci colectivele Filarmonicii moldovenești erau invitate în orice colț a Uniunii Sovietice, ele se bucurau de un succes enorm, nu era festival unde să nu evolueze și colective din Moldova, ba chiar atunci când cineva din Moldova lipsea acel festival se considera unul nereușit. Odată participând la reuniunea unională a directorilor filarmonicilor din toată țara, ca director al unei din cele mai prodigioase filarmonici mi s-a propus să iau cuvântul. Filarmonica din Moldova cu regularitate îndeplinea planurile financiare și deseori ocupa locul I pe țară în cadrul întrecerii socialiste. Însă eu nu am dorit să iau cuvântul, socotind că lucrez în această funcție puțin timp. Dar după ce am luat

cunoștință cu materialele conferinței ce ni s-au dat în mape, am constatat o mare nedreptate care era dezvăluită în cifre oficiale. Atunci am cerut cuvântul care pe loc mi s-a oferit. Discursul meu a aprins spiritele și a dezmoșit sala. În prezidium se afla secretarul comitetului central al PCUS **Demicev P. N.** și Ministrul Culturii al URSS **Furțeva E. A.** Eu am atras atenția celor prezenți că arta muzicală, în majoritatea cazurilor, este prezentată peste hotarele țării de formațiile artistice din Moscova și Leningrad. Conform datelor oficiale, 90% din turneele externe erau efectuate de aceste formații, iar restul 8-10% revenea celorlalte 14 republici unionale. În constituția sovietică, am continuat eu, este scris „negru pe alb” că toate republicile unionale sunt egale în drepturi. Oare orchestrele simfonice și alte colective artistice din Armenia, Georgia, Azerbaidjan, Moldova, republicile baltice nu pot prezenta arta muzicală și crea o imagine bună țării? Atâta a trebuit. Sala s-a aprins de forfote, următorii vorbitori m-au susținut și au ridicat problema mai grav. Atunci tov. **Demicev P. N.**, neavând încotro, a potolit spiritele, spunând că se vor lua măsuri. Când am revenit acasă ministrul culturii m-a informat că sunt urgent invitat la tov. **Bodiul I. I.** Ivan Ivanovici mi-a făcut observație că în privința „drepturilor egale” a republicilor unionale am luat-o cam „hăisa”, dar în fond a recunoscut că am avut dreptate. De fapt, am fost încrezut că voi fi destituit din funcție. Cu toate că întâmpinam diferite piedici și incomodități, încercam pe cât este posibil să păstrăm și să valorificăm folclorul nostru. Regretatul maestru **Serghei Lunchevici** nici nu avea un sediu, repetițiile erau făcute în coridor. Însă noi ne străduiam să păstrăm folclorul nostru, conștientizând faptul că prin folclor se menține un popor. Era dureros pentru noi faptul atunci, când cei de la comitetul central și minister ne refuzau să interpretăm piesele muzicale compuse de **George Enescu**, **Grigoraș Dinicu**, **Ciprian Porumbescu** și de alți mari creatori din România. În genere, cred că folclorul nu are hotare stabilite, nici o cenzură nu poate diminua valoarea unei piese muzicale.

- **Vorbind de muzica populară ce ne puteți spune despre Ansamblul „Mugurel”?**

Când am venit eu la Filarmonică – „**Mugurel**”-ul – era un colectiv format din muzicanți profesioniști, cu soliști vestiți ca **Maria Drăgan**, **Anastasia Istrate**, **Valentina Cojocar**, **Vasile Marin**, **Ion Bass**, ce au dus faima folclorului nostru în toate republicile unionale.

„Fluieraș”-ul lui **Serghei Lunchevici**, „**Mugurel**”-ul **Mariei Drăgan**, „**Lăutarii**” lui **Nicolae Sulac** erau colective artistice ce permanent se aflau în turnee. Eu mă străduiam ca ele cel puțin de două ori pe an să plece în sudul Basarabiei sau în nordul Bucovinei, teritorii vechi românești anexate de Ucraina. Aveau un succes enorm, publicul nu-i lăsa să plece din scenă. Apoi treptat disciplina de muncă, mai ales în Orchestra „**Mugurel**”, a început să slăbească, concertele se terminau cu ospățuri și petreceri până dimineața, nivelul aristic scădea. Am considerat că este mai bine să suspendăm temporar activitatea „**Mugurel**”-ului, ca mai apoi, să apară într-o altă componență. Așa s-a întâmplat și cu prima variantă a Orchestrei „**Lăutarii**”, care a după ce a apărut într-o altă componență sub conducerea lui **Nicolae Botgros**, a devenit cea mai bună și cea mai vestită orchestră de muzică populară din tot spațiul românesc. Astăzi Orchestra „**Mugurel**”, sub conducerea lui **Ion Dascăl**, este un colectiv profesionist, cu un stil interpretativ original, are o activitate prodigioasă, desfășurând mai multe festivaluri naționale, inclusiv și festivalul-concurs „**Cri-zantema de argint**”.

- **Să ne amintim de Maria Drăgan. Anul acesta ea ar fi împlinit 60 de ani, cum credeți Dstră, cine poartă vina faptului că acum ea nu mai este printre noi?**

Maria Drăgan a fost una din cele mai mari interprete de muzică populară din Basarabia, artistă cu un gust rafinat, ea niciodată n-a schimonosit folclorul. Participarea ei în concerte și spectacole muzicale era o mare sărbătoare și pentru spectatori și pentru muzicienii care o acompaniau. Melodiile interpretate de Maria erau cântate în toată Moldova. M-ați întrebat, cine-i vinovat că ne-a părăsit prea devreme? O parte de vină, care mai mult, care mai puțin o poartă toți cei, care au muncit cu „sărmana turturică” cot la cot, inclusiv și eu. Când am fost numit director, **Maria Drăgan** era foarte bolnavă, a stat în spitalul de tuberculoză mai mult de un an. Era de fapt, rezultatul concertelor prezentate în sălile foarte reci; nici atunci și cu atât mai mult astăzi, majoritatea căminelor culturale nu se încălzeau. O artistă nu poate ieși în fața spectatorilor îmbrăcată în cojoc. Maria apărea pe scenă în costum național autentic, chiar dacă temperatura sălii era sub 0 grade. Când în fruntea Orchestrei de muzică populară „**Lăutarii**” a fost numit **Nicolae Botgros**, el a propus să fie invitată și **Maria Drăgan** să cânte alături de marele interpret **Nicolae Sulac**.

Totodată, el personal s-a deplasat la Bălăurești s-o convingă, însă a doua zi m-a informat, că Maria îi foarte bolnavă și nu-i în stare să lucreze. Mai târziu ea a cântat la restaurantul „**Beciul Vechi**” în condiții foarte grele: fum de tutun îmbinat cu putoare alcoolică, condiții, care i-au șubrezit și mai mult sănătatea. De fapt, conducerea restaurantului a profitat de marea interpretă. Pe atunci era imposibil să găsești în acest restaurant un loc liber, toți veneau să vadă și să o asculte pe **Maria Drăgan**, așa cum pe vremuri lumea venea la cinematograful „**Odeon**” nu să privească filme ci să asculte taraful lui **Isidor Burdin**. Personal am fost de două ori la „**Beciul Vechi**”, am încercat s-o conving pe Maria să lese restaurantul și să se reîntoarcă la Filarmonică. Însă ea cu lacrimi în ochi îmi mărturisea că nu mai are puteri. După restaurant marea cântăreață s-a reîntors la Bălăurești de unde a plecat pe veci în lumea celor drepți. Acum după ce s-au scurs mulți ani de atunci, consider că am fost cu toții vinovați, poate dacă eram mai insistenți, am fi putut să păstrăm această voce unicală. Și de fapt experiența scenică arată că bărbații trec mai ușor peste boala „stelară”, mai multe talente feminine s-au împiedicat de acest povârniș al sorții, mai ales când persistă probleme pe plan personal și nimeni nu-ți întinde o mână de ajutor.

- **Cariera Dstră profesională a evoluat treptat, sarcinile ce le-ați primit v-ați străduit să le îndepliniți cu o maximă eficiență. Ultima funcție ce ați deținut a fost cea de Vice-ministru culturii, cum ați ajuns până aici și ce realizări importante ați atins în acest post?**

În anii '80 ai sec. XX, după inițierea „perestroicii” de către **M. Gorbaciov**, în Moldova ca și în alte republici unionale s-a început un val de trezire a sentimentului național. În acea perioadă una din cele mai odioase persoane trimise de Moscova în Chișinău era secretarul al II-lea al comitetului central al PCM – **Victor Smirnov**, ulterior arestat pentru crimele săvârșite în Uzbekistan. Mulți oameni au suferit din pricina lui. Un președinte de colhoz din satul Mîndreștii Vechi (r-n Telenești) chiar s-a sinucis. Un alt secretar al comitetului central, responsabil de problemele ideologice, tov. **Nicolae Bondarciuc**, a intrat în istorie cu vestita frază: „*Нельзя, нельзя и еще раз нельзя!*”. La Palatul Național am organizat o serie de spectacole muzical-literare, care, de fapt, s-au transformat într-un protest vehement contra guvernării comuniste. La aceste spectacole pentru prima dată a

apărut tricolorul. Așa au fost seratele lui **Ion Vatamanu**, **Grigore Vieru**, **Dumitru Matcovschi**, **Eugen Doga** ș.a. Comitetul central și Ministerul Culturii nu-mi permiteau să-l invit la Chișinău pe **Ion Druță**, seratele căruia au fost contramandate de câteva ori. Chiar am fost criticat în ziarul moscovit „Литературная газета” că nu permit pământeanului nostru să-și organizeze o serată literară. Atunci am stabilit cu maestrul data, m-am stăruit prin diferite căi ca serata să fie anunțată de postul TV în direct și după mai multe peripeții ea s-a produs. Tot pe vremea lui **V. Smirnov** când era strict interzis invitarea artiștilor din România în Moldova, l-am invitat pe dirijorul-șef al Orchestrei simfonice din București, dl **Mihai Brediceanu**; orchestra de cameră din Cluj-Napoca; dar culmea a fost concerte fantastice susținute în Chișinău de către **Sofia Vicoveanca** și **Gheorghe Zamfir**, acompaniați de Orchestra de muzică populară „Lăutarii”. Aceste concerte durau peste 5 ore și nimeni nu dorea să părăsească sala. De fapt acești doi mari artiști ai neamului nostru și Orchestra „Lăutarii”, pentru prima dată au stopat circulația troleibuzelor în Chișinău, din pricina miilor de spectatori ce doreau să procure cu orice preț bilete. În aceste condiții, **Victor Smirnov** la una din ședințele Biroului comitetului central a declarat că cel mai primejdios focar contra socialismului a devenit Filarmonica și directorul ei. A doua zi **Grigore Cușnir**, Ministrul Culturii, urgent m-a transferat în cadrul ministerului ca șef de Direcție. Peste scurt timp după arestarea lui **Victor Smirnov**, noul Ministru, dl **Ion Ungureanu** mi-a încredințat funcția de viceministru, pentru care îi sunt recunoscător și mă mândresc. Vreau să subliniez faptul că până la **Ion Ungureanu** și după **Mihai Gheorghe Cibotaru** noi, în Republica Moldova, miniștri nu prea am avut. **Ion Ungureanu** a creat o atmosferă lucrativă, liberă, democratică, ba chiar aş spune – romantică. Îmi amintesc cu câtă dragoste noi, toți colaboratorii ministerului ca niște copii învățam a scrie românește, adică treceam de la alfabetul rusesc la cel latin. S-a început o colaborare strânsă cu Ministrul Culturii din România, multe activități le coordonam împreună. În scurt timp majoritatea formațiilor artistice din Moldova, au prezentat concerte în România, și invers, la noi au venit cei mai valoroși artiști de peste Prut, s-au produs turnee reciproce de teatru, schimb de expoziții a artiștilor plastici etc. Noi am fost primii, care în ultimul an de existență al Uniunii Sovietice am trimis la studii artistice în România, inclusiv la Facultatea

teologică din București tineri nu numai din Moldova dar și români din regiunile Cernăuți și Odesa din Ucraina. Concomitent, la rugămintea conducerii Operei Naționale din București, am trimis un grup de copii în vârstă de 10-11 ani din România la studii în Ucraina, la Liceul coreografic din Kiev. Plata pentru studii a executat-o Ministerul Culturii din Moldova. Una din absolventele acestui liceu, **Lucica Cojocaru**, astăzi dansează la Opera din Londra, fiind una din cele mai mari balerine din lume. **Ion Ungureanu** a legiferat Teatrul „**Eugen Ionescu**”, devenit pe parcurs teatru de talie europeană, rezolvând toată și problema sediului în incinta Palatului Republicii, dar spre regret, ulterior, trupa teatrală a fost alungată de acolo. Tot în acea perioadă a fost reconstruit și Teatrul Național „**M. Eminescu**”. Un alt act important al Ministrului Culturii, dl **Ion Ungureanu**, a fost readucerea monumentului lui **Ștefan cel Mare și Sfânt** la locul inițial și descrierea evenimentelor istorice prin care a trecut această sculptură: înălțat de autorul **Alexandru Plămădeală** la 29.04.1928, evacuat la Vaslui, readus și instalat în fața Arcului de Triumf, evacuat din nou la Craiova, readus și instalat în locul inițial, strămutat în 1972 de tov. **I. I. Bodiul** cu 18 metri în adâncul Grădinii Publice să nu se vadă din Piața Victoriei cele 2 monumente, reșezat la 31.08.1990 la locul inițial. Nu cred că pe pământ mai există un monument cu o biografie atât de tragică. Tot în acea perioadă de renaștere națională, au fost instalate pe Alea Clasicilor mai multe busturi ai marilor scriitori români. Din păcate această tradiție semnificativă pentru cultura națională a fost stopată, actualul ministru culturii se împotrivesc cu înverșunare contra instalării bustului marelui romanist **Liviu Rebreanu**. Într-un mod straniu a dispărut și Lupoica – Simbolul romanității neamului nostru, instalată tot pe vremea noastră în fața Muzeului Național de Istorie. Am părăsit funcția de viceministru în 1997, odată cu venirea la putere a consăteanului meu **Petru Lucinschi**, cu care nu am găsit limbă comună...

- **Domnule Murzac, vă mulțumesc pentru acest interviu, cred că este timpul să schimbăm atitudinea vizavi de tot ce se întâmplă în jurul culturii noastre naționale. Sper că exemplul Mariei Drăgan ne va servi în viitor pentru a nu mai pierde talente unice, dacă ele vor mai apărea...**

Ion DUMINICA // Chișinău, 12 decembrie 2006

Ion DASCĂL:

„Un artist profesionist trebuie să dea dovadă în egală măsură de responsabilitate față de evoluția sa artistică atât pe scenă cât și la petreceri, nunți, cumetrii”.

*Dirijorul, muzicianul, instrumentistul, aranjorul, pedagogul **Ion Dascăl** ocupă un loc aparte în cultura muzicală a Republicii Moldova. Începându-și activitatea profesională din primul an de studii la Colegiul de muzică „**Ștefan Neaga**” din Chișinău, specialitatea „Teorie și compoziție muzicală”, conduce Orchestra de muzică populară de la Școala-internat nr.1. În anul II, paralel cu studiile conduce Orchestra „**Mărțișor**” de la Casa Tineretului din Chișinău, iar în anul III este angajat ca solist-instrumentist (acordeon) în Orchestra de muzică populară „**Fluieraș**”, condusă de regretatul Maestru **Serghei Lunchevici**. După absolvire urmează orchestra „**Ciocârlia**” de la Palatul Republican al Sindicatelor (1972); dirijorul Orchestrei „**Lăutarul**” din Bălți și pedagog la Colegiul de muzică din același oraș. Sub conducerea dirijorului **Ion Dascăl**, Orchestra „**Lăutarul**” devine laureată a Festivalului Folcloric Internațional al țărilor dunărene; Festivalul Internațional de Folclor „**Holda de aur**” din Ro-*

mânia; obține Medalia Mare de Aur la I Festival Unional de Creație Populară. În 1981 este invitat la pupitrul dirijoral al Orchestrei „**Folclor**” în cadrul Radioteleviziunii moldovenești. Timp de 7 ani **Ion Dascăl** contribuie la îmbogățirea și diversificarea repertoriului orchestrei și a fonotecii Radiodifuziunii. Dând dovadă de inspirație, originalitate și perseverență, muncind asiduu, devine un dirijor notoriu, autor recunoscut de muzică populară, de aranjamente și prelucrări de folclor muzical. Concomitent cu activitatea concertistică lucrează în calitate de lector la Conservatorul de Stat din Chișinău. În 1987 **Ion Dascăl** renovează o formulă mai veche a Orchestrei de muzică populară „**Mugurel**” al anilor’ 60-70, completând-o cu tineri talente muzicale, absolvenți ai colegiilor muzicale, Conservatorului din Chișinău. Având în spate o experiență vădită în arta aranjamentului orchestral, experiență pedagogică și administrativă, dirijorul **Ion Dascăl** impune Orchestrei „**Mugurel**” viziuni noi în modul de interpretare a melodiilor și cântecelor folclorice, neștirbind valoarea și esența lor. Preluate de la popor, cântecele create de **Ion Dascăl** au devenit șlagăre, îmbogățind patrimoniul național de cântec popular. Este destul să amintim doar câteva din creațiile sale: 1. „Cântecul și dragostea”, „M-a trimis puicuța ieri” – **Nicolae Sulac**; 2. „Drag mi-i satul **Pelinia**” – **Teodor Negară**; 3. „Lume, lume, gura ta”, „Bădișorul meu” – **Tamara Chițaniuc**; 4. „Are mama doi feciori” – **Valentina Cojocaru**; 5. „Eu la nuntă am venit” – **Valentina Cojocaru, Nicolae Glib**; 6. „Hai cu brîul”, „Jucați Hangu-n patru părți” – **Veronica Mihai**; 7. „Am o țară și un neam”, „Zîna, mamei Zînă”, „Păhăruș cu floricele”, „Nunta de boieri” – **Zinaida Julea**; 8. „Tare-i bine pădurar”, „Mult îmi place să petrec”, „Merg prin sat, lumea mă întreabă”, „Două mame pentr-o fată” – **Nicolae Glib**; 9. „Hai, hai cu căruța”, „Am plecat copil din sat”, „Am avut o surioară” – **Mihai Ciobanu**; 10. „Jucați sîrba, băieți, bine”, „Polcuța” – **Ioana Căpraru**. Înzestrat cu exigență și cunoștințe profunde în domeniul muzicii, **Ion Dascăl** este solicitat ca expert în componența juriului la Festivalurile Naționale de Folclor: „**Cântați cu noi**”, „**Lăutarii Moldovei**”, „**Nistrule cu apă lină**”, „**Filip Toderașcu**”, „**Maria Drăgan**”, Festivalul-concurs „**Crizantema de argint**”. **Ion Dascăl** – pedagogul îi are discipoli pe: 1. **Valeriu Hanganu** – regretatul trompetist, solist în Orchestra „**Lăutarul**” din Bălți, apoi la „**Lăutarii**” din Chișinău; 2. **Gheorghe Severin** – Artist Emerit, țambalagiu; 3. **Nicolae Dogotaru** – dirijor al Operei Naționale. Pe par-

*cursul a 36 de ani **Ion Dascăl** – Artist emerit, Cavalerul Ordinului „Gloria Muncii”, director artistic și prim-dirijor al Orchestrei „Mugurel”, desfășoară o activitate prodigioasă, semnând peste 1000 de creații care îl plasează printre personalitățile marcante ale artei muzicale din Moldova. Prinusul său la îmbogățirea tezaurului folclorului național este incontestabil, constituind o bună școală pentru generațiile viitoare de muzicieni.*

- Domnule Dascăl, la începutul discuției noastre ași dori să-mi povestiți câteva repere biografice legate de copilăria Dstră.

M-am născut la 2 februarie 1952 în satul Pelinia, raionul Drochia. Tatăl meu, **Tudor Dascăl**, a fost muzicant-lăutar, cânta la diferite petreceri în sat. Ulterior, el a devenit conducătorul tarafului-model „**Dorulețul**”, pe lângă Casa de Cultură din sat. Mama, **Irina Dascăl**, lucra în câmp, deseori o ajutam la cules tutun. De la 7 ani am început să cânt la vioară și acordeon în orchestra școlii, cu care am participat la diferite festivaluri republicane și unionale. Totodată, tata mă lua cu el să-l acompaniez la nunți, cântam cu el toată noaptea. Într-o dimineață, venind la școală, cu toate că eram eminent și învățam bine, m-am văzut desenat cu toba în gât la gazeta de perete a școlii „**Ariciul**”. Această șarjă satirică nu m-a indispus în nici un fel, dragostea de muzică m-a însoțit toată viața. După examenele de absolvire a școlii din sat, vara la noi în Casa de Cultură a venit să concerteze Orchestra de muzică populară „**Mugurel**”. Programul artistic a instrumentiștilor și vocea fermecătoare a **Mariei Drăgan** mi-a întărit opțiunea de a-mi continua studiile în domeniul muzicii. Când am depus documentele la Colegiul de miuzică „**Ștefan Neaga**” din Chișinău, tata mi-a spus că mai bine mă făceam un președinte de colhoz. Cu toate că am dorit să studiez la specialitatea „**Solist-instrumentist (acordeon)**”, dl **Loghin Țurcanu**, care era pe atunci președintele comisiei de admitere, după ce a întrezărit la mine aptitudini de compoziție, mi-a propus ca să aplic la specialitatea „**Teorie și compoziție muzicală**”. Fiind student la colegiul „**Ștefan Neaga**”, totodată, în afara studiilor, eram solicitat să concertez la acordeon în cadrul diferitor orchestre. În anul III de studii, am ajuns la Filarmonică, fiind angajat în Orchestra „**Fluieraș**”. Acolo am cunoscut-o mai aproape pe **Maria Drăgan** și colegii ei de la „**Mugurel**”

- Ce impresii v-a lăsat regretata cântăreață Maria Drăgan?

Este o întrebare la care este dificil să răspunzi. Deseori mi s-a pus această întrebare și totodată, cei care o adresau așteptau de la mine detalii mai „picante” despre „sărmana turturică”. Din păcate în jurul ei se vehiculează numai bârfe de „femeie stricată” care a fost uitată de toți, părăsită de colegi și prieteni. Nu vreau să discut acest subiect, este dificil să ai o părere prielnică pentru cei care au știut-o. Consider că **Maria Drăgan** cu vocea sa fenomenală avea un succes deosebit pe scenă. Repertoriul ei era format din piese de succes ale folclorului nostru național, interpretat la rândul său de priveghetorii de peste Prut, **Ioana Radu** și **Maria Tănase**. Ca artistă, **Maria Drăgan**, posedea asemenea calități ce nu pot fi descrise, cuvintele nu pot exprima ce simțeau spectatorii când o vedeau pe scenă. Era un talent unic. În afara scenei, Maria era o fire pritenoașă, se străduia să facă la toți bine. Deseori, chiar dacă nu avea ce să mănânce, sărea la nevoie și ajuta prietenii din cămin, împrumutându-le bani pe datorie. Mulți se foloseau de acest „handicap” social al Mariei și nici nu-i întorceau banii înapoi, spunându-i că i-au băut împreună. Am locuit împreună cu **Maria Drăgan** în același cămin, cel al Filarmonicii (act. Școala muzicală nr.5); am cântat împreună la nunți și prin restaurante, dar din păcate, nu am evoluat împreună cu ea pe scena profesionistă, am cunoscut-o mai puțin spre deosebire de cei care au avut fericirea de a lucra cu ea împreună.

- Și totuși, soarta v-a apropiat și mai mult de Maria Drăgan atunci când ați restabilit orchestra în care ea și-a început evoluția sa artistică. Din ce cauză ați părăsit Orchestra „Folclor” și ați relansat „Mugurel”-ul?

În 1987, am fost invitat personal de dl **Mihai Murzac** la Filarmonică. El mi-a propus să preiau conducerea Orchestrei „**Rapsodia**”, deoarece ex-conducătorul ei **Victor Copacinschi** urma să plece din țară. Propunerea lui m-a incitat prin ideea de a face o orchestră de muzică populară care să aibă același succes care pe timpuri l-a avut „**Mugurel**”-ul. În acea perioadă se vorbea cu regret de această orchestră, mulți considerau că ea a fost pe nedrept desființată. Am hotărât să plec de la „**Folclor**”, deoarece din perioada adolescenței, atunci când i-am văzut prima dată, mi-am dorit să devin conducătorul artistic unei orchestre, așa cum a fost „**Mugurel**”-ul de atunci. Am luat decizia de a desființa Orchestra „**Rapsodia**” și în locul ei am

format Orchestra de muzică populară „**Mugurel**”. Totodată, am propus o colaborare cu foștii soliști care au evoluat în cadrul „**Mugurel**” –ului în perioada 1966-1974, la care mi-au răspuns toți, în afară de **Maria Drăgan**. A trecut un an de la moartea ei, din păcate turturica noastră nu și-a văzut realizat visul său de reîntoarcere pe scenă, boala a răpus-o prea devreme. Totuși, țara noastră este un izvor nesecat de talente muzicale, ce își au propriul nume și stil interpretativ. Pe parcursul a 10 ani în cadrul Orchestrei „**Mugurel**” au evoluat interpreții de muzică populară: **Mihai Ciobanu, Ileana Țurcanu, Antonina Darienco, Tamara Chițaniuc, Anatol Tincu, Dumitru Gheorghiu, Ioana Căpraru, Zinaida Julea, Maria Sarabaș**. Actualmente în cadrul orchestrei sunt angajați soliști-vocaliști **Nicolae Glib, Constantin Rotaru, Ana Barbu și Olga Ciolacu**.

- **Cum ați reușit să supraviețuiți în această perioadă plină de probleme economice și crize sociale? Care este secretul Dstră personal de a menține o orchestră, atunci când cultura națională nu este susținută în deplină măsură de structurile abilitate?**

Nu este vorba de nici un secret. Trebuie să interesezi muzicanții, să-i apreciezi la justa lor valoare, să știi să-i promovezi, să-i ții în mâini și să-i ajuți atunci când este nevoie. În cadrul Orchestrei de muzică populară „**Mugurel**” au evoluat aproape toți artiștii profesioniști din Moldova și au colaborat cu ea o bună parte din interpreții din România. În 1995 am fost transferați de la Filarmonica Națională în cadrul OCI „**Moldova-Concert**” de la Palatul Național și de atunci activăm aici. În prezent, artiștii orchestrei primesc un salariu de 500-600 lei, iar conducătorii și dirijorii sunt „apreciați” la suma de 800 lei. De aceea suntem nevoiți să cântăm la nunți și cumetrii. Nu cred că aceste evoluții pot știrbi din imaginea unui artist profesionist. Consider că un artist adevărat trebuie să fie responsabil față de evoluția sa artistică atât pe scenă, cât și în afara ei, cântând la diferite petreceri. Principalul este să păstrăm ceea ce ne-a reușit până în prezent și să continuăm activitatea întru prosperarea spirituală a neamului și folclorului nostru național. Principalul flagel de care suferă în prezent cântecul popular este „cumătrismul”, care s-a implantat și în alte sfere sociale. Din păcate, în cadrul Ministerului Culturii nu este în prezent nici o comisie specializată care să țină la control calitatea versurilor și compoziția muzicală a „slagărelor” interpretate la orice colț de stradă. Eu personal nu permit artiștilor să interpreteze cântece

de „bazar”. Astăzi majoritatea soliștilor suferă de boala „leneviei”, ei nu au capacitatea și nici interesul să plece în sate și să culeagă piese inedite păstrate în memoria neamului nostru. Ei preiau piesele gata făcute, le prefac în remixuri și le interpretează la piață. În prezent, în satele noastre mai există folclor pentru 100 de ani înainte, care trebuie căutat și valorificat.

- Dle Dascăl vă mulțumesc pentru această destăinuire profesională, sper că în Republica Moldova mai există persoane dornice de a vă urma sfatul și să descopere valoarea nestemată a folclorului nostru.

Ion Duminica // Chișinău, 15 decembrie 2006

Silvia ZAGOREANU-GRĂDINARU:
**„Mie mi-ar fi plăcut să aud vocea Mariei Drăgan
și nu bârfele despre ea strecurate printre culise”**

*„Silvia Zagoreanu-Grădinaru își trage obârșia dintr-un neam de gospodari din satul Căpriană, raionul Strășeni. **Ion și Olga Zagoreanu** au adus pe lume treisprezece copii, Silvia fiind dintre ei cea mai mare. Scăldată cu roua florilor din codru, legănată pe frunză de fag, alintată de cântecul păsărilor, unsă cu mirul mănăstirii Căpriană, ea reușește în scurt timp să se impună ca personalitate marcantă în cultura tradițională a Republicii Moldova. După absolvirea Academiei de muzică, este angajată ca specialist principal al secției Folclor la Centrul Național de Creație Populară. În această calitate ea reușește să organizeze câteva ediții ale concursului republican al interpreților vocali de muzică populară „**Maria Drăgan**” la baștina regretatei interprete, satul Bălăurești, raionul Nisporeni. Inițiază un festival-concurs republican al obiceiurilor la Căpriană, în care sunt încadrate colectivele folclorice din republică. Fiind do-*

tată cu un timbru vocal sonor și plăcut, în paralel ea promovează personal cântecul popular și romanța, obținând premii substanțiale la concursurile de gen din țară și România". (Iu. Palii)

- **Ce amintiri plăcute vă leagă de copilăria Dstră?**

Sunt de baștină din satul Căpriana, r-nul Strășeni. Casa noastră era situată aproape de pădure, cele mai frumoase clipe din copilăria mea le-am petrecut în codrii satului. Vara când mergeam să culeg ciuperci, mă opream la umbra stejarilor și interpretam cântece doinite fără acompaniment. Vocea mea se revărsa lin sub freamătul frunzelor și eram învăluită de un fior care nu se poate explica. Nicăieri în lume, nici pe scenă și nici în studioul de înregistrări nu poți obține un asemenea timbru al vocii, ca în inima codrilor. Îmi plăcea să cânt doine, îndeosebi cele ale **Mariei Drăgan**, auzite de mine la radiou: „*Vai, sărmana turturică*”, „*De s-ar afla cineva...*” etc. Cu toate că eram cea mai mare în familia noastră și aveam grijă de frații și surioarele mele mai mici, la școală învățam bine, participam la diferite manifestații artistice, cântam în corul școlii. Paralel cu studiile de bază, mergeam în satul vecin, Pănășești, unde învățam la școala muzicală. Părinții mei au hotărât că este bine pentru mine ca să fac studii muzicale. Această decizie a fost mai mult susținută de mama, care în tinerețe a dorit să devie cântăreață, dar soarta i-a hărăzit o altă misiune, cea de o bună gospodină și mamă iubitoare. În genere, satul nostru este bogat în talente muzicale. **Constantin Brăiloiu**, marele folclorist român, prin anii '30 a sec. XX a cules mai multe cântece din satul nostru, una din cântărețele ascultate, **Olița Buhai**, a fost adusă în 1933 la București pentru a imprima cântecele sale pe cilindri de ceară, care se păstrează la Institutul de Etnografie și Folclor. Mai târziu, pe scena națională s-au lansat mai multe talente muzicale ce au promovat folclorul nostru: **Tudor Ungureanu**, **Maria Țărnă**, **Vera Zagoreanu**, **Nina Grădinaru** etc.

- **Cine a descoperit vocea Dstră și unde ați făcut studiile muzicale?**

După absolvirea școlii din sat am plecat la Chișinău, unde am depus documentele la Colegiul muzical „**Ștefan Neaga**”. Am fost înmatriculată la Facultatea „*Iluminare culturală*”, specialitatea „*dirijat coral*”, pe atunci încă nu era introdusă specialitatea *canto* și nici

eu nu mi-am propus la început să devin cântăreață. Pe parcursul studiilor m-a observat dl **Gheorghe Nicolaescu**, pedagog de *solfegeu* și *teorie muzicală*, care a fost profesorul meu încă la școala muzicală din Pânășești. El m-a invitat să particip în cadrul colectivului artistic de amatori „**Haiducii Moldovei**” de la Strășeni, în calitate de solist-vocalistă. Aici am cunoscut-o pe interpreta **Galina Pâslaru** care mi-a propus să particip la concursul interpreților de folclor „**Tamara Ciobanu**”. În cadrul acestui festival republican am obținut un premiu special din partea Conservatorului muzical „**Gavriil Muzicescu**”, care mi-a oferit șansa de a studia aici fără a susține examenele de admitere. Astfel, fiind studenta anului II la Colegiul muzical m-am transferat la Conservator în anul I de studii, la catedra *Folclor*, Facultatea „*Canto popular*”. De aici s-a început cariera mea de interpretă a cântecului popular, am avut un șir de participări la diferite concursuri naționale din Republica Moldova și România. După finisarea studiilor în 1998, de acum în urma reorganizării Conservatorului am devenit absolventă a Academiei de muzică, am fost angajată la Centrul Național de Creație Populară.

- **Sunteți unul dintre organizatorii principali a Festivalului republican „Maria Drăgan”. Ce ne puteți spune despre această manifestație artistică a cântecului popular, care sunt condițiile concursului?**

În 2001, Centrul Național de Creație Populară a organizat I Ediție a Festivalului-concurs republican „**Maria Drăgan**” desfășurat la baștina interpretei, în satul Bălăurești, r-nul Nisporeni. Acesta este unicul concurs republican desfășurat într-un sat, celelalte se desfășoară la Chișinău. Personal m-am ocupat de organizarea acestui concurs național începând cu a II-a ediție, din anul 2003, fiind responsabilă de partea metodică, portul național și selectarea repertoriului. Principala condiție de înscriere la concurs este interpretarea cântecului popular autentic, cules de la baștină, este interzisă promovarea pieselor folclorice din afara zonei basarabene. Pentru mulți această condiție este greu de respectat, dar scopul acestui festival este promovarea interpreților de muzică populară și a folclorului basarabean. Acest festival este o punte de lansare a interpreților de folclor spre scena profesionistă. Pe parcursul a 3 zile de concurs interpreții se respectă reci-

proc unul pe altul și chiar reușesc să se împrietenească. Acesta este un aspect specific al concursului dat, atmosfera creată de publicul din sat diferă foarte mult de cel de la oraș. În general, interpreții participanți la acest concurs se împart în 3 categorii: Cei care sunt rugați să vină, cei care tare vor să vină și cei care nu știu ce vor la moment. De multe ori ne înfruntăm cu un paradox specific artei muzicale autohtone: interpretul care are o voce fenomenală nu dorește să devină cântăreț și nici nu are surse financiare necesare pentru a-și promova talentul, însă cei care doresc cu orice preț să devină cântăreți și au banii necesari pentru a-și înregistra piesele se poticnesc de o problemă, efortul lor este zadarnic din lipsă de talent.

- **Necătând la acest paradox specific în prezent interpreților autohtoni, ce impresii v-a lăsat regretata cântăreață Maria Drăgan?**

Cu toate că ne-am întâlnit cu ea numai pe unda radioului, consider că **Maria Drăgan** pe lângă faptul că era o femeie frumoasă, poseda și talent. Însă un cântăreț ca să se bucure de un succes longeviv, pe lângă talent trebuie să fie dur și obraznic ca să poată rezista la tot ce se întâmplă în jurul său. **Maria Drăgan** era o fire sensibilă și nu a avut tărie de caracter că se lupte cu invidia celor din jur. Acum pentru unii interpreți obraznicia este principalul mijoc de a rezista și a te avansa în cariera muzicală. Poate pe vremea ceea nu era nevoie de așa ceva, principalul criteriu apreciat era talentul, dar numai unul Dumnezeu și Maria știa ce se întâmplă în sufletul ei. Personal nu vreau să aud toate bârfele ce se rotesc în jurul memoriei sale, pentru mine principalul lucru este să am posibilitatea și plăcerea de a asculta vocea ei. Cred că mai bine despre **Maria Drăgan** pot spune cântecele sale.

- **Dna Silvia vă mulțumesc pentru interviu și vă doresc succes la organizarea celei de-a IV-a ediții a festivalului.**

Ion Duminica // Chișinău, 20 decembrie 2006

Nina BOLBOCEANU :
„Talente avem cu duiumul,
nu avem caractere”

- **Dna Bolboceanu, la 23 august 2007 cântăreăta de muzică populară – Maria Drăgan – ar fi împlinit 60 de ani. Ați reușit după plecarea ei prematură din viața scenică să organizați mai multe manifestații artistice dedicate memoriei sale, inclusiv ați dedicat o emisiune specială la televiziune ce a intrat în inima multor suflete îndrăgostite de cântecele ei. În legătură cu această aniversare, vă rugăm să ne relațați câteva repere din biografia Dstră și când ați cunoscut-o mai bine pe Maria Drăgan: când a cântat sau după ce ea ne-a părăsit?**

Sunt de baștină din orașul Florești, am studiat la Școala nr.1, unde după lecții participam la diferite serate culturale. În cadrul unei serate dedicate întâlnirii cu absolvenții m-am încadrat pe post de prezentatoare. La această manifestație, ne-au vizitat ex-absolvenții școlii **Iurie Balan și Sergiu Sumcă**, care m-au ajutat să iau o decizie hotărâtoare în viața fiecărui adolescent, care-și pune eterna întrebare: „*Ce să fiu?*”. Le mulțumesc din suflet că m-au ajutat să-mi găsesc vocația – jurnalistica. Așa am devenit studentă la Facultatea de Jurnalism în cadrul Universității de Stat din Moldova. Ca orișice student, pe lângă studii, seara după lecții plecam cu colegii să ne distrăm. Îmi aduc aminte cum odată, cineva ne-a invitat la restaurantul „**Beciul Vechi**” să-și serbeze ziua de naștere. Ca prin ceață și acum revăd o cântăreață slabă și necăjită, îmbrăcată într-o bluziță de culoarea alb imaculat. După fiecare cântec interpretat de ea, cineva îi turna un pahar de vin și o servea cu țigări. Atunci nu mi-am dat seama că de fapt era – **Maria Drăgan**, abia după ce au trecut mai mulți ani am înțeles acest lucru. Ne-am întâlnit la apusul carierei sale artistice, fără a conversa cu ea am înțeles, că necătând la sănătatea șubredă pe care o avea, talentul ei s-a păstrat cu desăvârșire. După ce au trecut 2 ani de la moartea ei, în 1988 am devenit redactor-prezentator TV al emisiunii „**Evantai folcloric**”. În vara acelui an am pregătit o emisiune specială, dedicată **Mariei Drăgan**, am selectat din arhiva televiziunii diferite imagini cu interpreta cântecului popular, mai mulți invitați și-au spus opiniile vizavi de fenomenul „**Maria Drăgan**” în cultura noas-

tră națională. Un an mai târziu am organizat în Palatul „**Octombrie**” din Chișinău o serată artistică dedicată **Mariei Drăgan**, unde au fost invitați să cânte foștii ei colegi din Orchestra de muzică populară „**Mugurel**”. A venit o mulțime de oameni, afară era același număr de persoane ca și în sală, publicul era setos de cântecul popular, care până atunci nu era promovat la justa sa valoare. În țară se mai păstra nostalgia fenomenului artistic popular inițiat de Ansamblul „**Mugurel**”. Banii colectați din vânzarea biletelor erau preconizați pentru a instala un monument funerar din piatră la mormântul **Mariei Drăgan**, dar din păcate ei au dispărut odată cu colapsul Uniunii Sovietice. Ulterior, începând cu 2001, odată în doi ani, vara la Bălăurești, raionul Nisporeni, sunt invitată în calitate de prezentator al Festivalului-concurs republican „**Maria Drăgan**”. Acest sat a devenit în mare parte cunoscut datorită interpretei **Maria Drăgan** și cu toate că nu toți au apreciat-o pe parcursul vieții, abia după moartea sa satul a înțeles ce valoare a pierdut. Consider, că la noi în țară sunt mai multe talente, în diferite domenii socio-culturale, însă din păcate avem puține caractere. **Maria Drăgan** a îngenunchiat în fața vieții și ne-a părăsit nevalorificându-și până la capăt talentul său înnăscut. Este de datoria noastră să păstrăm valorile ce ni le-a dat Dumnezeu pe acest pământ și să nu dăm cu piciorul în ele. Este binevenit și necesar să le întindem câte o mână de ajutor atunci când este nevoie, mai ales când sunt încă în viață.

- **Vă mulțumesc.**

Ion Duminica // Chișinău, 21 decembrie 2006

Trei articole relevante despre soarta Mariei Drăgan

Maria Drăgan – cumpănă cântătoare

Au fost: Maria Tănase, Maria Lătărețu, Maria Slătaru și basarabeanca Maria Drăgan. Mariile acestea cu voci de aur! Mariile cu voci netrecătoare, care răstoarnă secole și înalță popoare...

Deloc retoric acest argument: **Maria Drăgan** a fost, poate, cea mai mare voce basarabeană. Poseda calități vocale și interpretative deosebite. Cântecul i-a fost deplin și semăna, completamente, cu unduirea sufletului, ce acoperi niște ani, mulți, ca o țâșnire de lumină. Trist că n-a ajuns timpul sponsorilor. Durut că a fost atât de singură. Atât de înstrăinată, de te încearcă o tristețe sfâșietoare. În toate era ea însăși. Datorită valorii sale, **Maria Drăgan** s-a ridicat prin forțe proprii până au copleșit-o succesele răsunătoare. A dovedit mult cântec, de calitate, căci era o mare sensibilitate muzicală. Avea un ritm propriu. Era ca o nedezipire a trupului de suflet. Fire independentă, nu se supunea ordinelor. Defectul major, iartă-mă Doamne! i-a fost bunătatea. Lipsită de invidie. Niciodată nu s-a bucurat de de un confort material, care să-i facă timp și loc preocupărilor de suflet. S-a mulțumit cu puținul. Frumoasă și iubitoare. Plină de forțe dramatice. Înzestrată cu idei nobile. Conștientă, pioasă, discretă, un om de profundă cultură. Plină de tact și o mare dragoste de viață, **Maria Drăgan** avea o voce mistică, de o valoare universală, care depășea imensitatea lumescă. Ea avea totul de Sus. Inteligența sa interioară n-a reușit să o exploateze suficient. Grațioasă și elegantă, avea continuitate în gândire. Expresivă, tristă, gravă, ironică, plină de farmec, atrăgea simpatia tuturor. Numai de ochii invidioși ai buclucașilor, sârmana, nu a scăpat. Și s-a lăsat înfrântă de pahar.

Nu a iubit-o nimeni pe potriva sufletului său. Epuizată și părăsită, această femeie de excepție, lipsită de cântec, e adusă acasă, la Bălăurești, lângă o mamă bătrână și bolnavă. Coborâtă, demonstrativ, de pe scenă, **Maria Drăgan** s-a prăbușit. Boala progresa, nu făcea răgaz. Pasiunea devenea puternică, deși **Maria Drăgan**, această

cumpănă cântătoare, era încă atât de tânără, mai avea imaginație creativă și trebuia pusă în Cântec. În valoarea lui. Încerc să trag o dâră de lumină: **Maria Cântecelor era cazul să fie potolită doar prin cântec.** Ea dorea să se însănătoșească și avea șansa de a o face. Numai ruptă de cântec, patimile au făcut ravagii. Ruptura, iertați-mă, ca și cum, s-a programat invidios. Și din femeia seducătoare, neună de talentată, s-a făcut o „cioară albă”. Cuvintele se împiedică dacă vrem să-i cuprindem adâncimea vocii. Fiindcă în cântec, **Maria Drăgan**, a fost fără asemănare. Ea a fost osândită de cântec. Pusă la încercare tot de cântec. Mai știu: Maria a săvârșit păcatul, fiindcă nu și-a împlinit iubirea. Or, cel iubit de ea nu a încercat la fel fiorul.

Să-i condamni, să-i judeci, pe cei care au asistat la căderea **Mariei Drăgan**? Și nu i-au arătat decât indeferență și ură? Să fii basarabean și să te bucuri pentru aproapele tău? De când, oare?... A urmat un declin continuu. Noi, cu toții, i-am diminuat harul. Să fi avut un ajutor, cât de cât... Pericolul creștea insistent. Sărăcia a devenit pentru Maria certitudine. De aici și creșterea explozivă a neplăcerilor. Lipsită de căldură și grijă, sărăcia s-a lătit peste ființa ei, afectând-o pe termen lung. Derutată, înfricoșată, tulburată de starea în care s-a pomenit, Maria a devenit de nerecunoscut. Singura explicație era o reacție sănătoasă a celor din jur. Un mare talent, dar care s-a lăsat înfruntat și nu s-a mai regăsit. S-a prăbușit. Ducând cu ea o voce unică, ce a umbrat decenii sau, cine știe, și secole. S-a prăbușit la Bălăurești, Nisporeni, un sat de Codru, care după trecerea **MARIEI DRĂGAN**, a căpătat o altă semnificație. Să sprijinim, de acum încolo, pe înțelepciunea umană, amintirea despre ea. S-o facem în dimensiunea ei spirituală. Încrederea, dragostea, bunăvoința să ne regăsească. Că destul cât a fost printre noi și a avut o inimă împietrită de durere și suferință. Destul cât a umblat cu ochii încercânați și triști. Atât de triști, încât simți aievea cum nenorocul s-a furișat hoștește și a pângărit-o, fără prihană, otrăvind-o anii tineri.

Ce-i VOCEA? Simplu: expresia sufletului. Prelungirea lui. Imaginea dinlăuntru. **Maria Drăgan** nu a știut de vile, de argintărie, de cristaluri, porțelanuri, dar vocea-i era mare și stârnea spirite. Neînțelegerea din partea aproapelui a ucis în ea dragostea înălțătoare. Și visurile i s-au spulberat. Trăia într-o inerție, într-un program împlântat artificial în viața ei. Și din această inerție nimeni n-a întrerupt-o. Nici n-au încercat s-o facă măcar. Nici chiar maică-sa. Străină, rămasă pe dru-

muri, fără o hrincă de pâine, pălită de orbul rușinii, săvârșea alte păcate. Fiindcă nu-i mai păsa. Să se fi găsit atunci un suflet care s-o cufunde în cântece...

Și s-a vrut și ea mireasă! A visat și ea inele-n grâu! Gândea și Maria să stea cu prunci în brațe, care poate, i-ar fi adus alte zile, care i-ar fi transformat calvarul vieții într-o alta, plină de bucurii. De mai multe ori am fost până în miezul din sufletul ei. De acolo, de pe muchia lui, țin, neapărat, să Vă spun: **durerea Mariei Drăgan e mai mare ca păcatul**. Am fost și în căsuța ei părintească de la Bălăurești. Iar în spațiul acelei căscioare am intuit măreția cântecului popular. Și am auzit acolo fâlfâit de aripi – mâinile Mariei, ridicate în ceruri a îndurare. Și s-au zbatut multă vreme acele aripi. Până am revăzut-o în pătuțul de după horn. Era într-o noapte târzie de octombrie. S-au perindat, pe urmă, hohotind, anii Mariei, lași cu ea, trăiți sub nepăsare și sărăcie. Mâinile-aripi s-au mai zbatut o dată, neputincioase, și s-au prăbușit, despicând vorbe, bocete, ură, neînțelegere și, toate, la un loc, au tras după ele Cântecul – întregul, marele.

Maria își plimba sufletul printre cântece. Mai sus de orice afirmare, „că a fost așa și pe dincolo”, **Maria Drăgan** rămâne a fi un plâns mare, care a menținut arderea și-n ploaie. Mai mult neînțeleasă decât ajutorată. Mai multă ură decât dragoste. De aceea, poate, s-a și pomenit respinsă. Am tratat-o cu înțelegere și tact? A fost tuturora pe plac? Înviniută de niște bănuieli fără acoperire? Maria, pur și simplu, nu a avut cu cine-și împărți, egal, lumea. Și s-a izolat, mărind distanța dintre ea și cei care o înconjurau. Iar distanța se căsca tot mai mult. Câți s-au întreat: de ce a făcut-o? De bine? Din ușurință? Nu făcea o muncă de calitate? I-a hărăzit cineva o șansă? Avea doar o voce singulară! Destinul a supus-o la grele încercări. Viața zbuciumată i s-a risipit, deși **Maria Drăgan** nu a fost învinsă. Dintr-un simplu motiv: **ea a mângâiat niște vârfuri neatinse de alte voci**. Modest îmbrăcată, mai mult flămândă, cu o valioară jerpelită, Maria a fost lipsită și de locul din cămin. Luneca deci adânc în timp. Prea dese erau insistențele exterioare. Mult hulită și nici o vorbă bună, care i-ar fi modificat viciul. Neînțelegerea a generat drama. Rafinată, ardentă, sensibilă, desăvârșită – **Maria Drăgan** s-ar fi ridicat. Dacă ar fi găsit alinare. Dacă, dacă... viața, nu mă îndoiesc, s-ar fi derulat altfel.

Maria Drăgan rămâne a fi expresia cântecului popular. Dotată cu toate calitățile naturale ale artistului, ea întruchipa firea basarabencei.

Cânta din pământ. Risc să par pentru unii directă, dar îngăduiți-mi să rostesc: **Maria Drăgan a frăcut o mutație în cântecul popular din Basarabia**. De ce să nu caligrafiez, spunându-Vă că a fost inegalabilă și multora le-a convenit s-o marginalizeze, văzând în ea o potențială pretendentă la cântecul de vârf. Inconfundabilă, degaja o permanentă volubilitate. Cumplit de încântătoare, încât reușea să-și surprindă spectatorul dintr-o privire. Și-a descoperit vocea singură. Muzicală până la superlativ, Maria poseda virtuți artistice înnăscute. Dispunea de ureche muzicală absolută, care i-a permis să învețe cântece într-un timp record. Și mai avea ea o pasiune: inteligența scenică, la care se adăugau vitalitatea melodiei și muzicalitatea interioară. Lectura i-a impulsionat intelectul. Avea dezvoltate memoria, imaginația, percepția, mai exact, era o personalitate cu capacități artistice evidente. Și mai avea Maria atâta delicatețe în ținută, în mișcare; afișa o voce fără efort și stăpânea o tandrețe nemăsurată, care minuna. Nu am trăit și nu am văzut atâta viață în cântec decât, poate, la **Vicoveanca** și la **Osoiencile** noastre. Voci absolut diferite, dar îngemănate prin imensitate. Moartea cinică și crudă a **Mariei Drăgan** a stârnit multe regrete în Basarabia. Cu sufletul răvășit Maria a luat drumul cimitirului. Dincolo de stânjenei și liliac, **Maria Drăgan**, ca o cumpănă cântătoare, arcuită peste cerul memoriei, rămâne a fi, de acum încolo, **Maria Cântecelor**.

Ana MANOLE // Literatura și arta, 1 august 1996

„De s-ar găsi cineva să-mi citească inima...”

La sfârșitul toamnei anului curent interpreta de cântec popular **Maria Drăgan** ar fi împlinit 50 de ani. N-a ajuns la această vârstă, iar de pe scena mare a coborât și mai devreme – la nici 30 de ani. A coborât treptele ei, lăsându-ne cu amintirea superbului ei chip și cu cele câteva imprimări interpretative...

Nu sunt de acord cu supranumele, ce i l-a dat **Mariei Drăgan** opinia publică de la noi: „**Vai sârmana turturică**”. Și nici cu faptul că destinul ei ar fi fost „*nespus de tragic*”, precum le place să susțină ziariștilor, artiștilor, care au cunoscut-o. Mila abuzivă, jalea mai mult sau mai puțin sinceră, ce le exprimă aceștia de la caz la caz, mi se par jignitoare. I-ar fi plăcut oare frumoasei și mândrei Maria, celei care a sfidat societatea, mergând conștient la pierzanie, i-ar fi plăcut, zic, să rămână în amintirea celor care au cunoscut-o drept o „**pasăre înfrântă**”? I-ar fi plăcut oare să fie compătimită fără de sfârșit? Doar **Maria Drăgan** a interpretat și cântece populare mai vesele, mai „cu draci”: „*Hop, lele hop*”, „*Aoleu, lele Ioană*” ș.a. Cât despre destinul ei, privindu-l filozofic sau comparându-l cu destinele altor artiști, care au dispărut dintre noi subit, în vreun accident rutier sau „amoros”, cred că a fost nu atât tragic, cât semnificativ. E destinul clasic al artistului, dacă privim mai cinic viața, considerată de Biblie drept „deșertăciune”, și dacă ținem cont de faptul că odată și odată cu toții ne vom duce pe lumea cealaltă. Uitați-vă pe cât e de semnificativ: ea, cea pentru care scena a fost poate cel mai sfânt lucru de pe pământ; ea, care a cântat pentru oamenii satului, până la urmă a fost doborâtă și băgată în mormânt de însuși satul.

Zilele acestea o doamnă, care a cunoscut-o personal și care i-a fost prietenă apropiată (această doamnă se numește **Tamara Chițaniuc**; este și ea interpretă de cântec popular), îmi povestea că celelalte artiste-concurente ale Mariei de pe scena mare chiar își îndemnau colegii-bărbați din formațiile în care erau angajate să meargă la cămin și s-o îmbete criță în ajun de repetiții sau concerte, pentru ca ea să cânte mai rău decât ar fi putut să cânte. Iar ce-a mai fost și acolo, la Bălăurești, Nisporeni, în ultimii ei ani de viață, în ce împrejurări a murit – numai unul Dumnezeu știe. În fine, cred că destinul ei ar pu-

tea servi drept sursă de inspirație și pentru un scenariu de film artistic. Apropo, am ținut să aflu de la aceeași **Tamara Chițaniuc** dacă cântecele **Mariei Drăgan** sunt difuzate în România și dacă se vorbește despre ea și pe acolo.

- Am avut turnee în România, mi-a spus Tamara, dar n-am auzit să se vorbească pe acolo despre **Maria Drăgan**. Poate de aceea că ea s-a încumetat să cânte, pe timpuri, acel cântec din repertoriul celebrei **Maria Tănase**: „*De s-ar afla cineva să-mi citească inima / Ar citi cât ar citi și tot n-ar mai îmbătrâni ...*”?

Și l-a cântat pe când **Maria Tănase** mai era încă în viață? Și l-a cântat mai rău decât ea? Poate că, într-adevăr, Maria noastră, **Maria Drăgan**, a fost o interpretă de talie republicană, un talent autohton, care n-a izbutit să se realizeze până la sfârșit.

Apropo, la 23 noiembrie curent, la Palatul Sindicatelor din Chișinău a fost organizat Festivalul-concurs de muzică populară „**Vai, sărmana turturică**” – 50 de ani de la nașterea cântăreței, orientat spre lansarea și propagarea tinerelor talente interpretative. La 30 noiembrie, la Bălăurești, Nisporeni (satul de baștină al interpretei), acest jubileu al **Mariei Drăgan** a fost comemorat printr-o manifestare purtând genericul „**O floare pentru Maria Drăgan**”. La biserica „**Sf. Nicolae**” din sat a fost oficiat un serviciu divin, la mormântul cântăreței au fost depuse flori, a fost oferită o masă de pomenire; la biblioteca orășenească din Nisporeni a fost lansată prima ediție bibliografică. Pe lângă toate acestea, după cum se știe, de la 1989 o stradă din Chișinău poartă numele **Mariei Drăgan**. Desigur, contemporanii noștri ar mai putea face și alte lucruri bune în memoria Frumoasei dispărute.

**Ecaterina VIȘNEVSCHI // Pământ și Oameni,
10 decembrie 1997**

COMORI NEPREȚUITE

Poșta fiecărei redacții aduce din când în când câte o scrisoare în stare să trezească în suflet o nostalgie pe care ai vrea s-o împărtășești cititorilor, dar mereu ți se pare că nu-i momentul, că atâtea și atâtea evenimente mai importante își așteaptă oglindirea, și o mai lași cu speranța că odată și odată îi va veni și ei rândul să mai lumineze sufletele oamenilor, să-i facă a mai cugeta și la scopul acestei vieți, la rostul nostru pe pământ. Iată, și acum, frunzărind mapa cu asemenea răvașe, eram gata să pun de-o parte și această scrisoare, cu gândul că nu-i mai arde lumii de cântec în ziua de azi, când anevoie-și agonisește bucățița de pâine. Dar, la o adică, nu numai cu pâinea se ține omul. Vrem noi ori nu vrem să fie așa, dar un neam ajunge să fie cunoscut mai mult prin opera câtorva personalități reprezentative decât prin munca celor mulți. Și dacă azi unii declină în fel și chip numele lui **Ion Druță**, iar alții își permit să-l vorbească de rău pe **Grigore Vieru**, vor veni timpuri când chiar și cei mai înverșunați dușmani ai oricăruia dintre ei li se vor declara prieteni. Au trecut cinci ani de când am primit această scrisoare. De fapt e o încercare de a respinge învinuirile aduse satului natal pentru că n-a fost în stare să poarte de grijă uneia dintre cele mai mari cântărețe ale neamului, pornită în lume din acest sat și revenită în el să-și încheie zilele de tânără la baștină. Azi autorul răvașului, pe atunci elev în clasa a zecea, o fi pe cale de a deveni absolvent al vreunei instituții de învățământ superior. Acum oricine e gata să se declare îndrăgostit de neuitata cântăreață, dar nu s-a aflat încă nimeni să se declare vinovat că a lăsat-o să se stingă când încă nu-i era sorocul, că ne-a lăsat să pierdem o comoară careia doar acum începem a-i bănuî prețul. Azi aruncăm cu pietre în alții // **Vocea poporului, 29 aprilie 1994**

E zi de duminică

Citesc părinților articolul „**Busuiocul Mariei Drăgan**”, semnat de pedagogul **Alecu Cristel** din Seliște. Citesc și văd cum din clipă în clipă părinții mei se întristează, iar când termin mama zice: „Tare frumos a mai cântat, Doamne!”. Părinții mei au copilărit cu **Maria Drăgan**. Împreună au colindat împrejurimile satului. Casa **Mariei**

Drăgan se află pe malul unui pâraiaș împrejmuit de copaci. „Acolo ea, îmi povestește mama, își dădea drumul glasului”. Anume acolo-și organizau ele concertele pe care le prezentau în fața celorlalți copii. Acum suntem cu toții nedumeriți de tot mai desele învinuiri ce ni se aduc. Mi-am întrebat părinții ce vină poartă satul de soarta **Mariei Drăgan**, pe care **Grigore Vieru** o aseamăna cu **Maria Tănase**? Părinții, de altfel, ca și întregul sat nu găsesc partea lor de vină în viața **Mariei Drăgan**. În tinerețe, până a plecat Maria la Chișinău, cântau împreună pe scena casei de cultură din sat. Părinții mei și astăzi cântă bine. Iar atunci, când **Maria Drăgan** a plecat la Chișinău, satul tânjea. Serile deveniseră mai triste, căci glasul Mariei nu se mai revărsa în amurg peste el. Maică-mea, vroindu-se și ea artistă, a plecat la Chișinău pe urmele Mariei. A rămas o seară la ea, la cămin. Mama zice că a trăit o seară grea, pentru că fetele de la cămin erau puse mereu pe ceartă. Ajunsă dimineăta, și-a luat geamantanul și a revenit la baștină.

Atunci când s-a întors sărmana turturică în sat, era bolnavă de nu o mai recunoștea nimeni. Satul, de, ca toate satele, a primit-o cum a venit și i-a alinat cum a putut durerea. Conducerea colhozului i-a propus să lucreze la casa de cultură din sat, dar ea a refuzat, zicând că mai bine ar arde acea casă de cultură. Se vede că mare-i era durerea, dacă nu vroia să revină la cântec. Acest lăcaș a scos-o în lume, iar ea trecea ca o străină pe lângă el, chema focul blestemului asupra lui. I s-a găsit de lucru la grădinița de copii, dar avea mari dureri de cap și n-a rezistat. I s-a mai propus să fie șefă de gospodărie, tot la grădiniță, dar și acolo îi venea greu. Turturica noastră anevoie făcea față oricărui lucru pământesc. Și pământul ne-a luat-o prea de timpuriu. Așa și nu a mai aflat satul ce durere purta în suflet sărmana turturică, care la revenire nu mai era cea care plecase. În van se întreabă cine i-a săgetat inima, cine i-a curmat zborul când abia se înălța? Satul a pornit în lume un glas de privighetoare. Cine trebuia să vegheze în preajma zborului ei? Tot satul, rămas în urmă, departe de ea? Sau oamenii din preajmă, de la Chișinău?

Cât privește contul **Maria Drăgan**, ar fi bine să fie deschis. Și casa-muzeu o vom deschide. Unele materiale le avem deja adunate împreună cu învățătoarea noastră de limbă și literatură moldo-

venească **G. I. Oleinic** și învățătoarea de matematică **M. L. Croitoru**. Dar e încă foarte puțin. Mai e nevoie de adevărul adevărat despre **Maria Drăgan**, căci prea multă politică se face în jurul ei și nimic concret. De adevăr avem nevoie noi, cei tineri, de el are nevoie întregul sat, asupra căruia cad toate păcatele și care nu înțelege de ce anume el să fie cel mai împovărat de osânda timpului. Busuiocul îl vom semăna și îl vom îngriji și noi acolo, lângă piatra funerară, lângă mormântul ei.

Ion TERGUȚĂ,
elev în clasa a zecea a școlii medii Bălăurești,
raionul Nisporeni

Două interviuri și un reportaj ale Mariei DRĂGAN.

Vatra cântecului meu...

*Interviu cu Maria Drăgan (I),
la începutul carierei.*

Cer scuze, Marie, că prea tradițional încep convorbirea noastră, așa zice chiar banal... Așa dar, cum ați devenit cântăreață?

Cum să vă spun?... Poate deaceea, că am îndrăgit cântecul încă pe când eram de-o șcioapă. Îmi plăcea să cânt și cântam. De când mă țin minte, mi-au fost dragi melodiile. Iar titlul de „cântăreața școlii” l-am căpătat din clasa a cincea și, sincer să vă spun, mă mândream cu astfel de titlu... După absolvirea școlii de opt ani din sat nu era concert la club, la care să nu fi participat și eu. Interpretam cântece populare moldovenești. Nicu, fratele meu mai mare, care lucra pe atunci șef de club, mă acompania la acordeon. Concertam în fața colhoznicilor, prin brigăzi, în câmp... „Cântă frații Drăgan!” – ziceau sătenii. Apoi au urmat festivalurile republicane de artiști amatori, de la care mă întorceam cu diplome de onoare. Pe urmă am intrat la școala muzicală „Stefan Neaga”...

- Nu știu de ce, însă îmi pare, că o cântăreață se naște pe un plai de codru, unde susură izvoare, căci cele mai bune interprete ale noastre au ceva din freamătul codrului, din murmurul cișmelelor, din șoapta duioasă a pământului. Deci, de unde sunteți de loc, Marie? Dacă se poate, povestiți-ne mai pe larg despre baștină...

Aveți dreptate... N-aș vrea să fiu socotită, că sunt lipsită de modestie, însă și eu sunt de la codru. Și vreau să vă mai spun, că vatra cântecului meu e satul Bălăurești, ce se află prin părțile Nisporenilor. Acolo m-am născut, am învățat, mi-am petrecut copilăria. E un sat tipic moldovenesc, pitit între două dealuri, înconjurat de pădure, pe malul Prutului. Sat cu oameni harnici și buni la inimă, cărora le place cântecul și gluma, vechile datine și obiceiuri rămase din moși-strămoși. Pe costișă, unde la sărbători și în zilele de odihnă se adună tineretul la horă, pe cărările pline de legende ale satului am prins vraja cântecului, am fost cuprinsă de vârtejul amețitor al muzicii populare,

care m-a fascinat din copilărie și care, paremi-se, nu mă va părăsi niciodată. Drag mi-i satul. Dragă mi-i căsuța cea veche, acoperită cu stuf de la marginea Bălăureștilor, unde nu e zi să nu apară la porțiță bătrâna mea mamă, cu ochii ațintiți în zare, așteptându-mă să vin în ospetie. N-o uit, o vizitez.

- **Cine, Marie, v-a altoit dragostea de muzica populară?**

Tot, ea, mama. De la ea prima dată am auzit vechea melodie „*Vai sărmana turturică*”. Și acum țin minte, cu câtă durere și alean în glas cânta ea această melodie. Îi plăcea și cânta. Devenise vădană, iar eu, Nicu și Nina, sora mai mare, rămaserăm fără tată. Ca dintr-o ceață fumurie îmi apar în față acele zile grele. Era în plinul an de după război. Taică-meu întors de pe front cu sănătatea distrusă (fusesse grav rănit), n-a dus-o mult. În curând s-a stins din viață. Ce-a mai rețrăit biata mamă! Se vede, că melodia aceasta îi mai alina durerile inimii. Acum acest cântec bătrânesc de jale a intrat în repertoriul meu. Mai sunt recunoscătoare lui **Vasile Alexeievici Adronache**, învățător din satul vecin Vărzărești, și lui **Vasile Semionovici Răzvanț**, dirijor de cor în satul natal. Ei au jucat un rol hotărâtor în viața mea, atrăgându-mă în formațiile de artiști amatori. Tot ei au insistat să plec prima dată la olimpiada republicană a activității artistice. Asta a fost, dacă nu mă înșel, prin 1963. Ce fericită eram, când mă întorsesem de la Chișinău! Pentru cântecele „*Moldova*” și „*Pocnind din bici pe lângă boi*” cucerisem prima diplomă de onoare în viață!

- **Dacă ar fi să-mi exprim părerea personală despre cântăreața Maria Drăgan, apoi aș zice, că dumneaei e o vocalistă talentată. Cel mai mult îmi place „Vai sărmana turturică”, doina „Pe sub flori mă legănai”. Mă impresionează plăcut și alte melodii, bunăoară, cele de glumă – „Leliță Ioană”, „Eu la joc, mama la joc”. Totuși, paremi-se, motivele triste, folclorice, pline de durere și alean, doinele și romanțele în interpretarea D-stră se bucură de cel mai mare succes. Deci, sunt melodiile, care vă pot determina individualitatea?**

E foarte posibil.

- **Ce credeți Dvoastră despre individualitatea în artă?**

Socot, că asta-i principalul nu numai pentru o solistă, ci și pentru orice om de creație: compozitor, scriitor, pictor... Aceasta înseamnă, de pildă, dacă cânti, apoi cântecul să-ți fie propriu numai ție. În-

seamnă că ai maniera ta de interpretare. Cu alte cuvinte, să nu-i imiți pe alții, să fii original.

- **Fiindcă a venit vorba de originalitate, aş vrea să aflu părerea D-stră şi în următoarea chestiune. La unii dintre interpreţii noştri (nu am în vedere neapărat „Mugurel”-ul), pe lângă lucruri foarte bune, se observă un abuz de gesticulări, mişcări de prisos, care nicidecum nu sunt dictate de conţinutul cântecului. Aceasta, după mine, duce la artificialitate şi fals entuziasm. Publicul din sală simte că-i momitărie şi nu originalitate. Care-i părerea D-stră?**

Ştiți, e o întrebare complicată. Paremi-se ar putea s-o comenteze un critic muzical. Eu sunt cântăreţea şi, probabil, nu sunt lipsită nici eu de neajunsuri. În fond, însă, cred, că aveți dreptate.

- **„Mugurel”-ul se bucură de un mare succes nu numai în Moldova. Pe aripi de cântec el a colindat şi alte meleaguri, recoltând aplauze binemeritate. Pe unde anume ați concertat, popularizând frumosele melodii ale pământenilor noştri?**

În trei ani de zile am cutreierat întreaga noastră Patrie – Ucraina, Kazahstanul, am fost la Vladivostok, Habarovsk, Komsomolsk-pe-Amur, Moscova. Am fost şi în Ungaria...

- **Ce-ați putea povesti despre colegile şi colegii Dvoastră, despre colectiv?**

Avem un colectiv bun, o mână de oameni prietenoşi. Cu toții muncim mult. Ne ajutam unul pe altul, ne încurajăm. Vorba dulce, după cum se ştie, mult aduce. Socot, că succesul „Mugurel”-ului nu-i întâmplător, ci firească. Totul, ce am obținut, nu ne-a picat din cer. E un succes, cucerit prin muncă. Şi chiar e vorba de talentele, de care nu-i lipsită tânăra noastră formație. N-o să vă spun mare noutate: cântecul lui **Ion Bass** îl farmecă pe oricine. Asta o ştie mic şi mare, când îl aude interpretând cântecele populare moldoveneşti, bulgăreşti şi găgăuze. Apoi **Vasile Marin** cu bocetele „**Am auzit o copiliță plângând!**” Ne bucură şi contrabasistul **Victor Bublitchi**, şi **Anastasia Istrati** cu minunatele ei melodii, mai ales, cu „*Ileană-Ileană*” şi „*Aşa-s fetele-n Moldova*”, şi tînăra solistă **Valentina Cojocar** cu melodia „*Ochii negri sunt frumoşi*” etc. În urma lor freamătă sala de aplauze. Vă mai destăinuesc ceva: nouă, la drept vorbind, chiar ne-amers. Ştiți de ce?

- **De ce?**

Că-l avem conducător pe înzestratul lăutar **Valeriu Negruță**, un muzicant deştept, un om, care foarte mult ține la colectiv. În ultima

vreme a început să compună muzică. În ce privește meseria, apoi dumnealui își cunoaște vioara de minune. Ce melodie numai nu storce **Valeriu Negruță** din strunele celea fermecate! Toți îl iubesc, îl stimează. Ne stimează și el pe noi.

- **Ce calități, Marie trebuie să aibă o cântăreață, ca să se bucure de succes?**

În primul rând, cred eu, trebuie să aibă o voce plăcută. Fără voce n-ai ce căuta pe scenă. Să-ți depui în cântec tot sufletul, toată ardoarea. Artista doar trebuie să trăiască muzica, pe care o cântă, trebuie să dea viață melodiei, ca ea să ajungă la inima ascultătorului. Când un interpret nu te mișcă, înseamnă că cântecul nu și-a ajuns țelul. E destul de importantă și ținuta pe scenă. Trebuie să știi nu numai, cum să te prezinți în fața publicului, dar și cum să pleci...

- **Cum considerați dumneavoastră, că trebuie să fie legătura dintre cântăreț și compozitor?**

Cea mai strânsă. Din păcate, ne rămâne numai să visăm la astfel de relații. Din pricina lipsei de cântece noi, contemporane, suntem nevoiți să le compunem singuri...

- **Ei, iată și sfârșitul convorbirii noastre. Ultima întrebare: care sunt planurile dumneavoastră de viitor?**

Planuri avem destule. Însă ceea ce ne preocupă mai mult în timpul de față e centenarul nașterii marelui **Vladimir Ilici Lenin**. Ne pregătim cu toții de această dată însemnată. Vrem să ne prezentăm cât se poate de bine, cu același elan tineresc, care îi este propriu „**Mugurel**”-ului. Însă avem nevoie de noi melodii. Am dori să avem cât mai multe cântece frumoase despre țară și partid, despre tineretul sovietic, despre contemporanul nostru, care prin munca sa plină de abnegație făurește ziua luminoasă de mâine. Eu personal visez la ziua, când un compozitor îmi va zice: „*Am compus un nou cântec despre Patria noastră dragă, un nou cântec despre Moldova, un nou cântec despre Ilici special pentru tine, Maria Drăgan !*” Nu-mi rămîne altceva decât să aștept...

Filip MIRONOV // Femeia Moldovei, nr.11, 1970

Cântecele Mariei Drăgan

(II) – reportaj biografic despre Mariei Drăgan, aflată în plină ascensiune artistică.

Numele acestei interprete de cântece naționale moldovenești e bine cunoscut de către locuitorii republicii noastre. Vocea ei răsună adesea de pe scena sălilor de concerte, cluburilor și Caselor de cultură, ea evoluează regulat în cadrul programului de radio „*La vatra jocului*”. Maria a venit acum vreo zece ani la Chișinău. Petrecând-o atunci pe tînăra sa fiică, mama i-a spus:

- **Nu-i de glumit cu cântecele, Marie. Dacă vei vedea, că nu ești bună de cântăreață, să te reîntorci în satul natal, aici se va găsi întotdeauna de lucru pentru tine. Iar dacă vei avea noroc, să nu ne dai de rușine!**

Desigur, că „ascensiunea” artistică rapidă a **Mariei Drăgan**, marea ei popularitate în mijlocul ascultătorilor nu se poate explica prin noroc. Doar vocea-i frumoasă și puternică n-are nevoie de comentarii. Primul, care a audiat și a apreciat capacitățile tinerei soliste a fost **Isidor Burdin**. El i-a propus fetei să cânte în colectivul pe care îl conducea el însuși. Împreună cu acest colectiv Maria a străbătut toată republica, a fost în multe orașe din țara noastră. Ea a evoluat în fața muncitorilor de la întreprinderile industriale, în fața plugarilor, în școli și instituții de învățământ superior. În 1966 pe lângă Filarmonica de stat din Moldova a fost organizat ansamblul de muzică populară „**Mugurel**”. Maria a trecut cu succes la concurs și a fost primită în alcătuința ansamblului. Chiar la prima participare la festivalul republican de cântece ea a obținut titlul de laureată. Apoi au urmat, rând pe rând, victoriile în concursurile artistice.

Printre numeroasele diplome de onoare, pe care le deține **Maria Drăgan**, sunt Diploma Ministerului Apărării al Uniunii RSS pentru participarea la concertele destinate ostașilor din Uniunea Sovietică; Diploma de onoare a comitetului de partid al Armeniei pentru concertul dat în fața muncitorilor, care construiesc tunelul de la lacul Sevan. Acum trei ani Maria a fost în Republica Populară Ungaria în legătură cu festivalul de artă al RSS Moldovenești, care a avut loc acolo, și a obținut premiul special. Iar anul trecut ea a devenit din nou laureată a festivalului tineretului din republică. Dar Maria ține mai mult ca la orice la diploma Comitetului Central al Uniunii Leni-

nist-Comuniste a Tineretului din Moldova și la insigna „**Udarnic al Comsomolului leninist** (1973)”.

În prezent ansamblul „**Mugurel**” sub conducerea lui **Mircea Oțel** pregătește un program jubiliar, consacrat semicentenarului formării RSSM și Partidului Comunist din Moldova. În cadrul acestui program **Maria Drăgan** va executa noile cântece: „*Bătrânii mei*”, „*Ioane, Ioane*”, „*Strigături*” și altele... Acum au loc repetițiile. Și Maria iese din nou pe scenă, cizelând fiecare frază a cântecului pînă când, în sfârșit, îl învață la perfecție. Aceasta-i dovada înaltei exigențe față de ea însăși, față de creația sa și datorită ei tînăra solistă și-a cucerit marea popularitate, de care se bucură.

Ion CUZUIOC // Cișinău. Gazetă de seară,
8 februarie 1974

Maria DRĂGAN: „Lume, lume, soro lume...”

(III) – ultimul interviu al Mariei Drăgan,
revenită la baștină,
după ce a intrat în dizgrația ministerului culturii al RSSM.

În 1986, într-o zi de august, mă întorceam de la cetatea Sorocii cu un grup de scriitori, interpreți și actori. Pe drum, într-un cerc mai îngust, am ținut o discuție despre soarta omului de creație într-o societate totalitaristă. Cei care vorbeau încercau să contureze un fenomen, dând exemple, mai ales, din viața interpreților de muzică populară față de care, de cum îi îndrăgește publicul, se face tot ce e posibil ca să dispară sau, cel puțin, să se retragă din avanscena vieții culturale. Un ultim argument, forte, în acest sens, era adus exemplul ansamblului „Mugurel”, care s-a destrămat în mod misterios. La un moment dat, actorul Boris BECHET s-a întors către mine și a zis: „*Gheorghe, fac o cinste, dacă te duci la Nisporeni și scrii adevărul despre ceea ce se întâmplă acum cu vestita interpretă de muzică populară Maria Drăgan*”.

În ziua plecării la Nisporeni, am trecut dis-de-dimineață pe la Casa Presei. Aici, un ziarist mai în vârstă, cu pretenții de scriitor, aflând că vreau să merg la Nisporeni, la Maria Drăgan, s-a uitat la mine ca la un idiot care nu știe ce face: „*Ce să cauți tu la curva ceea?!*”. M-am cutremurat. Aș fi vrut, atunci, să-l apuc, și să-l dau cu capul de pereți, să adun cuvintele care mai hodorogeau pe coridoarele Casei Presei și să i le bag pe gât, ca niciodată să nu poată pronunța asemenea vorbe. Dar l-am lăsat în plata Domnului...

Mărturisesc aici că mai mult timp am fost obsedat de gândul s-o găsesc pe Maria Drăgan, interpreta ce trecuse asemeni unui meteor pe bolta cântecului nostru popular, ca, apoi, să dispară în negura uitării. Acum nu-mi vine a crede ochilor: ea stă în fața mea și îngână un cântec.

Destinul Drăganilor mei – inimă îndurerată.

- Nostalgică romanță.

Când o cânt împreună cu mama, e și mai frumoasă.

- Am înțeles că în această casă trăiți numai cu mama. Mai aveți și alte rubedenii?

Neamul Drăganilor a fost mare. Părinții mei, **Anastas** și **Alexandra Drăgan**, au avut șase copii. Casa noastră, de când o țin minte, aici stătea și tot așa arăta. Tata era mare meșter-lemnar. Aducea stejarul și nu ieșea din ogradă pînă nu gătea o sanie sau o căruță – adevărate bijuterii, nu alta... Mama îmi povestește că tata a murit de multă trudă. Mama îi din 1908 și, când se organizau colhozurile, a fost aleasă deputat. Cunoaște o mulțime de cântece. Uneori le îngânăm împreună. Îi bătrână de acum și, dacă-i bătrână, n-o pot lăsa singură. În viață mai am o soră și un frate. Fratele Nică, adică Ion, lucrează lemnar în satul nostru. Îi cătat ca și tata. Să vezi ce poartă cioplită, ce casă are!... Îi bărbat zdravăn, are palmele ca niște căușe: să te atingă odată, îi săruti picioarele. Da nu te uita așa la mine, îi om bun, nu ți-a face rău nici cât îi negru sub unghie. Sora mea, Nina, trăiește la Afumați și, de asemenea, cântă bine. Are trei copii și pe unul l-a numit Săndel, în cinstea mamei. Când cântă, oamenii o iscodesc de nu-i cumva neam cu **Maria Drăgan**. Nu pot uita de Tecla, cea mai mare fiică a mamei. Era atât de frumoasă încât scotea flăcăii satului din minți. Fetele o invidiau și-i purtau pică. S-au sfătuit că ar fi mai bine să n-o vadă nici ele, nici flăcăii. Nu știu ce-au făcut, ce-au dres, dar, într-un timp scurt, sora mea s-a subțiat și s-a stins ca lumânarea. Când a murit, aveam șase anișori. Mama era cât pe ce să se topească de scârbă. Acesta-i, se vede, destinul Drăganilor mei – inimă îndurerată.

Fata asta are talent

- Banală, cred, întrebarea care vrea să urmeze, precum banal voi fi arătând și eu pe malul acestui iaz. Totuși, n-o pot evita și de aceea vreau să te întreb: când te-ai pomenit răpită de preafrumoasa pasăre măiastră care este cântecul?

Hai, să vorbim mai simplu, că-i păcat să boiești cuvintele. Am cântat cu tot neamul nostru, cu alte fete din Bălăurești. Ce minunat mai cântau fetele noastre! Aveam un acordeonist pe nume **Vasile Răzvanu**. Un altul – Alexandru, poreclit Chioru – venea de la Măcărești. Flăcăii de la noi jucau „*Tăbăcărească*”, un dans tare bătrân. După ce am absolvit opt clase, am lucrat în gospodărie. Șaisprezece fete din brigada lui **Dionisie Vlad** îngrijeau grădina de după prima linie a hotărului. Aveam permis de trecere pe la pichetul de grăniceri. Creșteam roșii, vinete, castraveți... La amiază toate 16 fete ne scăldam în apa

limpezie a Prutului. De cântat – cântam ziuca în teagă. Spre sfârșitul zilei toate începeam cu „*Vin bădiță, vin deseară*”. Cântecul se auzea până la milocul satului și femeile-și spuneau: „*iaca-i seară, vin fetele acasă...*”

- **Am venit să-ți solicit un interviu, iar tristețea ta mă dezarmează. De ce ești îndurerată?**

Cum să fiu îndurerată lângă mama? De ce, adică, mi-ar fi trist pe malul acestui iaz, unde pot asculta în voie tălăncile stânii? Trist trebuie să-ți fie prin străini, nu acasă. Prin străini omul e însingurat, chiar dacă râde, chiar dacă-i aplaudat. Așa cred eu acum...

- **Fiind mezină în familie, mătușa Alexandra, conform unor tradiții, ar fi trebuit să te oprească lângă dânsa. Dacă făcea atare lucru, Moldova rămânea mai săracă în cântece, iar astăzi nimeni nu mai întreba unde-i Maria Drăgan...**

Lucram la grădină. Într-o seară, vecina s-a lăudat mamei că fiică-sa pleacă la o școală din Chișinău. Lauda ei m-a atins la inimă și a doua zi am plecat la Călărași – atunci satele de prin aceste părți se subordonau acestui centru – să-mi iau documentele, că nici „mitrică” nu aveam. De acolo – direct la Chișinău. Am dormit la gară și toată noaptea m-am gândit să prezint documentele la școala de pictură. Pot desena. Dimineața, însă m-am răzgândit și am plecat direct la școala de muzică „**Ștefan Neaga**”. Lucru lesne de înțeles: nu eram pregătită pentru a susține examenele. După ce trăgeam biletul, mă așezam în banca din urmă și căutam să ascult atent ceea ce răspundeau abiturienții din fața mea. Așa îmi aminteam de verb, adverb, subiect, predicat... Am susținut examenele pe „bine” și am fost înmatriculată. Voi fi avut sclipiri de har în mine. Țin minte, la anul întâi am scris o compunere, care multă vreme m-a făcut să nu ies din lauda învățătorului. „*Fata asta are talent*”, repeta el în fiecare zi. Îmi închipui ce „coarne” avea să-mi facă, dacă mai afla că scriu și versuri.

- **Ca și cum ai fugit de acasă...**

Curat așa. Mama rămăsese singură, așteptând ea însăși ajutor, că-i eram copil de nădejde. Bursa nu-mi ajungea de cheltuială și, deseori, umblam flămândă. În acest sens, nu pot să nu-mi aduc aminte de **Petru Constantinovici Stroiu**, pedagog de specialitate care, când mă duceam dimineața la lecții, mai întâi mă întreba dacă am mâncat. Îl mințeam, iar ochii mă dădeau de gol. Scotea o rublă și mă alunga din auditoriu: „*Du-te și mănâncă mai întâi*”. Primul cântec pe care m-a pus să-l învăț a fost „*Oi, tî, Volga-matușca, russkaia reka*”. Avea o

voce grea, că se cutremurau geamurile când cânta. Mai târziu, am luat parte la activitatea brigăzii de agitație a școlii. Prezintam concerte prin sate. A învățat cu mine și **Vasile Goia**, care mă acompania la pian. Ghici: cine mi-a fost pedagog la solfegiu și teoria muzicii?

- ...

Eugeniu Doga. Mai târziu, studenții care cântau pe la nunți îmi ziceau: „*Hai cu noi, dacă nu vrei să cânți, măcar ai să mănânci*”.

Asta-i !

- **Aveai deja cunoștințe muzicale, știai multe cântece, posedai ceea ce-ți poate da numai natura – voce. Era necesară doar o scenă în luminile căreia să-ți deschizi sufletul. Când ai apărut în fața publicului mare?**

Aproape terminam anul doi, când televiziunea anunțase un concurs al interpreților de muzică populară. Am vrut să mă prezint și eu, dar, auzindu-l pe conducătorul tarafului nostru spunând cu ironie: „*Auzi, mă, vrea la televiziune!*”, m-am dezis. Nu peste mult timp – era prin 1966 – La Filarmonică se înființa un ansamblu de muzică populară. Însoțită de **Dumitru Blajinu**, m-am dus să-mi încerc norocul. Țin minte, membru al comisiei era și **Nicolae Sulac**. Am interpretat câteva cântece de-ale mele, de-acasă, și tare m-am bucurat, auzindu-l: „*Asta-i!*”. Printre cei rămași erau și **Anastasia Istrati**, **Vasile Marin**, **Valentina Cojocaru**, apoi veni și **Ion Bas**. Astfel, la Filarmonică luă naștere ansamblul de muzică populară „**Mugurel**” condus de **Valeriu Negruță**. Leafa mizeră, din care mai trebuia să-i mai plătesc și gazdei, era, totuși, mai mare decât bursa, iar pe lângă toate, condiția de artist urma să-mi aducă și un nume în lumea cântecului. Eram pe atunci naivă și credeam că toți oamenii sunt ca pâinea cea caldă. Of, lume, lume, soro lume... Acum, cu mintea mea odihnită, îmi dau seama că prea bine cântam ca să nu-mi fac dușmani din invidie. Asta-i, că dacă încep să-mi calci pe bătătură...

- **Departe de mine un atare gând... Vreau, pur și simplu, să ajungem la cântăreața Maria Drăgan, cea pe care, de mai mulți ani, o port în icoana sufletului meu.**

Aproape toate cântecele mele erau de acasă, de la Bălăurești. Am început cu „*Măi Ioane...*” și „*Vino bade...*”, după care au urmat „*Colo-n vale, la fântână...*”, „*Colo-n vale, la pârau...*”, „*Vai, sărmana*

turturică...”, „Lume, lume...”. Mai mult, însă, mi-au plăcut romanețele. Așa-i că de mult n-ai ascultat „La fereastra casei mele...”, „Am început să-mbătrânesc...”? E-he! Căntece-s multe, dar se stinge soarele și rămâne lucrul...

Unde cântam noi, lumea se aduna chiar „ca la concert”

Cu cântecele acestea și cu altele, că știu câteva sute, am cutreierat republica, țara. Am fost și în Ungaria. Unde cântam noi, lumea se aduna chiar „ca la concert”. Aflându-ne în deplasări prin republică, nu puteam scăpa de spectatori. Ne organizau întâlniri pompoase și pompoase... despărțiri.

(Îmi duc palma la frunte: iată încă un soi de dușman, dușman care, în vremurile nu demult apuse, se numea „șestoi vopros”).

Stai să-ți mai spun. Măcar îmi pare bine că în viața asta a mea tulburată, dureroasă, dar și frumoasă, mi-am spălat fața cu apa din lacul Baical și Balaton. Acum pot să stau liniștită și pe malul iazului din grădina mea, care, să-ți spun drept, îmi place mult. Am cutreierat țara în lung și în lat, am văzut oameni aplăudând sau plângând de bucurie pe care numai cântecul adevărat o poate explica. Când interpretam „Lume, lume...”, să fi fost prezente milioane de spectatori, nu se auzea nici musca. La Baical, pe o vale mare și frumoasă, mi se părea că ecoul vocii ajunge la marginea țării. Ieșind să interpretez „Lume, lume...”, puneam microfonul în furcă, lăsam capul pe spate, întindeam înaintea mânoaicele acestea ale mele și cântam... După ce terminam cântecul, timp de câteva clipe, vedeam cum lumea parcă nu-și poate veni în fire. Apoi, dintr-o dată începea să bată zgomotos din palme: „**Bravo! Bravo! Bravo!**” Vocea-i voce... Așa mi-a dat-o maică-mea și nimeni nu mi-o poate fura. E-he! Nu știi tu ce înseamnă asta. Măcar să fi crăpat ceilalți soliști, că n-aveau ce-mi face: cele mai multe flori eu le adunam.

Răul venea tot din colectivul nostru

- Formația „Mugurel” adunase cele mai promițătoare interprete de muzică populară de la noi, pentru ca mai apoi... să le împrăști. Care-i cauza?

Nu pot să-ți spun. Nu prea știu. Ne-au anunțat că „Mugurel”-ul se desființează și gata, să nu mai batem nici într-o ușă. Ne-am împrăști-

at ca potârnichele. Răul, ți-aș spune-o, venea tot din colectivul nostru. Știi de ce?

- ...?

Pentru că unii soliști vroiau să ajungă artiști emeriți de la primele cântece. Când ne întorceam din deplasări, alergau repede la minister. Acolo, cu părere de rău, s-au găsit urechi care îi ascultau... Nu-i vorbă, m-am poticnit și eu în viața asta. Fiecare om, o dată sau de două ori, se poticnește în viață. Calul, că-i cu patru picioare, și tot se poticnește. Și-i rău că se întâmplă una ca asta. Ți-amintești o vorbă de-a noastră, moldovenească, care spune: „*de bun ce-am fost...*”. Uite, așa s-a întâmplat și cu mine. Of, că mult rău mi-a mai făcut...

- **Cine?**

Nu-ți mai spun, că ai să scrii. Mai bine las-o în plata Domnului. Viața e asemeni unui traseu de maraton. Uneori se întâmplă că acel din urma ta să-ți pună piedică, să pășescă peste tine și, ajuns trimfător la finish, să te arate celorlalți cu degetul. Mulți au să rădă, văzându-te prăfuit și șchiopătând. Să fi avut o soră mai mare, o soră de viață, care să mă îndrumeze...

**(Iată ce i-a lipsit Mariei Drăgan:
sprijinul omului de alături, al unui om binevoitor.
Iar el nu s-a găsit. Nimeni, absolut nimeni,
nu și-a asumat cinstita datorie de a o susține...)**

Să cânt muzică ușoară am învățat plângând.

- **Am avut ocazia să ascult cuvinte calde despre Maria Drăgan...**

Îmi plăcea să trăiesc bine aproape cu toți, nebănuind că unii trag foloase din asta. Bunăoară, insistau să plec cu ei la nunți, știind că slava și vocea mea numaidecât le va aduce miișoare în buzunar. Alteori, colegii de ansamblu mă mințeau că-s bolnavi, că le-au venit rude, că au treburi prin oraș și făceam concertele numai cu **Vasile Marin**. Eu prezentam programul, eu cântam... Dar ar fi păcat să zic, că nu m-au înconjurat și oameni buni. Astăzi m-aș închina în fața lui **Dumitru Blajinu. Alexandru Fedco**, care, pe atunci, era directorul Filarmonicii, ne-a fost ca un tată. Mai țin minte vorbele lui: „*În deplasări, când vă așezați la masă, nu mâncați chiar totul, mai lăsați în strachină...*”. Oricât de tristă aș fi fost, mă bucuram văzându-l pe **Nicolae Sulac**. Venea la noi și, dacă făceam un teanc de plăcinte ca la mama acasă,

îi curgeau ochii, nu alta. Se adresa celorlalte fete: „*Când o să faci și voi așa plăcinte? Voi, când faci un borș, miroase a asfalt!*” Iar **Ion Suruceanu**...

- **L-ai cunoscut îndeaproape și pe Ion Suruceanu?**

Văd că nu ești informat de loc. După ce s-a desființat „**Mugurel**” – ul, am trecut în „**Bucuria**”. Am mai cântat cu „**Lăutarii**”, iar în timpul cutremurului din 1977 – la restaurantul „**Beciul Vechi**”, apoi într-o formație de la Palatul Sindicatelor din Chișinău. Cu **Ion Suruceanu** am cântat vreo patru ani în formația „**Bucuria**”. Să cânt muzică ușoară am învățat plângând. Zgomotul instrumentelor mă dezbătea din cântec. **Valeriu Strâmbeanu** mă îndemna mereu: „*Hai, Marie, mai încearcă odată...*”. În sfârșit, mi-a reușit, ca apoi toată lumea să fie a mea. Apăream pe scenă într-o rochie neagră de velur, cu coafură frumoasă... **Ion Suruceanu** cânta „*Radule, de unde vii?*”, iar eu – „*Lume, lume...*”. Uneori, eram cazați în hoteluri luxoase, alteleori dormeam flămânzi prin gări. Mi se înseninează sufletul, amintindu-mi cum treceam pe strada Lenin a Chișinăului și lumea din jur șoptea: „*Uite-o: Maria Drăgan... Asta-i Maria Drăgan*”.

„Voi toți sunteți numai cu regretul”

- **Astăzi nu mai șoptește, Marie.**

Știu... Uneori... Uneori mă pornesc cu sufletul răvășit spre Chișinău. Nu de mult, m-am întâlnit acolo cu **Vera Mereuță**. Zice: „*Păcat de vocea ta, Marie. La televiziune toți regretă. De ce nu te adresezi lui Aurel, ați învățat împreună și acum el e locțiitor de ministru...*”.

- **Și ce i-ai răspuns?**

„*Voi toți sunteți numai cu regretul*” – iată ce i-am răspuns. Trecui o dată și pe la Filarmonică. Am nimerit la o repetiție de-a lui **Nicolae Botgros**. Le-am cântat. **Botgros** a lăcrimat și a spus că-i pare rău de mine. El ca el, dar au mai spus-o și alții, din cauza cărora am ajuns într-un asemenea hal...

- **Când le-ai dat toate pe una și te-ai întors acasă? Când te-ai certat cu cântecul soro Marie?**

Vai de mine! Cine te-a mințit că m-am înstrăinat de cântec? Să nu spui așa ceva. Cântecul nu se termină niciodată. Obosisem în atmosfera cea... În plus, fusesem bolnavă de tuberculoză. Am suferit vreo șase luni. Apoi, risipa de nervi mi-a atacat picioarele. Acum mi-i mai bine.

- Înainte de veni încoace, vorbisem cu Dumitru Blajinu și l-am văzut îngrijorat: cum de nu te doare inima, când te gândești la scenă, la o formație?

Ei, nu mă doare inima... Unde am eu norocul cela să mă întorc într-o formație! Cântece am multe și frumoase, vocea, slavă Domnului, nu m-a părăsit. Dar mă mai gândesc: ce să fac cu mama, ce să fac cu casa, căreia numai acoperișul i-a rămas la suprafața pământului? Nu vine nimeni. Nu vine măcar să rupă poarta și să șuiere odată în ograda asta, dar încă să te mai ajute... După cutremur (**31 august 1986**) nici prin gând să le treacă celor de la Sovietul sătesc să vadă dacă nu s-a prăvălit casa peste noi. Atunci, în acea noapte de groază, a alergat un copilași din vecini și a strigat la poartă: „*Măcă Alisandră! N-ați murit?*”. Nu n-am murit. Mai avem de trăit, de trăit frumos pe această vale cu amurguri liniștite și cu sunet de tălânci. Iar sufletului nici nu-i trebuie mai mult...

Așa și ne-am despărțit. Eu – cu gândul s-o văd cât mai degrabă la Chișinău într-o formație de muzică populară, ea – rămasă în mijlocul drumului cu un zâmbet trist pe față.

Acum, când am rămas singur în fața acestei foi albe și când șoptesc numele omului cu care am vorbit la începutul lunii octombrie, un sentiment de revoltă și durere îmi încârciază inima atât de tare, încât mă surprind că vreau să trântesc cu pumnul în masă. Îmi dau seama, însă, că la această oră târzie aș putea speria copilul meu, ce doarme liniștit și, odată trezit, el numaidecât mă va întreba ce s-a întâmplat. Evident, aș simți nevoia să-i mărturisesc adevărul: noi, o boaghe de oameni de pe o gură de rai, nu ne-am învățat încă, după atâtea lecții la școala vieții, să ocrotim ceea ce avem mai sfânt. Un exemplu elocvent – Maria Drăgan, extraordinara Maria Drăgan, cântecul căreia te făcea să lași totul și să asculți, să asculți... Astăzi n-o mai auzim cântând pentru că ea, aflându-se mai mult timp în afara atenției noastre, s-a văzut constrânsă de împrejurări să se retragă, taciturnă, într-o căsuță bătrânească de la poalele satului natal. Când acest interviu era deja pregătit pentru a fi trimis la tipografie, de la Nisporeni ne sosește o știre îndurerată: „*Maria Drăgan nu mai este... În ziua de 6 octombrie ea a murit subit*”. Era după câteva zile de la pleca-

rea mea din Bălăurești. N-am dovedit s-o bucur nici măcar cu apariția dialogului nostru. În pofida vicisitudinilor sortii, Maria Drăgan a fost, totuși, o fire eminentemente optimistă, nutrind speranța, că va putea, că va reuși să revină, senină, pe tărâmul pasiunii și chemării sale. Boala nemiloasă a răpus-o, însă, înainte de a si oferi șansa unei noi și veritabile clipe de grație. Am pierdut o mare cântăreață, numele căreia ne va face să tresărim și să roșim (cine mai poate) mereu. S-o purtăm oricând în icoana sufletului nostru.

Gheorghe BUDEANU // Literatura și arta,
30 octombrie 1986

Ion DUMINICA

MARIA DRĂGAN
cântăreață de muzică populară
(1947–1986)

Coperta ***Octavian RACU***
Asistența computerizată ***Vitalie ILAȘCU***

Bun de tipar 20.02.2007. Formatul 60x84 1/16.
Coli de tipar xx,x. Comanda xxx/07 Tirajul xxx ex.

Centrul Editorial-poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60. Chișinău, MD 2009